

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Brock, P.

Den oldenborgske Kongeslægt, især under
Enevælden, belyst ved den chronologiske
Samling paa Rosenborg Slot.

Udgivet år og sted | Publication time and place: Kjøbenhavn : Chr. Steen & Søns Forlag, 1870

Fysiske størrelse | Physical extent:

[4], 148 s.

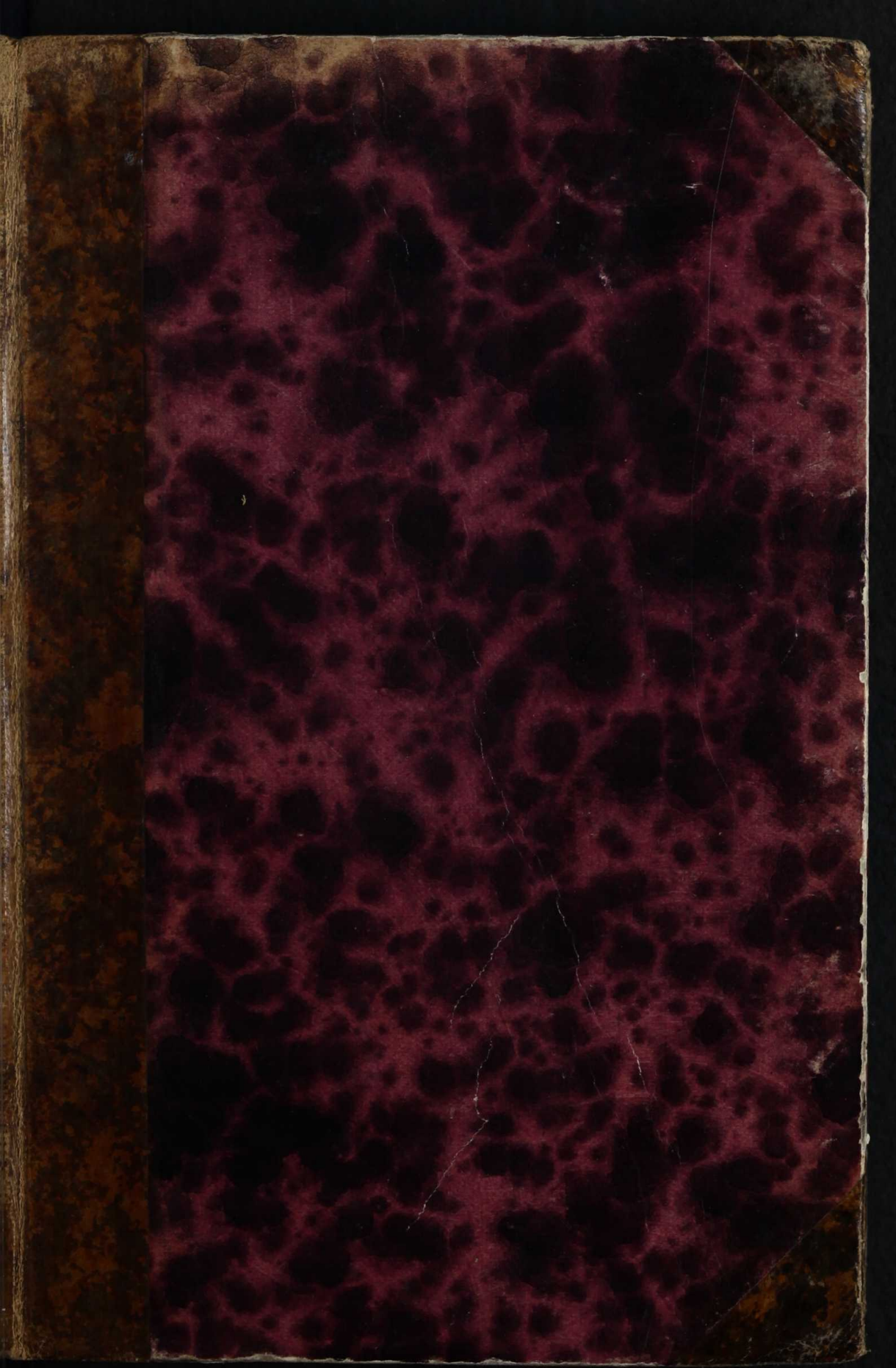
DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

32. - 148. - 8°

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130021271854

Den oldenborgske Kongeslægt,

især under Enevælden,

• belyst ved

den chronologiske Samling

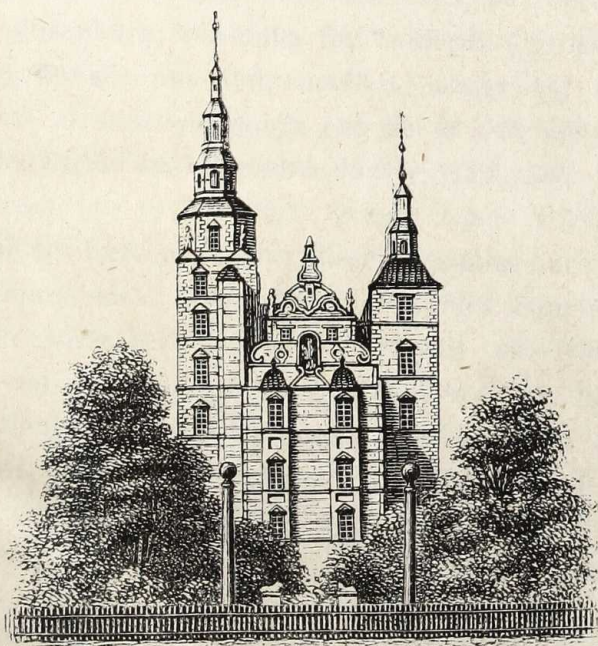
paa

Rosenborg Slot.

Af

P. Brock,

Cand. juris., Assistent ved Samlingen.

Kjøbenhavn.

Chr. Steen & Søns Forlag.

1870.

Den oldnorske kongerike

med alle sine konger

1800

den chronologiske Samling

1800

København

F. S. Muhle

1800

Bianco Lunos Bogtrykkeri ved F. S. Muhle.

Forord.

Den Eiendommelighed ved de danske Kongers chronologiske Samling paa Rosenborg Slot, at selve Slottet som Heelhed betragtet og endeel af dets til forskjellige Tider udsmykkede Værelser ligesaavel kunne betragtes som integrerende Dele af Samlingen som Gjenstandene, der opbevares indenfor Murene, har gjort det muligt i denne væsentlig nationalhistoriske Samling i de store Hovedtræk tillige at give et Billede af de Culturstrømninger, som have gjort sig gjældende i den nyere Tid, og som, stærkere eller svagere, ogsaa have paavirket vort Land. En Tidsalder som den, der er repræsenteret paa Rosenborg, væsentlig Enevældens, i hvilken Alt concentrerede sig om Kongemagten, egner sig ogsaa fortrinlig til at anskueliggjøres ved de af den kongelige Familie benyttede og efterladte Sager, især naar disse, saaledes som her er Tilfældet, kunne træde i Forbindelse med de Værelser, hvori disse Personer have færdedes. Denne Idee, som væsentlig skyldes Samlingens nuværende Directeur, finder naturligviis sit fyldigste Udtryk i den Periode, i hvilken Rosenborg ofte benyttes af Kongefamilien, dels som Residentsslot, dels til Hoffester, nemlig fra Christian den Fjerde indtil Midten af forrige Aarhundrede, og for den øvrige Tids Vedkommende er der ved den nylig foretagne Restauration ved passende Udsmykning af de Værelser, hvori Sagerne fra det sidste Aarhundrede opbevares, saavidt muligt sørgt for at fortsætte dette Culturbillede lige til vore Dage.

Ved nærværende Veiledning, der nærmest er bestemt til Brug i Hjemmet, idet Samlingens Locale og den særegne Maade, paa hvilken den er tilgængelig for de Besøgende, ved de sædvanlige Foreviisninger i Almindelighed ikke tilsteder nogen grundigere Undersøgelse paa selve Stedet, er fulgt en anden Fremgangsmaade ved Sagernes Beskrivelse end den, der er sædvanlig i Fortegnelser over offentlige Museer. Det vil nemlig bemærkes, at jeg fra Christian den Fjerde indtil Nutiden har forsøgt at fremstille Sagerne som Illustrationer til de kortfattede Biographier, som jeg, med stadigt Hensyn til de i Samlingen opbevarede Minder, har givet af hver Konge; for de berømte Personers Vedkommende, hvis Portraiter efter Frederiksborgs Brand foreløbig have fundet Ly paa Rosenborg, er der ligeledes anført korte, biographiske Oplysninger. Tiden før Christian den Fjerde har derimod, paa Grund af de faa opbevarede Minder, ikke egnet sig til en slig sammenhængende Fremstilling, og med Hensyn til det nittende Aarhundrede skal bemærkes, at dette Tidsrum, som naturligt er, endnu ikke er saa rigt repræsenteret som den øvrige Tid, væsentlig fordi Gjenstandene besiddes af endnu levende Personer.

Jeg kan ikke slutte disse Linier uden at bringe min Tak til de Mange, som saa beredvillig have ydet mig Hjælp og Oplysninger af forskjellig Art, navnlig Samlingens Directeur, Hr. Ejlatsraad Worsaae, Inspecturen, Hr. Kammerraad Læssøe og Hr. stud. mag. Bricka.

Kjøbenhavn, i April 1870.

L. Brock.

Indledning.

Historiske Minder fra Christian den Førstes indtil Christian den Fjerdes Tid.

1. *Det oldenborgske Horn*, et Arbejde af den berømte Billedhugger Daniel Aretæus, som Kong Christian den Første indkaldte til Danmark fra Corvey i Westphalen. Det har oprindeligt været bestemt som Gave til de hellige tre Konger i Köln, hvis den Mægling var lykkedes, som Christian den Første havde paataget sig med Hensyn til nogle mellem Ærkebispens og Domcapitlet i denne Stad opstaaede Tvistigheder, i hvilken Anledning han foretog en lang og kostbar Udenlandsreise i Aarene 1474 og 1475. Forsøget paa at bilægge disse Stridigheder, hvori den tydske Keiser Frederik den Tredie, den burgundiske Hertug Carl den Dristige og Pave Sixtus den Fjerde indblandede sig, fik imidlertid ikke det forønskede Udfald, og derfor blev Hornet ikke anvendt efter den oprindelige Bestemmelse. Det opbevarede senere i lang Tid i Oldenburg, indtil det ved Grev Anton Günthers Død i Aaret 1667 tilfaldt Kong Frederik den Tredie af Danmark som en af de nærmeste Arvinger til Grevens Land og øvrige Efterladenskaber (jvfr. Frederik den Tredie, Anm. 44). Navnet «det oldenborgske Horn» hidrører saaledes dels fra Kong Christian den Første, Stamfaderen til den oldenborgske Kongeslægt paa Danmarks Throne, dels fra Opbevaringen i Staden Oldenburg og fra det paa Hornet anbragte oldenborgske Vaaben. Endelig skyldes denne Benævnelse tildeels et gammelt Sagn, ifølge hvilket det paa en overnaturlig Maade allerede i Aaret 989 skal være kommet i den oldenborgske Families Besiddelse. Grev Otto af Oldenburg var nemlig i det nævnte Aar, paa en Jagt i en øde og vild Egn, kommen bort fra sine Ledsagere, da pludselig en Bjergnymph traadte frem af en Klippe og bød ham en Lædskedrik af det ovennævnte Horn, spaaende ham og hans Slægt Lykke, saafremt

han drak deraf, men Tvedragt, Sorg og Ulykke, hvis han undlod det. Grev Otto anede imidlertid, at Hornet indeholdt en Trylledrik, og denne hans Formodning viste sig ogsaa at være rigtig; thi da han, uden at have nydt noget af den, bortkastede den bagover sin Hest, afsvedes dens Haar af de nedfaldende Draaber. Bjergnymphens Forlangende om at faae Hornet tilbage efterkom Greven ikke, men han red hurtig bort for at naae sit Følge, som beundrede det skjønne og mærkelige Vidnesbyrd om hans udstandne Eventyr.

Det egentlige Horn er afforgyldt Sølv med indgraverede, phantastiske Dyreskikkelser; omgivet af fire flade, smukt udarbejdede, sølvforgyldte Baand, hvori sees Borgvinduer med Riddere, Skjoldbærere, citharspillende Damer osv., og ved sit prægtige Laag, som er prydet med Muurtinder og Taarne, hvorfra bevæbnede Borgvægttere holde Udkig, har det som et Hele Form og Udseende af en gammel Borg, hvis Indgange dannes af de to taarnformede Fødder, paa hvilke det hviler. Bagtil understøttes det af to Griffes med udbredte Vinger. Sex af de paa det øverste Baand anbragte Figurer bære Skjolde med de ovenfor omtalte Fyrsters Vaabenmærker, nemlig de tre danske Løver, de burgundske Lilier, den tydske, sorte, flakte Ørn, den brabantiske, hvide Løve, den flanderske, sorte Løve og den pavelige Befuldmægtigede Alexander af Forlis Bispehue; paa det næstøverste Baand findes Delmenhorst-Korset og nær ved Knappen det oldenborgske Vaaben, to Bjælker. De to Griffes, som danne Hornets bageste Fødder, skulle maaskee minde om en Hertug Magnus af Mailand, hvis Vaaben var en Grif, og som ved denne Leilighed reiste sammen med Kong Christian den Første. De forskjellige Indskrifter ere med Munkebogstaver; paa Laaget de hellige tre Kongers Navne: *baltazar, iacpar og melcior*; paa den øverste Deel af Hornet: *o mater dei memento mei*; paa de fire Bindeled mellem det øverste og næstøverste Baand: *in hopen ic leve, — im ghenogheer — ich beghere — ave maria*; den paa Knappen siddende Figur holder i Hænderne et Baand med Indskriften: *drinc al wt*.

2. En *Guldmedaillon* omgivet af Rubiner og Smaragder; paa Forsiden i ophøiet Arbeide en emaillet Fremstilling af St. Georgs Kamp med Dragen, paa Bagsiden Joseph og Maria knælende ved Christusbarnets Krybbe; antages at have henhørt til Insignierne af en ældre (muligviis den af Kong Hans baarne) Hosebaandsorden.

3. Portrait af *Ivar Axelsøn Thott* og hans Hustru *Magdalene*. Denne mægtige og indflydelsesrige Adelsmand, der oftere skiftede Parti under Unionstvistighederne, mistede tilsidst, deels ved Feide med Steen Sture den Ældre, deels ved dennes Snildhed, i Aaret 1487 alle sine store Besiddelser i Sverrig; han begav sig derpaa til den daværende danske Provinds Skaane, hvor han døde 1488. Hans Hustru, Datter af den svenske Konge Carl Knudsen, døde 1495.

4. Et *Guld - Knivskaft* med Christian den Andens Navnechiffer.

5. En med en usleben Saphir prydet *Guldring*, hvorpaa er graveret tre Kroner og Indskriften *ave maria gr* (o: gratiosissima) med Munkebogstaver; antages at være Dronning Elisabeths Bryllupsring, see Schlegels *Dänische Geschichte*, II, 4, p. 46 ff. (Elisabeth, Datter af Philip den Smukke, Ærkehertug af Østerrig og Konge af Castilien, og Søster til Keiser Carl den Femte, blev i en Alder af 14 Aar den 12te August 1515 paa Kjøbenhavns Slot af Ærkebiskop Birger viet til Christian den Anden og kronet samme Dag; hun døde 1526 paa et Slot i Nærheden af Gent.)

6. Portrait af *Otto Krumpen*, som den 19de Januar 1520 besejrede Steen Sture den Yngre ved Bogesund, hvorfor han ved Christian den Andens Kroning i St. Nicolai Kirke i Stokholm den 4de November samme Aar belønnedes med Ridderslaget af Kongens Haand, og som døde 1569 i en meget høi Alder. Han er afbildet knælende i Andagt foran et Crucifix; bagved staaer en Væbner, som holder hans Sværd. Maleriet er udført i Midten af det sextende Aarhundrede.

7. Portrait af *Hans Tausen* skrivende i en Bog: *Gratia Dei in me non fuit vana, plvs enim reliqvis omnibvs laboravi; iustificamvr gratis gratia D. sive per redemptionem factam in Christo; paa Bordet ligge hans Brillen. I Feltet læses: Symbol: Ægyptivs homo est non a: devs fortis; — Spiritvs sanctvs oppidatim testatvr, vincvla et afflictiones me manere; — M. Johannes Tavsansvs, primvs sinceræ religionis Christianæ propagator in Dania et secvndvs a reformatione episcopvs Ripensis, a d. Johan Bvgenhagio Pom. anno 1542 dnica jvbil. inavgvratvs solenniter in presentia*

sereniss. regis Christiani tertii, socer m. Johans Lagonis, obiit Ripis anno 1561, XI Novemb. — De citerede Indskrifter ere alle med Initialer. Maleriet er udført 1579. (Tausen, der var en Bondesøn fra Fyen, er født 1494; efterat være bleven optagen som Munk i Antvorskov reiste han udenlands paa Klosters Bekostning og blev paa denne Reise ved at høre Luther greben af den nye Lære, hvorfor han efter sin Hjemkomst (inden hvilken han i Rostock tog Magistergraden, see Indskriften ovenfor) blev Gjenstand for Geistlighedens Forfølgelser; men Kong Frederik den Første, som begunstigede Reformationens Udbredelse, tog ham under sin Beskyttelse og udnævnte ham til sin Capellan; senere blev han Præst ved Nicolai Kirke i Kjøbenhavn og i Begyndelsen af Christian den Tredies Regjering Præst i Roeskilde; som i den ovenfor citerede Indskrift bemærket beklædte han Ribe Bispestol fra 1542 til sin Død 1561. Hans Datter Dorothea var gift med den i Biographien paa Billedet nævnte Magister Hans Lausen, der var Biskop i Ribe fra 1569 til sin Død 1594; deres eneste Datter blev gift med Historikeren Anders Sørensen Vedel, jvfr. 48.)

8. Brystbillede af *Christian den Tredie*, graveret paa en Sølvplade; foroven Slesvigs og Holsteens Vaabner; forned (med Initialer): Effigies illvstriss. principis Christiani, hæredis Norvægiæ, Slesvici, Holsaciæ, Stormariæ ducis & comitis in Aldenbvrge et Delmenhorst, ad vivam eivs imaginem exarata anno ætatis svæ XXXII, imperii vero III, a Christo nato MDXXXV.

In Domino æthereo semper spes fixa manebit,
Res aliæ valeant, hic mihi tvis erit.

9. Miniaturportrait af *Dronning Dorothea* (Datter af Hertug Magnus den Anden af Sachsen-Lauenborg, født 1511, formælet 1525, død 1571). Senere Copi.

10. Den under 7 omtalte Bugenhagen, der var Professor i Wittenberg, var strax efter Reformationens Indførelse bleven indkaldt til Danmark for at ordne de kirkelige Forhold. Han kronede Christian den Tredie og Dronning Dorothea den 12te August 1537 i Frue Kirke i Kjøbenhavn; ved denne Høitidelighed blev det nu mellem Regalierne opbevarede *Kroningssværd*, hvis drevne og ciselerede Guldhefte og Skede ere rigt prydede med Ædelstene, baaret foran Kongen. Ved de senere hen i Tiden fulgte Kroningsceremonier blev Kongen derimod omgjordet med Sværdet og bar saa-

ledes selv alle Kongemagtens Symboler, jvfr. Christian den Femte, Anm. 10, f.

11. Et *Brudesmykke* (jvfr. Hersleb «Om Brudesmykket»), som Dronning Dorothea har foræret Kjøbenhavns Raadhuus med den Bestemmelse, at enhver borgerlig Brud, hvis Bryllup stod paa Raadhuset, maatte bære det paa Brystet sin Bryllupsaften. Indtil for faa Aar siden opbevaredes det endnu paa Raadhuset i Kjøbenhavn som en Erindring om hine længst forsvundne Tidens eiendommelige Skikke. Det er egentlig kun den historiske Interesse, der knytter sig til dette Stykke, som giver det en særlig Betydning; thi som Kunstarbeide er det kun af ringe Værd. Det bestaaer af en stor, sølvforgylt Plade, hvorpaa der er anbragt forskellige Blomster og Blade af drevet, forgylt Sølv. I Midten er en barbarisk Fremstilling af en Ørn med udbredte Vinger; paa Brystet er den smykket med en stor Saphir, og i Klørerne holder den et Skjold med Dronningens Familievaaben, det sachsiske, og med Aarstallet 1557. Over Ørnen er indfattet en Smaragd og en Saphir, under Vaabnet en Saphir og en Amethyst, samt desuden paa forskellige Steder sex store Perler.

12. Et lille *Taffeluhr*, som har tilhørt Dronning Dorothea; det er anbragt i en firkantet, sølvforgylt Kasse med Aarstallet 1556; paa den ene Side er graveret det danske Vaaben med det sachsiske i Midten, paa den anden sees en Astronom fordybet i Beregninger over Sol, Maane og Stjerner, som skinne paa Himlen; Bagsiden er smykket med en Fremstilling af Retfærdigheden; jvfr. 30.

13. Portrait af Søhelten *Peter Skram* (død 1581 i en høi Alder), hvis glimrende Periode falder i Begyndelsen af Christian den Tredies Regjering under Grevens Feide, og som senere under Frederik den Anden en kort Tid deeltog i den nordiske Syvaarskrig; i Feltet læses: HIELFF GOTT ZW EWIGE DAGE samt Aarstallet 1571.

14. Portrait af den lærde og for Reformationens Fremme virksomme Cantsler, Stifteren af det Frisiske Stipendium ved Kjøbenhavns Universitet, *Johan Friis* til Hesselager, Hagedsted og Borreby (født 1494, død 1570); malet 1551.

15. Portrait af *Birgitte Gjø* (Datter af Rigshofmester Mogens Gjø, født 1511, forlovet i en Alder af fire Aar med Jesper Daa til Enggaard, blev senere Hofdame og efter i Aaret 1540 ved Kjøbenhavns Universitet at have faaet Skilsmisdom, der ophævede hendes Trolovelse med Jesper Daa, som hun ikke elskede, nogen Tid efter gift med Søhelten Herluf Trolle, der blev dødelig saaret 1565;

Herlufsholms Skole er indstiftet af dette Ægtepar; hun døde 1574); i Feltet (med Initialer): Frw Birgitte Herloff Trolles Her Magnvs Gøe Danmarckis Righes Hoffmesters Datther anno aetatis svæe 39.

16. Portrait af *Albrecht Gjø* til Krenkerup (Broder til Birgitte Gjø, var i Aaret 1535 Christian den Tredies Fodermarsk o: Staldmester og Rejemarskal, død 1558).

17. Portrait af *Frederik den Anden*, heel Figur, naturlig Størrelse. Copi.

18. *Broncebuste* af samme; jvfr. 22.

19. Et *Hautrelief* i *Alabast* fremstillende Frederik den Anden i fuld Rustning; ved Siden det kronede, danske Vaaben.

20. Brystbillede af *Dronning Sophie* (Datter af Hertug Ulrik af Meklenborg, født 1557, formælet 1572, død 1631); fremstillet i en yngre Alder.

21. *Brystbillede* af samme som ældre; Fragment af et ved Frederiksborg Slots Brand ødelagt større Billede.

22. *Broncebuste* af samme, Pendant til 18. Disse to udmærkede Brystbilleder, der ere udførte af Labenwolf, og som i sin Tid skulle have tilhørt Tycho Brahe, bleve kjøbte af Kong Frederik den Sjette i Wien 1815.

23. Frederik den Andens *Elephantorden*, det ældste bekjendte Exemplar af denne Orden, hvis Oprindelse iøvrigt falder i Christian den Førstes Regjeringstid. Uagtet Ordenen ingensinde udtrykkelig var bleven ophævet, blev den dog factisk ikke uddeelt af Frederik den Første og Christian den Tredie. Frederik den Anden begyndte derimod atter at tildele fyrstelige og andre høie Herrer denne Orden, og hans Navn er saaledes særligt knyttet til dens Historie. Ordenstegnet, der er af Guld og tildeels emaillet, blev baaret i en lang Guldkjede (først senere hen i Tiden traadte det blaae Baand i Stedet for Guldkjeden); paa den ene Side findes Kongens Brystbillede med hans Valgsprog nedenunder: M H Z G A (o: meine Hoffnung zu Gott allein), paa den anden hans kronede, sammenslyngede Navnechiffer F S (o: Fredericus secundus, ikke, som Nogle antage, Frederik og Sophie, da det forekommer før hans Formæling, see saaledes nedenfor under 29 en Kniv med Aarstallet 1570) med hans andet Valgsprog: T I W B (o: treu ist Wildbrat).

24. Den under 23 nævnte *Wildbrat*, hvis Navn saaledes forherliges, er Kongens troe Hund, der ifølge Nogles Mening skal findes afbildet paa et af Malerierne paa Fod-

panelet i Christian den Fjerdes Sovekammer, jvfr. Chr. 4, Anm. 54.

25. *Hosebaandsordenens Insignier*, tilstillede Frederik den Anden af Dronning Elisabeth af England. Den pragtfulde *Halskjede* er sammensat af 26 smaa, runde Skjolde, hvert med Ordenens Motto: HONI SOIT QVI MAL Y PENSE omkring en i Midten anbragt emaillet Rose; Antallet af disse Skjolde svarer til Hosebaandsriddernes; i Kjeden hænger Ordenstegnet i Guld, fremstillende St. Georgs Kamp med Dragen, ligeledes med Ordenens Motto. Paa *Knæbaandet*, der er af blaat Fløil og kantet med hvide Perler, er Ordenens Motto i Rubiner, og Guldspændet er ligeledes prydet med Diamanter og Rubiner.

26. Nogle udmærkede *Vaaben*, som have tilhørt Frederik den Anden, deriblandt en *Kugleriffel* med Aarstallet 1585, forsynet med en i Guld indfattet Lorgnet, et Par *Pistoler* og nogle *Kaarder*.

27. En *Commandostav* af Træ med Metalindlægninger, der fremstille Kronborg Slot og endeel Jagtscener; øverst: KRONBVRG, længere nede: M H Z G A, T I W, Kongens Navnechiffer og Aarstallet 1587. Ved Kronborgs Indtagelse i 1658 blev den med andet Bytte ført til Sverrig og var derefter i mange Tider sporeløst forsvunden, indtil den endelig for endeel Aar siden fandtes tilsalg i Stokholm.

28. Et *Compas* i en sølvforyldt, aflang Æske med Aarstallet 1573; udvendig paa Laaget et kronet F, indvendig Polhøiden for følgende Steder (med Initialer): Norweden, Sveden 60, Denemark 56, Mechelbvrq, Holstein 54, Meisen, Dvyringen 51, Swoben, Francken 48, Venedich 45.

29. En *Kniv* med Ibentræes-Skaft, hvori med Sølv er indlagt, paa den ene Side Kongens Navnechiffer og Aarstallet 1570, paa den anden: M H Z G A; jvfr. 23.

30. Et *Uhr* forfærdiget i Aaret 1561 af den samme Mester, som har udført Dronning Dorotheas ovenfor under 12 beskrevne Taffeluhr; det er anbragt i en firkantet, sølvforyldt Kasse, der hviler paa Løvefødder og er prydet med forskjellige Ornamentter og Figurer af drevet Sølv; paa Kassens Bundplade (med Initialer): Anno 1584 gaf Koning Frederick den Anden til Danemark och Norge &c. sin Søn Kristian dete Segeverk. Det bærer Spor af at være blevet restaureret i Frederik den

Femtes Tid, idet Viseren er forsynet med denne Konges Navnechiffer.

31. Et stort *Glasbæger*, hvori blandt Andet er indridset følgende Navne og Valgsprog, hvert ledsaget af Aarstallet 1568: *Trew ist Wildbradt, F2koningk zu Denmark; Je main teeindre, Wilhelm Von gottes gnaden prinz zw Vranie g z Nassav* (o: Vilhelm den Tause af Oranien); dennes tre Brødre: *Johan g z nassawes, Lud g z nassawe, Adolph g z nassaw* († den 24de Mai 1568); *Joh g z Aldenburg; G G Z Schwartzburg* (Hærføreren Günther); *Ha G G Z Schwarzburg; A G Z Schwarzburg; mit gedult w hoffning, H Skowgard* (Hans Skovgaard, Frederik den Andens Secretair); *E Wlffeldt; Als in gots geware, Jörg v holl Oberster; Der Her kans vorsehen, E Rosenkrantz, H. Höken; Erich Raut* (Admiral Otto Ruds Broder); *H Johansenn* (Lindenov); *P Gyldenstiern* (jvfr. Chr. 4, Anm. 10, a og 59, b, maaskee dog snarere den senere Rigsmarsk Peter Gyldenstjerne). Denne Pokal minder ved sin Størrelse om Datidens Umaalighed i Nydelsen af stærke Drikke, en Feil, der efter de historiske Beretninger skal have fremskyndet Kong Frederik den Andens Død, jvfr. Anders Sørensen Vedels Ligtale.

32. En *Guldring*, som ved Undersøgelsen af Frederik den Andens Lig i Roeskilde Domkirke i Aaret 1857 fandtes i Kisten, og som ved denne Leilighed paa Kong Frederik den Syvendes Befaling blev optagen i Samlingen.

33. Dronning Sophies *Toiletspeil*, indfattet i en med Granater og Amethyste rigt prydet, sølvforgylt Ramme.

34. Hendes sølvforgyltde *Spiseskee*, forsynet med hendes Vaaben, et kronet F og S K Z D (o: Sophia Königinn zu Dänemark).

35. Et *Knivskæft* af Guld, sort emaillet og med hendes kronede Navnechiffer.

36. Endeel *Sølvtaalerkenner*, hvis Bunde ere af Rav, og hvorpaa findes det danske og endeel tyske Vaabner; de bære alle Indskriften: S M Z B G H Z B V L 1585 (o: Sophia, Markgräfinn zu Brandenburg, geboren Herzoginn zu Braunschweig und Lüneburg). De ere formodentlig oversendte Frederik den Anden som Gave fra den nævnte Fyrstinde (født 1563, død 1639), der var en Datter af Hertug Vilhelm af Brunsvig-Lüneborg og Christian den Tredies Datter Dorothea, og som i Aaret 1579 blev gift med Markgreve Georg Frederik af Brandenburg.

37. Et udmærket smukt forarbejdet *Skab* af Ibentræ, hvori er indfattet forgyldte Metalplader deels med indgraverede bibelske og mythologiske Fremstillinger, deels med Figurer i ophøiet Arbejde; paa den udvendige Side af Klappen Aarstallet 1580.

38. Portrait af Frederik den Andens Søster *Anna* (født 1532, formælet 1548 med Hertug, senere Churfyrst August af Sachsen, død 1585); i Feltet: *Anna Gebornn aus Königlichem Stamme Dennemarf Herzogin und Kurfürstin zu Sachffen etc.* Copi.

39. Portrait af den russiske Prindsesse *Maria*, der i Aaret 1573 blev formælet med Frederik den Andens Broder Magnus (født 1540, Biskop af Øsel, Curland og Reval, 1570—1577 Konge i Liefland, død 1583); i Feltet en fra Midten af forrige Aarhundrede hidrørende Inscription: *Maria Printz Magnus af Dañemarek Hans Gemahl Descenderende fra Gros Fyrst Iwan Basilowitz den ældre.*

40. Portrait af Frederik den Andens Datter *Elisabeth* (født 1573, formælet 1590 med Hertug Henrik Julius af Brunsvig-Wolfenbüttel, død 1626); jvfr. 41 og 42.

41. Miniaturportrait af samme paa en Guldplade, paa hvis anden Side et Brystbillede af *Henrik Julius* (født 1564, succederede 1589, død 1613); i Feltet 1612.

42. Et stort *Sølvkruus*, tildeels forgyldt; paa Bunden (med Initialer): *Princeps Jvliivs dvx Bravnswigensis et Lvnebvrgensis me fieri fecit Henricopoli* (en Deel af Staden Wolfenbüttel) $\overline{a}^{\overline{o}}$ 1584. Den nævnte Hertug Julius (1568—1589) var Prindsesse Elisabeths Svi-gerfader; jvfr. 40 og 41.

43. Portrait af Frederik den Andens Søn *Ulrik* (født 1578, Biskop af Slesvig og Schwerin, død 1624).

44. Portrait af *Erik Krabbe* (født 1512, reiste udenlands, meget ofte benyttet i Gesandtskaber, i Kong Christian den Tredies Tid Medlem af Rigens Raad, ved Frederik den Andens Kroning 1559 Ridder af Elephantordenen, bekjendt som en af Datidens dygtigste Jurister, død 1564).

45. Portrait af *Peter Oxe* til Gisselfeldt (født 1520, kom efter sin Udenlandsreise i Tjeneste ved Hoffet, blev senere Rigsraad og benyttedes endeel ved politiske Underhandling, men faldt i Unaade i Slutningen af Christian den Tredies Regjering væsentlig paa Grund af Dronning Dorotheas Indflydelse, saa at han maatte forlade Danmark, blev imidlertid nogle Aar efter tilbagekaldt, fik sine tidligere

Værdigheder og sine Godser igjen og udnævntes kort efter til Rigshofmester; ved sin dygtige Finantsbestyrelse skaffede han Midler til den nordiske Syvaarskrig; død 1575); malet 1574.

46. Portrait af *Henrik Rantzau*, med Tilnavn den Lærde (født 1526, besøgte paa sin Udenlandsreise Luther og deeltog senere i Religionskrigene i Tydskland; efter sin Hjemkomst traadte han i den kongelige Tjeneste og efterfulgte sin Fader, den berømte Hærfører Johan Rantzau, i Statholderskabet over Slesvig og Holsteen; det sagdes om ham, at han blandt alle Adelsmænd var den rigeste paa Bøger, Børn og Penge; død 1599).

47. Portrait af *Niels Hemmingsen* (en Bondesøn fra Lolland, født 1513, blev efter en længere Udenlandsreise, paa hvilken han havde studeret i Wittenberg, Professor ved Kjøbenhavns Universitet i Græsk og Hebraisk, kort efter tillige Sognepræst ved Helliggeistes Kirke, senere Professor og Doctor i Theologien og Vicecantsler ved Universitetet, afsat 1579 som mistænkt for at helde til Calvinismen; i sin høie Alderdom blev han blind; død i Roeskilde Aar 1600); malet 1595.

48. Portrait af *Anders Sørensen Vedel* (født i Veile 1542, ledsagede Tycho Brahe paa en Udenlandsreise, 1568 Slotspræst hos Frederik den Anden, senere kongelig Historiograph, bekjendt som Oversætter af Saxo og Udgiver af Kjempeviserne, død 1616); malet af Gemperlin; jvfr. 7 og 31.

Christian den Fjerde¹⁾,

Søn af Kong Frederik den Anden og Dronning Sophie, blev født paa Frederiksborg Slot den 12te April 1577. Da Danmark dengang endnu var et Valgrige, havde Prindsen følgelig ingen Arveret til Thronen; men ligesom Kongerne oftere forhen, for at forhindre Stridigheder ved forefaldende Thronskifte, i levende Live havde faaet deres Sønner udvalgte til Thronfølgere, saaledes blev ogsaa den lille Prinds Christian allerede i Aarene 1580 og 1582 valgt til sin Faders Efterfølger henholdsvis i Danmark og Norge, og i Aaret 1584²⁾ blev han hyldet paa de danske Landsting.

1) Portraiter og Buster.

a) Knæstykke, malet af Peter Isachs; Kongen er fremstillet i en yngre Alder og har Pibekrave om Halsen; ved Siden hans Krone (jvfr. Anm. 7, a), Scepter og Hjelm.

b) Knæstykke, malet af van Doort.

c) Brystbillede; Copi, malet 1611.

d) Miniaturportraiter, malede 1611 og 1623.

e) Brystbillede som ældre med den bekjendte, brede, nedfaldende Krave; derom hans Valgsprog: REGNA FIRMAT PIETAS; forneden hans fuldstændige Titel. Kobberplade stukken af den berømte Kunstner Haelweg.

f) Knæstykke, Copi efter Carl van Mandern.

g) Portrait, heel Figur, dannet af lutter, meget smaa Bogstaver.

h) Brystbillede, broderet af Frederik den Tredies Hof-Perlestikker Claes Harder.

i) Bronzebuste som ældre, i meer end naturlig Størrelse; udført i Glückstadt af en fransk Kunstner, hvis Navn ikke kjendes.

j) Marmorbuste, over Kaminen i Riddersalen (jvfr. Anm. 44).

k) Tvende Miniaturbuster i Vox, den ene udført 1648.

1) Jvfr. Anm. 10, a, c, 25, d, 32, a, b, 50, 57, a, b, Chr. 5, Anm. 29.

2) Jvfr. Indledningen Nr. 30.

Ved sin Faders Død paa Antvorskov Slot den 4de April 1588 besteg den mindreaarige Prinds Thronen under Formynderskab af de fire Rigsraader Jørgen Rosenkrands³⁾, den kongelige Cantsler Niels Kaas⁴⁾, Rigsadmiralen Peter Munk og Rentemesteren Christopher Valkendorph⁵⁾. Rigens Raad røgtede sit Formynderhverv paa en for Landet heldbringende Maade og fortjener navnlig Paaskjønnelse for den Omhu, med hvilken det sørgede for, at den unge Fyrste i forskjellige Retninger blev opdragen til sin tilkommende høie Stilling; da han saaledes allerede tidligt røbede stor Forkjærlighed for Søvæsenet⁶⁾, blev der bygget et Øvelsesskib til ham, paa hvilket han udviklede sit medfødte Anlæg for Søen, som har gjort ham til en af Danmarks ypperste Helte.

3) Portrait af *Jørgen Rosenkrands* til Rosenholm (født 1523, studerede i Wittenberg, hvor han hørte Luther og Melanchthon, deeltog senere i Religionskrigene i Tydskland, vendte derpaa tilbage til Danmark og erholdt flere Forlehninger, blev 1563 Medlem af Rigens Raad, 1569 Cantsler, 1576 Statholder i Jylland, var endvidere Ridder af Elephantordenen, død 1596). Jvfr. Anm. 59, a.

4) Portrait af *Niels Kaas* til Taarupgaard (født 1535, studerede ved Kjøbenhavns Universitet, reiste derpaa udenlands og blev efter sin Hjemkomst ansat i Statens Tjeneste; 1573 blev han Cantsler, var ligeledes Ridder af Elephantordenen og havde Forsædet i Formynderregjeringen for den unge Konge; død ugift 1594).

5) a) Under Christian den Fjerdens Mindreaarighed lykkes det Tycho Brahes mange Fjender, blandt hvilke især Valkendorph maa nævnes, at indtage den unge Regent imod denne Datidens store Astronom, saa at han tilsidst forlod sit Fædreland. De om Tycho Brahe selv eksisterende Minder findes i Museet for nordiske Oldsager (jvfr. dog Indledningen Nr. 18 og 22); derimod findes her i Samlingen et Arbeide af en af hans Disciple, Petrus Fischer, nemlig en CALENDARIVM AVREVM fra 1591. Denne Almanak er især af Interesse ved de indblandede astrologiske Bemærkninger, som vise, hvor lidet Videnskaben dengang formaaede at frigjøre sig fra den fra Middelalderen nedarvede Overtro, en Feil, hvori endog en saa stor Aand som Tycho Brahe

selv gjorde sig skyldig. Calenderen, der har Form af en Alertavle og er forsynet med to Fløidøre, indeholder følgende Rubriker:

a) Dii tollf Maaneder oc i huad tegen solen gaer i huer maane;

b) huor mange dage er;

c) Maanens Dag;

d) Morgenen, hvorunder:

1) Vdi Denne taffuel findis paa huad tid Dagen opstaer, og

2) her findis paa huad tidt oc stund solen haffe sin opgang;

e) Aftenen, hvorunder:

1) Paa huilcken time oc Minut Solenn haffue sin nedergang, og

2) Vdi denne Taffuel findis, paa huad tid Dagen nedergaar;

f) Solens skien;

g) Paa huilcken Daag ☉ gaar i tegn oc huad wite di medfør, nemlig:

1) Januarius: ☉ Gaer Wanmandē then 11 Januari, wdi samme tegen, er god at drage i huß, er god at buigge denno. Taage Theneft sold an i thienesten, god at laade Blod, vndertagene pa Skenebeenenn.

2) Februarius: ☉ Gaer i Fescken den 10 Februari, i thette tegen, er god at selge og Kiøbe, føre i nj Klæder, gieffte sig, Sage, tage Lægedom, wenne Børn, aarsla, at faa i mølle eyendom Kiøbe.

3) Martius: ☉ Gaer Wederenn den 11 Marti, er god at tale med store herrer, Klæder skere oc iføre Haar aff, Børn i skole at sene, tage Lægedom, sla aer, Kiøbe oc selge: oc wandre.

4) Aprilis: ☉ Gaer i Tuirenn den 10 Aprillis, i dette tegen er god, at giøre ectestab, Børn at sette til skole, Wandere born at affwenne. Kiøbe oc selge, saae oc pläte oc at faa i mølle.

5) Mains: ☉ Gaer i Tuillingen den 12 May, god at vandre, Kiøbslaa, giøre Ectestab, haer affskere, brug Lægedom, arbeide i ilden Børn i skole sette, tagee sold an, at buigge oc drage i huß, Bod at sende.

6) Junius: ☉ Gaer i Kresten de den 12 Junj, er god att buigge i wand, drage i ni Klæder, huad eller begindis, er icke bestandigt medelmaat, at laade, haer aff. børn meñe oc wandre.

7) Julius: ☉ Gaer i Löwen den 14 Juli, er god at legge grundwol, at biuge huß oc fläte i dette, at skere haer aff, wandre, Lægedom at tage, lade aersla, Kiøbe oc selge, ve at sette eller faa i mølle al sammen godt.

8) Augustus: ☉ Gaer i Jomfruen den 14 Augusti, er god Wensskab at giøre med Jomfruer, men icke mere, god Lægdøm at tag, Børn at affweene, Kleder skere, wandre. Kiøbe oc selle, at faa i mølle.

9) September: ☉ Gaer i Becten. den 14 Septembris, er god Wandre, haer affskere, ecteskab giøre, at bruge Lægdøm, Kiøb oc sellege. drage i ni Kleder saae og plante, wduold Laade, undertagne. Lenderne. er ondt.

10) October: ☉ Gaer i Scorpio. den 14 October. skal tu intes beginde wden at taage Lægdøm oc purgere, Børn affweene, oc sende i møle, Men huad ellers skal haffue bestandt: er det saare ondt.

11) Noiember: ☉ Gaer i Skytten de 12 November, er god coreflet Giøre, Kiøb oc selge, a bede met Flitt drage i ni Kleder got drage i Sact, god Laade aærsla, wndertagen paa beemene offuer Lendene.

12) December: ☉ Gaer i Steenbocken, den 12 December, er god Wanddre, Børn affweene saae og plante, at fare i ni Klederr. god at faa i Mølle, det someres.

h) Wiltu finde Guldental, paa alle aaringer, Da leg same arstal paa Linien oc et der til, tag saa op med 19, huad der bliffe, det er guldental i di Røe tal her neder af, gack uti mod høyre hand der findz vnder Søndagsbockstaff-vagern mellöm Soule oc fastelafin oc offuen Dagen.

Wiltu wide Søndags bockstaffvar alle aar: Daa leg et aars-tal op, og tag aff med 28. Huad igien bliffe, det siege dig Søndagsbockstaff, hervedenfor, Men komer 2 bockstaf da er det et skadaar; oc den første til S. Matthis dag, oc dendi aaret utbliffuer intz offuer, da led vnder.

huem der nu wel wide huilcken planete huer time Regerer den samme skal dele dagen i 12 parter eller timer, hand er stæctet eller langt, oc beginde nar solen opgaer. Dele saa Matten til Solen gaer op igien, Saa Regerer om Søndagen, denn første time Solen, den anden venus den tredie Mercurius som denne taffuel vduifer. etc.

Dagstimer

Nagtimer

(Her følger den nævnte Tabel.)

Wdi Saturnus time, er ont, at tage Lægdøm, arelaade, troløffue, pendin opbere, bitigge, hand wdder det icke.

Wdi Jupiters time, er ont laade aer at kiøbe til Krig, diffst grassue, sende eller sla, bewar dig for ildt.

Wdi Mars time er ont, alt det du paastar, Mens heste oc Krigsrusting matu Kiøbe, imod Fienderne.

Wdi Solens time, er ont wdgiessue pending, bitigge, Laade, tage Lægdø Kiøbssa, drage hiem, drage i ni Kleder.

Venus time, er ont at drage tilwand, got til land, ont at tage pendinge, op, di fortehris m3 quindsfolk.

In Mercurius time, er ont, at drage i huß, beede for fanger, at giffis, huem der er vd, drag icke hieme.

Vdi Maanstime, er ont, ectestab at giøre, at laan pending oc buigge, drage j ni Kleder;

- i) Att flotte pricken;
- j) Datimeringe;
- k) Maanffien;
- l) At flotte pricken;
- m) Manens timer;
- n) Manens minuter.

Nederst læses:

Geschrieben Durch mich Petrus Fischer, im ihar MDCX.

Paa den ene Fløidør staaer:

Dem Durchleüchtigsten Großmchtigsten Fürsten vnd herrn, Herrn Christianen, zu Denmark, Norwegen, der wenden vnd Gothen, könig, herzog zw Sleswig, holsten, Stormarn vn de Ditmarschen, Grauen zu Oldenborg vnd Delmenhorst Meinen Gnedigen Herrn.

Under denne Indskrift findes det kronede Rigsvaaben omgivet af Aarstallet 1591; derunder læses:

Christus mein herr vnd helffer ist.
 Heilandt auch sterck zw ieder frist.
 Richten recht, hilfft er mir alzeit.
 In tugndt vnd aller erbarkeit.
 Solchs hat er mein vorscharn gthan.
 Thüt mich im gleichen nicht verlan.
 Ich acht derhalbv nicht gab vnd gunst.
 Abr warheit, lieb, vnd freye kunst.
 Niemandt weil ich das leben hab.
 Von Christ vnd seiner edlen gab.
 Sol mich shürn ab, dieweil ich bin.
 CHRISTIANVS von hohem sin.

Paa den anden Fløidør staaer:

Rara hæc in aulis, ales nunc interuolat quæ curat artis opera,
 Et quæ labores studij liberalium perferre gaudet artium
 Gradus simul parnasti scandere arduos cognitionem vt quæritet.
 Non nemo opes venatur ac potentiã equos, caballos et canes,
 At tu, relictis lusibus plebeculæ vt inde phebj surculus
 Fias, Iuvenile sacris voues artibus æuum, Corona Maxima,
 Inter penates, hinc et inde danicos non orbe, quem regis, minor.
 Res insuper scitu dignas non abijcis indocta proles vt facit

Magnorum avorum, amentiae fannis suis dans certa signa propria,
 At indicant fufurro tali pessimo quam sint amicj literis;
 Tractare malunt Turpia, et quae perplacent inexplorato pectorj
 Plauduntq; suaviter suae prudentiae fictam modo arrogantiam;
 Incautus aliquis horum tandem cumulat peruersitatis praemia,
 Ego ergo cum cognoverim clementiae arridiat quod Maxime
 Tuae, quod admodum vitae perutile quotidiana sentiat,
 Accedo Regem ipsiq; parua munera quae scripta sunt mea manu
 Sacro: quod ut benigniori perlegat animo summopere deprecor.

Det vil bemærkes, at Begyndelsesbogstaverne af de tvende sidstnævnte Indskrifter danne Navnet Christianus og Kongens Valgsprog: Regna firmit pietas.

b) Fra omtrent samme Tid som den nævnte Calendar skriver sig et andet interessant astronomisk Arbejde, nemlig en Copi af det bekjendte *Uhr* i Domkirken i Strasborg. Foruden de sædvanlige Tidsangivelser viser det blandt Andet ogsaa Maaneskifter og Aarstal; det er forsynet med Sangværk og med endeel bevægelige Figurer, af hvilke fremhæves de hellige tre Konger, som, naar Klokken slaar, gaae forbi Jomfru Maria, der har Christusbarnet paa Skjød; øverst staaer St. Peters Hane, der kan gale og slaae med Vingerne. Paa Forsiden findes følgende Indskrifter:

ERO MORS TVA O MORS MORSVS TVVS ERO INFERNE.

MARC 13. VIGILATE ET ORATE.

IOHAN II.

Bis sex sunt horae lucis rex inquit Jesus
 Hic gradiens nunquam laeditur ille pede.

Nederst er graveret Fremstillinger af ASSIRIA, PERSIA, GRECIA og ROMA. Paa den ene Side sees CHARITAS, SPES og FIDES, paa den anden PRVDENTIA, VERITAS og IVSTITIA, paa Bagsiden FORTITVDO, TEMPERANTIA og PACIENTIA. Indvendig findes: Tafel ein Der Planeten Stunden wie sie nach Astronomischer Rechnung und ordnung alle Stundt Dese tags Regieren, hvorunder læses: Isaac Habrecht Vhrenmacher und Bürgern zu Strasburg 1594; en tilsvarende Tafel ein Der Planeten Stundt, bey der Nacht har ligeledes Anno Christj 1594. — Om Uhrets senere Historie meddele tvende indvendig anbragte Indskrifter (med Initialer) følgende Oplysning: Renovatum año 1618 d. 7 Apr. ab Isaaco Habrecht professore medicin. et math. qui obiit anno 1633 d. 10 Oct. — Horologium hocce in arce regia per multos annos asservatum sed immotum emit: et 1786 per I: Sivers renovatum curavit Christoph. Günther pharmacopola Hafniensis. —

Ogsaa i dette Aarhundrede er det blevet istandsat, men herom indeholder det ingen Oplysning. — Det er muligviis det samme Uhr, som omtales af Charles Ogier (Legationssecretair hos den overordentlige franske Ambassadeur Grev d'Avaux, der i Aaret 1634 afsendtes til Danmark for paa sin Souverains Vegne at bivaane den udvalgte Prinds Christians Formæling) i hans Dagbog, Side 110, hvor det hedder: *Vidimus & aliud instrumentum automaton, sive horologium, egregii artificii, in quo omnia, quæ in cælis aguntur, repræsentantur oculis.*

6) a) Et *Compas* i en sølvforgylt, rund Kasse, paa hvis udvendige Side Provindsvaabnerne i kronede Skjolde med forklarende Indskrifter ovenover; paa Laaget C R 1595 samt det fuldstændige, kronede Rigsvaaben omgivet af en Laurbærkrands, hvori Elefanten hænger.

b) En *Sølv-Skibslugte* med hans Navnechiffer.

c) Tvende *Sølv-Natlamper* i Form af Skibe.

Christian den Fjerde blev myndig i den kongelige Deel af Hertugdømmerne i Aaret 1593, hvorimod han først 1596 tiltraadte Regjeringen i Kongerigerne, og efterat han den 7de August samme Aar havde underskrevet sin Haandfæstning, blev han den 29de samme Maaned med stor Høitidelighed kronet⁷⁾ i Frue Kirke i Kjøbenhavn af Sjællands Biskop Peter Winstrup. Dagen efter Kroningen formæledes hans Søster Augusta⁸⁾ (født 1580, død 1639) med Hertug Johan Adolph⁹⁾ af Holsteen-Gottorp (født 1575, succederede 1590, død 1616). Store Festligheder afholdtes i Anledning af Kroningen og Formælingen, og navnlig var den Turnering¹⁰⁾, der den 3die og 4de September blev afholdt paa Amagertorv, rig paa pragtfulde Optog.

7) a) Kongens *Krone* (blandt Regalierne), et udmærket Arbejde af den berømte Guldsmed Didrik Fiuren i Odense. Den er af Guld, rigt prydet med Ædelstene og Perler og forsynet med talrige Ornamentter og Figurer i Emaillé. Som Valgkongedømmets Symbol er denne Krone aaben; senere, da arvelig Regjering var bleven indført, blev Kronen lukket, jvfr. Christian den Femte, Anm. 10, d. Christian den Fjerdes Krone er iøvrigt afbildet paa de tvende under Anm. 1, a og 12, a omtalte Malerier af Peter Isachs.

b) Hans *Kroningsdragt* af Guldbrokade besat med Sølvkniplinger.

8) a) Hertuginde Augustas *Guld-Alterkar*, forsynede med hendes kronede Navnechiffer, det danske Vaaben (jvfr. Anm. 9) og Aarstallet 1632. *Kalken* er prydet med et i hvid Emaile udført Dødningshoved med tvende korslagte Been nedenunder; i Øienhulerne to store Diamanter; paa Fodstykket, der er smykket med 6 Saphirer, er i sex ved Diamantrækker adskilte Felter graveret Slangens Ophøielse, Samson, der bærer Stadsporten, Jacobs Drøm, Christi Korsfæstelse, Jacobs Strid med Jehova og Samsons Kamp med Løven; paa Skaalen Fodvadskningen, Nadverens Indstiftelse og Christus i Gethsemane. — Paa *Kanden*, hvis Laag er prydet med 4 store Saphirer, sees Christi Hudstrygelse og Bespottelse, hans Gang til Golgatha og Korsfæstelsen; paa Foden, hvorpaa findes 6 Rubiner, de fire Evangelister. — Paa *Disken*, i hvilken er indfattet 3 Saphirer, sees Korsfæstelsen, og paa *Oblatæskan*, hvis Laag øverst er smykket med en stor Saphir, Korsfæstelsens Symboler og I H S (Jesus hominum salvator).

b) En stor, oliemalet *Stamtavle* over Christian den Fjerdes Slægt fra hans Tiptipoldeforældre, forsynet med Vedkommendes Portraiter og Vaabner; har tilhørt Hertuginde Augusta.

9) Et *Stambogsbind* af Guld, smukt indlagt med Emaile; paa den ene Side Slesvigs og Holsteens Vaabner og Indskriften: I A H Z S H 1613 (Johan Adolph Herzog zu Schleswig Holstein), paa den anden det danske Vaaben og A G A K S Z D H Z S H (Augusta geboren aus königlichem Stamme zu Dänemark, Herzoginn osv., jvfr. Indledn. Nr. 38).

10) a) Et stort, sølvforyldt *Drikkekar* fremstillende Kongen tilhest ifærd med at stikke til Ringen. Hestens Hoved, foran prydet med det danske Vaaben og det kongelige Navnechiffer, danner Laaget, Forbenene Hanken, den øvrige Deel af Hesten det egentlige Bæger; under Hesten Hofnarren. Ringen er anbragt paa en mellem to Søiler ophængt Snor; paa disse er der graveret endeel fyrstelige og adelige Navne og Vaabner. Ifølge de nævnte Indskrifter (med Initialer) have følgende Herrer deeltaget i Turneringen:

Der Her Administrator des Primats vnd Erbstiftes Magdebvrg (jvfr. Anm. 11), Margraffe Johan Sigismvndvs, Margraffe Cristian zv Brandenbvrg, Hertzoch Alexander zv Holstein, Graffe Hieronimvs Slick Her zv Passow vnd Weis-Kirchen, Graffe Otte zv Mansfelt, Graffe Davidt zv Mansfelt, Paltz Graffe Wvlfgang Wilhelm, Her Heinrich Revs der

5 Sonne Her zv Plave, Her Friederich von Dohna, Reichardt von der Schwlenbvg, Graffe Johan Casemir zv Leinor, Her Heinrich Revs der jvnger Her zv Plave, Friderich Sittich von Berleis, Levdedwich Revter, Casper Stwolitzk, Wvlf Marschalck, Reichart v. der Schwlenbvg, Wvlf Ernst v. Wolstranstorp, Hans von Rotkirch, Jacob von Arnim, Maximilian von Loben, Abraham Bellim, Jost von Karwitz, Adrian Arnt Stammer, Georg von Karwitz, Jacob von Saller, Berent von Arnim, Batzer von Stvs sel, Hironimvs von Diskei, Abraham v. Grvnenbeck, Ernst v. der Grvben, Gvntzel von Bartenschleb.

Steen Brahe, Peter Mvncke, Brede Rantzaw, Gert Rantzaw, Preben Gvldenstern (jvfr. Indledn. Nr. 31 samt Chr. 4, Anm. 59, b), Wlmar Parsberch, Achsel Brade, Olf Rosenspar, Stehen Maltzen, Henrich Lvcken, Frantz Rantzaw, Knvt Brahe, Henig Goie, Eske Brock, Fridrich Rosenkrantz, Tage Krabbe, Erich Lvcken, Detlof Holck, Claws Podebvsch, Preben Bilde, Vlrich Santberch, Christof Parsberch, Otto Christoffer Rosenkrantz, Christian Barnekaw (jvfr. Anm. 29), Niles Schran, Matz Santberch, Peter Base, Jacob Lvcken, Ove Lvngge, Christian Mvncke, Ebbe Mvnck, Sten Matzen, Andres Sencklar (jvfr. Anm. 30), Lavrentz Brockenhvs, Knvt Rvdt (jvfr. Anm. 16), Birge Trol (jvfr. Anm. 28), Jacob Beck, Georg Kras, Essche Bilde, Hennig Walekendrvp, Magnvs Goye, Merten Wensterman, Hannibal Gvldenstern, Georg Vhrn, Erich Vhrn, Jacob Rosenkrantz, Otto Lindenav, Knvt Gvldenstern, Albert Schele (jvfr. Anm. 30), Christian Hardenberch, Knvt Grvbe, Peter Brahe.

b) En ved en Turnering vunden meget kostbar *Agat-pokal* med Ornamenter af Emaile, hvori talrige Rubiner ere indfattede, og med Aarstallet 1620. Paa Laaget en Ridder med draget Sværd og et Skjold, hvori det fuldstændige würtembergske Vaaben, med Omskriften: IO FRID H Z WIRTEM V DEKH G Z MVN H Z hei (Johan Friederich, Herzog zu Württemberg und Teck, Graf zu Mümpelgard, Herr zu Heidenheim). Den nævnte Hertug Johan Frederik (1608—1628) besøgte forinden sin Regjeringstiltrædelse blandt andre Lande ogsaa Danmark.

c) Et *Maleri* med Kongen tilhest i Forgrunden; i Baggrunden en Turnering.

Blandt de mange fremmede fyrstelige Personer og

Familier, der overværede Christian den Fjerdes Kroning, var ogsaa Administratoren af Magdeborg Joachim Frederik ¹¹⁾ (senere fra 1598 til 1608 Churfyrste af Brandenburg) med Gemalinde og to Døttre, af hvilke den ene, **Anna Catharina** ¹²⁾, født den 26de Juni 1575, nogen Tid efter blev Danmarks Dronning. Allerede paa en Udenlandsreise i Aaret 1595 havde Christian den Fjerde fattet Kjærlighed til den unge, smukke Prindsesse, og Aaret efter sin Kroning afsendte han et Gesandtskab bestaaende af fire Rigsraader for at anholde om hendes Haand. Formælingen fandt Sted paa Haderslev Slot den 27de November 1597, og den 11te Juni det følgende Aar blev den unge Dronning kronet i Frue Kirke i Kjøbenhavn af Sjællands Biskop Peter Winstrup.

Med Dronning Anna Catharina havde Christian den Fjerde fire Sønner og to Døttre, af hvilke den ene Søn og Døttrene døde som Børn. Den yngste af Sønnerne, Prinds Ulrik ¹³⁾, født 1611, gik under Trediveaarskrigen i chursachsisk Krigstjeneste, men blev 1633 snigmyrdet i Schlesien, efterat han havde deeltaget i et Gjæstebud, hvortil han af de keiserlige Generaler var bleven indbudet under en Vaabenhvile; Aaret før sin Død havde han som Trophæ hjemsendt Tycho Brahes berømte Himmelglobus. De to andre Sønner vare Christian, den udvalgte Prinds, og Frederik, der blev Faderens Efterfølger.

Dronning Anna Catharina døde paa Kjøbenhavns Slot den 29de Marts 1612 efter et kort Sygeleie; hendes Lig blev med stor Pragt bisat i Frue Kirke i Kjøbenhavn, hvor det henstod, indtil det senere førtes til det Capel, som Christian den Fjerde indrettede i Roeskilde Domkirke.

11) Nævnet øverst blandt de under Anm. 10, a omtalte fyrstelige Personer.

12) a) Et stort Oliemaleri af Peter Isachs, fremstillende *Kongeparret i naturlig Størrelse*; Christian den Fjerde er iført en lignende Dragt som paa det under Anm. 1, a nævnte Billede, ligesom ogsaa hans Krone, Scepter og Hjelm ere anbragte ved Siden af ham; tilvenstre en Page, der

holder hans Hest; Dronningen bærer de dengang brugelige Hoftepunder og holder en stor Fjervifte i Haanden; ved hendes Fødder en Hund.

b) *Miniaturportrait* af Dronningen, udført 1612.

c) Et *Armbaand* af Haar (der antages at være Christian den Fjerdes), prydet med 8 Diamanter og endeel Ornamentter i Emaile samt Dronningens Navnechiffer.

d) Et *Guld-Lænkearmbaand* med Kongens Navnechiffer paa Bagsiden af hvert andet af Leddene; paa Forsiderne afvexlende Timeglas, hvert dannet af to Diamanter, og Hjelme, hvis Visirer bestaae af Rubiner.

e) Et Par *Guld-Lænkearmbaand* med ciselerede Fremstillinger af de fire Aarstider, hvert besat med 52 Diamanter som Symbol paa Aarets ligesaa mange Uger.

f) Et *Toiletspeil* i en Ibentræes-Ramme, prydet med Kongeparrets Brystbilleder, FIDES, SPES og CHARITAS og Dronningens Navnechiffer i drevet Sølv.

g) Et firkantet *Ibentræes-Bord*, indlagt med Sølv og Perlemoder.

h) En *Rosenvandsbeholder*; Hovedpartiet dannes af tre ottekantede, corinthiske, med Haner forsynede Søiler, der bære en Kuppel, under hvilken Actæon, der overrasker Diana og hendes Nympher i Badet, og ovenpaa det paa Kuppelen anbragte Røgelsekar Actæon med Hjortehoved, Alt af drevet Sølv; det Hele hviler paa en med Sølv-Ornamentter prydet Ibentræes-Basis, hvori flere Toiletskuffer, og er anbragt paa et med forskellige Sølvsirater smagfuldt udstyret Ibentræes-Bord.

i) Et Maleri fremstillende *Dronningens Yndlingshund*; paa Halsbaandet hendes kronede Navnechiffer gjentagne Gange; udført 1598.

13) *Portrait* af Prinds *Ulrik*.

Den 31te December 1615 indgik Christian den Fjerde et morganatisk Ægteskab med *Kirstine Munk*¹⁴⁾, Datter af *Ludvig Munk*¹⁵⁾ til Nørlund og *Lundegaard* og *Ellen Marsviin*¹⁶⁾, født den 6te Juli 1598. I Aaret 1629 tillagdes der hende Titel af *Grevinde af Slesvig og Holsteen*¹⁷⁾, men kort efter forviste Kongen hende paa Grund af Utroskab til *Herregaarden Boller* ved *Horsens*, hvor hun døde den 19de April 1658. Med hende havde Christian den Fjerde otte Døttre og to Sønner; den ældste af Døttrene, *Anna Catharina*¹⁸⁾, født 1618, var forlovet med *Rigshofmesteren Frants Rantzau*, som den 15de November 1632 ved

at passere den saakaldte grønne Bro, der fører over Rosenborg Slotsgrav, faldt i Vandet og druknede; Anna Catharina døde af Sorg herover den 20de August 1633. De fleste af de andre Døttre bleve gifte med Adelsmænd, saaledes Sophie Elisabeth med Grev Pentz, Leonora Christine¹⁹⁾ 1636 i en Alder af femten Aar med Corfitz Ulfeldt²⁰⁾ til Egeskov og Saltø, Elisabeth Augusta med Hans Lindenov til Iversnæs, Christiane med Hannibal Sehested²¹⁾ og Tvillingsøsteren Hedvig med Ebbe Ulfeldt. Af Sønnerne skal kun omtales Grev Valdemar Christian²²⁾, til hvem Christian den Fjerde lod bygge Valdemars Slot paa Taasinge; et paatænkt Ægteskab mellem ham og en russisk Prindsesse gik overstyr²³⁾, da han ikke vilde antage den græsk-catholske Religion; efter Ulfeldts Fald gik han i svensk Krigstjeneste og faldt 1656 i Slaget ved Lublin, 34 Aar gammel.

14) a) Miniaturportrait af *Kirstine Munk*; malet 1623.

b) En *Guldbroche*, indlagt med Emaillé og prydet med hendes Navnechiffer, et kronet K; paa den anden Side i ophøiet Arbeide Noahs Ark, som optager Dyrene.

c) Et i Guld indfattet *Agatbæger*; i Bunden et kronet K.

d) En lille *Guldskee*, hvis Skaft ender i et kronet Løvehoved og forneden er forsynet med et sammenslynget C og K; Bladet bestaaer af en stor, udhulet Saphir.

15) Portrait af *Ludvig Munk* (født 1537, Statholder i Norge 1577-1582, Lehnsmand over Trondhjem 1571-1577 og 1589-1597, afsat paa Grund af Udsugelser, dømt til Skadeserstatning og Bøder og forviist til sit Gods i Jylland, hvor han døde 1602 eller 1603).

16) Portrait af *Ellen Marsviin* i Sørge dragt for Christian den Fjerde, malet 1648 (født 1572, gift 1589 med Ludvig Munk, senere 1607 med Knud Rud (jvfr. Anm. 10, a), efter hvem hun blev Enke 1611, død 1649).

17) See Vaabnerne paa Datteren Anna Catharinas i næste Anm. beskrevne Stambog.

18) I en prægtig, emailleret *Stambog* har Frøken Anna Catharina nedskrevet nogle franske Vers, der vidne om hendes dybe Sorg over den Elskedes Død. Paa det første Blad læses:

Dieu console mon Ame

Anna Catharina

le XX Juin 1633.

Paa den ene Side af Bindet et Kors og en opslagen Bog, hvori: Verbum Domini Manet in Eternum; ved Siden heraf et Dødningshoved, hvorpaa et Timeglas; omkring det Hele: DVRABIS IN PERPETVVM; paa den anden Side en Slange over et Dødningshoved, hvorunder to korslagte Been; deromkring: TE NVNQVAM TIMVI. Paa Bogens Ryg Norges, Slesvigs, Oldenborgs, Delmenhorsts, Holsteens, Stormarns og Dithmarskens Vaabner, og paa Spænderne Anna Catharinas Navnechiffer.

19) Portrait af *Leonora Christine*; Copi udført 1869 af Portraitmaler Dorph; Originalen tilhører hendes Sønnes Datters Sønnesøn Grev Waldstein Wartemberg i Wien.

20) Tvende Miniaturportraiter af *Corfitz Ulfeldt* (født 1606, død 1664).

21) Jvfr. Frederik den Tredie, Anm. 33.

22) Portrait af Grev *Valdemar Christian*. See endvidere Anm. 50.

23) Jvfr. Frederik den Tredie, Anm. 30, e.

Christian den Fjerde befordrede med Gavmildhed Videnskab, Kunst²⁴⁾ og almeennyttige Foretagender og varetog med saa stor Interesse sine mangfoldige Fyrsteplichter, at Nutiden uvilkaarlig forbauses over hans Arbeidsomhed²⁵⁾ og Energi. Ligesom der hos hans Fader var en mærkelig Forening af Guds frygt og en kun lidet hermed stemmende Hengivelse til Livets Glæder, saaledes træffes den samme Dobbeltthed hos Sønnen, i hvis Leveviis Datidens gode og slette Sider ogsaa have afpræget sig. Til en Characteristik heraf vil følgende, af daværende Oversecretaire i Cancelliet Sigvard Grubbe²⁶⁾ i hans Dagbog optegnede Episode af Christian den Fjerdens muntre Ungdomsliv give et interessant Bidrag. Han fortæller nemlig, at Kongen i Begyndelsen af Mai Maaned 1598 besøgte Skatmester Enevold Kruse, hos hvem der blev drukket til langt ud paa Natten. Da man omsider var brudt op for at begive sig hjem²⁷⁾ og var kommet til Høibro, spurgte Christian den Fjerde Sigvard Grubbe, hvor han boede, og da han hørte, at det ikke var langt derfra, fik han Lyst til at aflægge ham et Besøg. Grubbe tracterede sine Gjæster med Rosolio, og Kongen fandt særdeles Behag i denne Drik

og yttrede, at man kunde drikke meget af den uden at blive beruset, hvad imidlertid strax viste sig at være urigtigt, idet baade Grubbe og en anden Adelsmand, efterat have nydt noget af den, faldt om paa Gulvet. Admiral Byrge Trolle²⁸), der saae den forfærdelige Virkning af denne Rosolio, tog derfor Flasken og heldte Indholdet ud for at forhindre flere lignende Scener. Paa Hjemveien fra Grubbe vilde Christian den Fjerde besøge Christian Barnekov²⁹), der boede tæt ved; men Døren var lukket, og da han gjorde Forsøg paa at krybe ind gennem Vinduet, stødte han sig paa sit Kaardehefte og fik en Skramme i Panden. — Det følgende Aar viste Christian den Fjerde sig derimod stærkere overfor Fristelsen. Med fire af sine Hofmænd havde han nemlig ved et lystigt Lag aftalt, at den, der fra den 6te Februar indtil Paaske først var beruset, skulde betale en Bøde af 30 Daler. To af Deeltagerne vare en Dag samtidig i det nævnte Tilfælde, hvorfor Kongen, der ikke havde syndet imod Overeenskomsten, af de indkomne Bøder lod forfærdige et Sølvbæger med en Indskrift³⁰) til Minde herom.

Denne Umaadelighed i Nydelsen af stærke Drikke vedblev iøvrigt længe, og som ganske characteristiske Yttringer herom af en Samtidig skulle vi anføre et Par Steder af den under Anm. 5, b omtalte Charles Ogiers Dagbog; det hedder saaledes Side 82: *Præterire ultra non debeo (vt rerum Germanicarum curioso Lectori satisfiat) ab aduentu Holsatorum & Saxonum tantum ceruisiæ ac vini profusum fuisse, vt per cænacula, cubicula, atria, ac vestibula vndique redundaret. Itaque deriuandis & exsiccandis huiusmodi paludibus dispositæ sunt per gradus Castelli æquis interuallis cupæ, ac labra, vbi à saturis madidisque compotoribus sua crapula despumari, suum lotium effundi & eiici commodè posset: nam non ipsi modo Nobiles, sed & famuli collocatique ad Legatorū atque Principum atria satellites, licet pretiosissimis (nam in hac regione pretiosa sunt*

omnia) vinis largissimè se proluebant. Side 92, hvor Bryllupsdansen omtales, hedder det: Celebrata interim perpetua propinatio: vnusque è præcipuis, quem nihil attinet nominare, turbam de repente intersecans, ianuam satis tempestiuè inuenire non potuit, quin crapulam euomeret. Nouum certè nobis delicatis & inexpertis Gallis, ac fætidium facinus videbatur.

24) a) Som Vidnesbyrd om Juveleerkunstens høie Standpunkt mærkes endeel prægtige og kostbare *Arbeider i Emaille* i Form af Bægre og Skaale, en Pokal af *lapis lazuli*, et Par smaa *Timeglas* indfattede i emaillet Guld og med hans Valgsprog יְהוָה DIRIGE ♡ MEVM samt Aars-tallet 1633, et aflangt *Lommeuhr*, meget smukt emaillet, forfærdiget af Uhrmager Caspar Cameel.

b) Et Par *Geværer* forsynede med rige og smagfulde Indlægninger af Elfenbeen.

25) a) Hans *Skrivebord*, reddet ved Frederiksborgs Brand.

b) En Kasse indeholdende *Trykkeredskaber* og et *Stempel med hans Facsimile*; benyttet af ham, naar han paa Grund af Sagernes Mængde ikke havde Tid til at underskrive; ifølge Fortællingen skal Corfitz Ulfeldt oftere have brugt dette Stempel.

c) En *Guldring* med en stor Saphir, hvori hans Navne-chiffer og Provindsvaabnerne.

d) En *Skrivecalender* af Træ med Aars-tallet 1638. Ved hver Maaned, af hvilke Marts og October kun opføres med 30 Dage, Rubriker for de syv Ugedage. Paa Døren, udvendig hans Portrait og Valgsprog יְהוָה DIRIGE ♡ MEVM, indvendig et næsten udbrændt Lys i en Stage samt nogle Sæbebobler; derunder læses:

ALS BEL EN ROOCK
VERDWIINT

DES MENSSEN LEEVEN OOCK;

øverst i det ene Hjørne NOOTA BEEN.

e) Han har endogsaa givet sig af med Dreierkunsten; tvende *Elfenbeens-Fløiter* skulle være Arbeider af ham.

26) Portrait af *Sigvard Grubbe*, malet 1613 kort efter hans Hustru Hilleborgs Død; i Feltet følgende Indskrifter (den første med Initialer):

Hæc mea fatali facies mihi tempore luctvs

Picta mei iustitiae tempore luctvs erat;

Picta refert canos facies, mea vita dolores
 Sentit et ætatis tristia fata meæ;
 Namque mea periit chara cum conjuge quicquid
 Mî charum cum eum (sic) vivere dvlce fvit.

Non dolor est maior quam cum violentia Mortis
 Unanimi soluit corda ligata fide.

(Sigvard Grubbe, født 1566, studerede et Par Aar ved Kjøbenhavns Universitet, reiste derpaa flere Gange udenlands og blev efter sin Hjemkomst ansat i Cancelliet, hvor han 1595 blev Oversecretair; blev senere Befalingsmand i Malmø, 1618 sendt som Ambassadeur til Sverrig, fik 1627 Tilbud om at blive Medlem af Rigens Raad, men frabad sig den tiltænkte Hædersbeviisning paa Grund af Alderdomssvaghed, som kort efter nødte ham til at trække sig tilbage til Privatlivet; hans Dødsaar vides ikke med Sikkerhed.)

27) En med Kongens Navnechiffer forsynet *Gadelygte*; først i Christian den Femtes Tid bleve Gaderne oplyste med Tranlygter.

28) Omtalt i Anm. 10, a.

29) Omtalt i Anm. 10, a; han offrede senere i Calmar-krigen sit Liv for at frelse Kongen fra Død eller Fangenskab.

30) Indskriften (med Initialer) lyder saaledes:

Konnigen med 4 sine Hermend rund
 Som Albrecht Scheel (jvfr. Anm. 10, a) og Peder Mundt
 Oc saa der thill Andes Sinklar (jvfr. Anm 10, a)
 Oc siden Aipt5 Gronebiery
 De giord eet Wedd ymellom sig
 Om 30 Daller forvden Svig
 Hov fyrst auff dem sig drvcken drack
 Fraa Blide Maanets den 6 Dag
 Till Paask y thet fogangen Aar.
 Men de som sidst beskrefvit staaer
 Syg fyrst forbrid en Dag alleene
 De wild giern were fraa Drick saa rene
 Aff deris Pending ere jeg giort
 Oc staaer nv for dig her paa Bord.
 1600.

Den Lykke og Velstand, som i meer end den første Halvdeel af Christian den Fjerdens Regjeringsperiode herskede her i Landel, lader dette Tidsrum fremtræde som et af de lyseste Afsnit af Danmarks Historie i den nyere Tid; en Mængde nyttige og stor-

artede Foretagender bleve iværksatte, til hvis Udførelse ikke alene Statens materielle Velvære, men ogsaa Kongens kloge Finantsbestyrelse³¹⁾ mægtigt har bidraget. Særlig helligede han Bygningskunsten sin Opmærksomhed, og ved sin levende Interesse for denne har han erhvervet sig en blivende Betydning for den nationale Architectur. Til bedre Forstaaelse heraf vil det være nødvendigt at kaste Blikket tilbage og i korte Træk see de Forudsætninger og de Udviklingsstadier i denne Kunst, paa hvilke han byggede videre. Efterat den gothiske Architectur med sine slanke og sirlige, saa at sige mod Himlen stræbende Former i Løbet af Middelalderen efterhaanden var bleven eneherkende og paa en vis Maade havde taget Billedhuggerkunsten udelukkende i sin Tjeneste, fremkaldte det i Begyndelsen af den nyere Tid opvaagnende aandelige Liv en hidtil ukjendt Interesse for den classiske Oldtids Minder; disse bleve nu grundigt studerede af Datidens dygtigste Kunstnere og maatte derved nødvendigviis ogsaa komme til at udøve en gennemgribende Indflydelse paa hele Architecturens Retning. Den heraf opstaaede Stilart, Renaissance, støttede sig i Hovedtrækkene til det for Gothiken Characteristiske, men til Detaillen hentedes Motiverne fra Antiken. Allerede under Kong Frederik den Anden havde Renaissanceen begyndt at udøve sin mægtige Virkning her i Landet, og under Christian den Fjerde fortsatte den sin Blomstring ved den bygningskyndige Konges Interesse for Kunsten. Den særegne danske Retning af denne oprindelig fra fremmed Jordbund omplantede Stilart bærer ogsaa Navn efter den kongelige Bygmester, som har paatrykt den sit eiendommelige Præg, og der kan, efter Frederiksborg Slots Brand, neppe paavises nogen Bygning, der bedre end Rosenborg Slot³²⁾ giver et Begreb om det Characteristiske ved den saakaldte Christian den Fjerdens Stil. Slottets Grundlæggelse falder allerede i Begyndelsen af Aaret 1606, da Kongen købte nogle udenfor Stadens Fæst-

ningsværker, mellem Nørre- og Østerport liggende Grunde og Eiendomme for der at bygge et Sommerlystslot og anlægge en Have til Erstatning for den kort forinden til Byggeplads udlagte ældre, kongelige Have, der laa omtrent mellem Nicolai- og den nuværende Holmenskirke. Opførelsen, der lededes af Kongen selv³³), muligviis tildeels efter et af den berømte Engländer Inigo Jones (1572—1652) gjort Udkast, foregik kun langsomt, og først omtrent i Aaret 1625 blev Værket fuldstændig færdigt³⁴).

Christian den Fjerde var en saa god Huusholder, at han ikke alene havde Midler til mangfoldige og storartede Byggeforetagender, men endog kunde bekoste fire Opdagelsesreiser til Grønland og i Aaret 1618 sende Admiral Ove Gjedde³⁵) til Indien for at skaffe Besiddelser paa Ceylon; dette lykkedes imidlertid ikke, hvorimod man paa Coromandelkysten erhvervede Colonien Trankebar, som i Christian den Ottendes Tid blev afhændet til Englænderne. Christian den Fjerde færdedes iøvrigt selv stadig paa Reiser³⁶) for at undersøge Rigeres Tilstand, og har navnlig besøgt Norge meget ofte; et Par Gange aflagde han Besøg i England, hvis Konge Jacob den Første i Aaret 1589 (som skotsk Konge under Navn af Jacob den Sjette) var bleven formælet med hans Søster Anna³⁷) (født 1574, død 1619), og som kort efter at have bestegit Englands Throne i Aaret 1603 ved Greven af Ruthland havde oversendt sin kongelige Svoger Hosebondsordenens Insignier³⁸).

31) En *Sølv-Vægtskaal* med tilhørende Lodder, benyttet af Kongen til Afveining af Guld og Sølv til Møntmesteren.

32) a) *Rosenborg Slots Hovedbygning*, der er 75 Alen lang og 15 Alen bred, bestaaer af tre Etager, foruden Kjælderen; midt paa den vestlige Hovedfaçade, ud mod den nuværende Exerceerplads, er et 80 Alen høit *Taarn*, og paa den østlige Façade, ud mod Haven, *tre mindre Taarne*, af hvilke det nordlige og det sydlige have en Høide af omtrent 58 Alen, medens det mellem disse liggende ottekantede Trappetaarn

kun er 32¹/₂ Alen høit. I dette var oprindelig Hovedindgangen til Slottet ad to store Steentrapper, som de endnu sees paa en lille *Elfenbeensmodel* af Rosenborg; disse ere sandsynligviis borttagne i Christian den Sjettes Tid. De nuværende *Indgange* ere ved det nordre og det søndre Taarn. Af den omtalte Model vil det ogsaa sees, at de nuværende, gjennemgaaende *Karnapper* paa den nordre og søndre Gavl oprindelig kun vare Udbygninger til de to øverste Etager; først i Christian den Sjettes Tid ere de blevne forlængede til Stueetagen. Af andre Forandringer, der efterhaanden ere foregaaede med Slottets Ydre, skulle vi her nævne, at det oprindelige Skifertag senere er borttaget og erstattet af et *Kobbertag*, og at den vestlige Hovedfacade er bleven smykket med *Christian den Fjerdes Buste* og med endeel Brystbilleder navnlig af *romerske Keisere*; disse sidstnævnte Buster bleve kjøbte i Turin af Kong Frederik den Fjerde paa hans Udenlandsreise i Aarene 1708 og 1709. Den gennemgribende Restauration, som fornylig er foretagen med Hensyn til Slottets Ydre, har atter bragt dette tilbage til dets oprindelige Skjønhed; saaledes er Muurstenenes naturlige, røde Farve, der i de senere Aar gjentagne Gange var bleven overmalet, paany bragt frem, og i Stedet for de moderniserede Vinduer ere andre af den oprindelige Form med blyindfattede Ruder blevne indsatte i deres oprindelige Leie indenfor Sandsteenskarmene. Som den ovennævnte Model udviser, var Rosenborg, ligesom alle Datidens Slotte, oprindelig en Fæstning, forsynet med *Grave, Volde og Mure*, hvoraf der endnu forefindes flere Levninger. I Nærheden af den nordre Gavl staaer *Vagtbygningen*, der senere har faaet Tilbygninger til begge Sider; derimod ere alle de andre Bygninger, som i Tidens Løb bleve opførte rundt omkring Slottet til den kongelige Hofholdnings Brug, efterhaanden blevne nedbrudte. — Kjøbenhavns Fæstningsværker udvidedes allerede i Christian den Fjerdes Tid saa betydeligt, at Slottet, der oprindelig var bygget udenfor Staden, snart kom til at udgjøre en Deel af denne.

Det vil af den ovenfor givne Fremstilling sees, at Slottets Ydre i det Væsentlige er uforandret; dette gjælder derimod ikke om dets Indre, der i Tidernes Løb er undergaaet saa mange Forandringer, at nu kun nogle enkelte Værelser ere bevarede i deres oprindelige Skikkelse. Blandt disse er *Christian den Fjerdes Audientssal* i den nordre Ende af Stueetagen et herligt Vidnesbyrd om Datidens storartede og gennemgaaende solide og smukke Decoration. To og tyve joniske Halvsøiler bære Loftet, der, ligesom Væggene, er af Egetræ; baade disse og Loftet ere smykkede med

talrige Malerier, især af de hollandske Kunstnere Momper og Breughel, af meget forskjelligt Kunstværd, snart af bibelsk Indhold, snart Jagtscener, Allegorier osv. Over Kamminen, der er af Sandsteen og Marmor, staaer Aarstallet 1615. Selv dette, det bedst bevarede Værelse fra Christian den Fjerdes Tid, er imidlertid ikke blevet aldeles uberørt af de væxlende Tidens Smag; i Aaret 1722 bleve nemlig de sorte og hvide Marmorfliser, hvormed Gulvene vare belagte i dette og i flere af de andre Værelser, borttagne og anvendte paa Fredensborg Slot; men det er paataenkt atter at lægge Marmorgulv i nogle af de Værelser, som have mistet denne Prydelse. En anden Forandring, der er foregaaet med denne Sal, er allerede ovenfor bemærket, nemlig Karnappernes Forlængelse, hvorved Værelset har vundet i Udstrækning. Fra denne Sal fører et 75 Alen langt Talerør til Rigsraadssalen i Stueetagens sydligste Ende. Dette Talerør er iøvrigt ikke det eneste, som Rosenborg Slot har været forsynet med; ved en for nogle Aar siden foretagen Reparation fandtes nemlig flere Levninger af saadanne mellem forskellige Værelser. I Christian den Femtes Tid blev Audientssalen brugt som Forgemak til Dronning Charlotte Amalies Værelse, der oprindeligt har været benyttet af Christian den Fjerde til *Arbeidsværelse*. Væggene i dette ere af Egetræ; i Fyldingerne findes endnu den oprindelige Decoration, japanske Figurer malede paa grøn Bund (jvfr. Anm. 35, c); derimod er den røde Farve mellem Fyldingerne vistnok fra Christian den Femtes Tid, en Antagelse, der bestyrkes ved nogle fra den nævnte Konges Tid opbevarede Skildpaddes-Meubler, der formeentlig have været benyttede i dette Værelse. Det rigtdecorerede Gibsloft, der er prydet med Christian den Fjerdes Navnechiffer og det danske Vaaben nærmest Vinduerne, er det oprindelige; derimod ere de tre i Loftet anbragte Malerier, med mythologiske Fremstillinger, fra en noget senere Tid. Af det oprindelige, tavlede Marmorgulv er fortiden kun levnet nogle sorte og hvide Fliser foran den nylig restaurerede, pragtfulde Sandsteenskamin. Bag det store Taarn ligger et lille *Kammer*, der kun modtager et sparsomt Lys gennem et Par smalle Vinduer; det staaer i Forbindelse med Christian den Fjerdes Arbeidsværelse og benævnes i Slottets ældste Inventarium fra Aaret 1718: *Deris Maieftæters Sove Cæmer*; ifølge Traditionen skal ogsaa Kirstine Munk have havt sit Soveværelse her. Christian den Fjerdes eget *Sovekammer* vides derimod med Sikkerhed at have været det lille Taarnværelse, som staaer i Forbindelse med Audientssalen; see nærmere Anm. 54.

Iøvrigt er af Slottets oprindelige, indvendige Decoration

kun lidet tilbage; dog er det smukke, nylig restaurerede Gibsloft i *Steengangen* i Stueetagen tildeels bevaret i den oprindelige Stil.

b) Et Maleri fremstillende *Kongen tilhest i Samtale med en Ingenieur*, som holder en Tegning i Haanden, muligviis et Udkast til Fæstningsværkernes Udvidelse; i Baggrunden Rosenborg Slot.

33) Skjøndt det er meget tvivlsomt, om den bekjendte med Alenmaal, Compas, Solskive og flere, navnlig architectoniske Instrumenter forsynede, sølvbeslagne *Stok* har tilhørt Christian den Fjerde, skal den dog nævnes som et Attribut, Traditionen har tillagt ham; den har snarere tilhørt hans Søn, Prinds Christian, hvis Navnechiffer (jvfr. Anm. 40 og 46, b) findes paa et lille Vaterpas, som passer til den Deel af Knappen, hvori Solskiven og Compasset findes.

34) Enkelte Værelser have dog vistnok tidligere været tagne i Brug; saaledes findes, som ovenfor berørt, over Kaminen i Audientssalen Aarstallet 1615 og paa et af Malerierne i samme Værelse 1613.

35) a) En tohanket *Kande* af chinesisisk Porcelain; paa Laaget, i en sølvforgylt Belægning, læses:

Anno 1621: *Da Kong CHRISTIAN Den fjerde Ved Ofve Gede Til Tommerup Lod Trangebar i Indien Til Dannisborg Danne Da Sametid af Porcelien Blef Smeltet denne Kanne Som nu er kōmen i god beholt udi Pr. S. H. vold 1723 Da denne Blef foræred af Camer Herr Wilhelm Carl Wind.* Jvfr. Frederik den Fjerde, Anm. 31, h.

b) Nogle chinesiske *Porcellainsfigurer*, hjembragte af Ove Gjedde.

c) *De japanske Figurer*, der ere malede i Fyldingerne paa Væggene i Christian den Fjerdes Arbeidsværelse, ere muligviis ogsaa Reminiscentser fra Ove Gjeddens Reise.

36) Kongens *Reisespeil*; paa Bagsiden hans kronede Navnechiffer og Valgsprog יהוה DIRIGE MEVM i Emaille.

37) Portrait af Dronning *Anna* af England, malet af van Somer.

38) a) *Hosebaandsordenskappen* af violet Fløil, foret med hvidt Taft, og med Ordenens Symboler broderede i Sølv og besatte med ægte Perler.

b) *Knæbaandet* af brunt Fløil, kantet med ægte Perler, og med Ordenens Motto: HONI SOIT QVI MALY PENSE i Rubiner; Spændet af Guld, emailleret og besat med Diamanter og Rubiner.

c) Paa det i Anm. 50 nærmere beskrevne Maleri af van der Venne bærer Kongen Hosebaandsordenens Knæbaand.

Christian den Fjerdens ældste Søn med Dronning Anna Catharina døde i sin spæde Alder. Den næstældste, Christian³⁹⁾, født den 10de April 1603, blev i en Alder af fem Aar udvalgt til Thronfølger og hyldet 1610 i Danmark og Norge som Christian den Femte⁴⁰⁾. Under Faderens Fraværelse i Trediveaarskrigen styrede Prindsen Riget, og den 5te Oktober 1634 blev han paa Kjøbenhavns Slot formælet med Prindsesse Magdalene Sibylla⁴¹⁾, Datter af Churfyrst Johan Georg af Sachsen, født den 23de December 1617. Glæden i Anledning af dette Bryllup, der blev feiret med en overordentlig Pragt⁴²⁾, var imidlertid ikke ganske ublandet. Det var nemlig i de Tider ikke ualmindeligt, at Ambassadeurer fra Stater, der paa den af Pave Julius den Anden i Aaret 1504 forfattede Rangliste over de europæiske, catholske Riger indtog en lavere Plads, forarsagede Stridigheder ved at gjøre Paastand paa Forrang med Hensyn til Ceremoniellet fremfor de i den pavelege Rangforordning høiere staaende Stater, naar disse i politisk Betydning vare blevne overfløiede af hine. En saadan Rangstrid formørkede Prinds Christians Formæling, idet den overordentlige Ambassadeur, Grev d'Avaux, der repræsenterede le fils aîné de l'église catholique, rex Christianissimus, Kongen af Frankrig, paa en overordentlig heftig Maade paastod at ville have Forrangen for hans catholske Majestæt Kongen af Spaniens Ambassadeur, Marquis della Fuente. For at forebygge ubehagelige Optrin, hvorved Grev d'Avaux havde truet, hvis man ikke respecterede hans Fordringer, reiste den spanske Afsending bort under et Paaskud, og heller ikke den svenske Ambassadeur, Rigsraad Peter Sparre, overværede Høitidelighederne for ikke at komme i Collision med den franske Gesandt. Christian den Fjerde blev saa ubehageligt berørt af denne Rangstrid, at han ikke vilde deeltage i Taffelet den første Bryllupsdag. — Ogsaa Rosenborg Slot har været benyttet til Festligholdelsen

af Thronfølgerens Formæling, idet der fjerde Dagen efter Bryllupet holdtes et stort Gallataffel i Riddersalen for de fremmede Fyrster og Ambassadeurer⁴³). Om Rosenborg, derunder ogsaa Riddersalens daværende Udsmykning, har den franske Ambassadeurs Secretair Charles Ogier i sin Dagbog efterladt nogle Oplysninger⁴⁴).

Prinds Christian og Magdalene Sibylla boede meest paa Nykjøbing Slot paa Falster. Tildeels som Følge af sin Tidsalders Forkjærlighed for stærke Drikke var han noget sygelig, og han døde i sin bedste Alder paa en Badereise til Bøhmen den 2den Juni 1647; hans Lig blev ført til Danmark og den 8de November samme Aar bisat⁴⁵) i Frue Kirke i Kjøbenhavn for senere at begraves i Roeskilde Domkirke. Magdalene Sibylla, der i Aaret 1652 blev gift med Hertug Frederik Vilhelm af Sachsen-Altenburg, døde den 6te Januar 1668.

39) a) Portrait af *Prinds Christian*, Brystbillede.

b) *Miniaturportrait* af samme.

c) *Prinds Christian tilhest*, malet paa Kobber. See endvidere Anm. 50.

40) En *Guldring* med en Saphir, hvori er graveret Provindsvaabnerne og hans Navnechiffer (C 5). Jvfr. Anm. 33 og 46, b.

41) a) Portrait af *Magdalene Sibylla*, heel Figur, naturlig Størrelse; ved hendes Fødder en Hund.

b) *Miniaturportrait* i en Guldkapsel, paa hvis Bagside er emailleret en hvid Ligkiste, hvorpaa der voxer Lilier.

42) Et i Anledning af Formælingen benyttet fuldstændigt *Ridetøi* af sort Fløil udstyret med en talløs Mængde ægte Perler og Ædelstene og rigt broderet med Guld; paa Stigbøilerne Christian den Fjerdes Navnechiffer. — Dette Pragtstykke, som muligviis ogsaa er et Arbeide af den ovenfor i Anm. 7, a nævnte Didrik Fiuren i Odense, har kostet en meget betydelig Sum Penge; at det Øvrige har svaret hertil, er en Selvfølge, og Omkostningerne ved dette Bryllup beløb sig i det Hele til omtrent to Millioner. Ogier siger i sin Dagbog Side 83: *Rationem certè totius nuptialis impensæ, vt hïc subducam, non est necessarium, dicam id tantum quod ab auctoribus idoneis accepi; centum millia Thalerorum in coëmptionem vini fuisse profusa.*

I Slottets Archiv findes et Actstykke betræffende det nævnte Ridetøi, nemlig en allerunderdanigst Forestilling af 30te October 1819, hvori Overhofmarskal Hauch indstiller, at den dertil hørende Kaarde afgives til Vice-Ordenscantseren, for at de paa Heftet indfattede Taffelstene kunne blive anvendte til Elephantordens-Decorationer, i Henhold til en tidligere kongelig Befaling om, at ubrugelige Pretiosa paa Rosenborg maae anvendes i det nævnte Øiemed. Subsidiært indstilles, at Taffelstenene erstattes af uægte Stene, og at Kaarden derpaa tilbageleveres til Rosenborg. Under 6te November samme Aar resolverede imidlertid Frederik den Sjette, at Kaarden (der har en Værdi af omtrent 17000 Rdlr.) fremdeles skulde opbevares paa Rosenborg uden at berøves sin Prydelse af Ædelstene.

43) Ogiers Dagbog p. 97: Fæminis ad quiescendum concessa. Nihilo segnius viri orgia sua celebrauerunt.

44) Ogiers Dagbog p. 47: Prima Septembris Legatus in hortum regium a Cornificio Vlfeldio & Joanne Billio ductus est, in quo domus elegans à Rege ædificata est. Est illic præcipua Aula fornicata, vbi multæ insignes tabulæ, in quibus omnium hominis ætatum oblectamenta & occupationes descriptæ sunt, egregio pleræque opere. Est item camera pauimento marmoreo vbi gens & cognatio Regis picta est. Balnea item nitidissima, denique omnia summè commoda & lauta. Peculiare ibi est, quod Rex è cubiculo cathenis trochleisque quibusdam pontem sublicium, qui tamen satis distat, attollere ac deprimere potest. Hortus iste tanti ambitus esse potest, quam ille Parisinus Regis Christianissimi, quem Lateranas vocamus; verumtamen xystos tam latos & magnificos non habet potiusque hic Danicus ad frugi cuiusdam patrisfamilias compendium & vsum spectat, quam ad regiam, hoc est, superfluam ostentationem.

Riddersalens *Loft* har oprindeligt været smykket med endeel Malerier af berømte Kunstnere (Peter Isachs, Peter de Meier, Reinhold Timm o. fl.); Væggene have sandsynligviis været beklædt med Gyldenlæders-Tapeter, og Gulvet var belagt med gullandske Fliser. I hver Ende af Salen, hvis oprindelige Indgangsdør er bevaret uforandret, findes endnu de prægtige Marmorkamner, af hvilke den ene i en senere Tid er bleven prydet med en Marmorbuste af Christian den Fjerde (jvfr. Anm. 1, j). Angaaende Salens nuværende Decoration see nærmere Chr. 5, Anm. 19 og Fr. 4, Anm. 24 og 25, a.

45) En af Christian den Fjerde ved Prinds Christians Bisættelse baaren kostbar, sort *Kniplingsdragt* med tilhørende *Sørgekaarde*, paa hvis Klinge blandt Andet Kongens, Prindsens og Magdalene Sibyllas Navne.

De første 23 Aar af Christian den Fjerdes Regjering vare fredelige; men 1611 antog Misforstaaelserne med Sverrig en saadan Character, at han fandt sig foranlediget til at erklære Krig; denne, der en Tid lang førtes om Fæstningen Kalmar⁴⁶⁾, som tilsidst blev erobret af de Danske, benævnes sædvanligviis efter denne Stad og endtes paa en for Danmark heldig Maade ved Freden i Knærød eller Sjørød i Begyndelsen af Aaret 1613.

Opfordret af Protestanterne og ledet af Iver for disses Sag lod Christian den Fjerde sig i Aaret 1625 bevæge til at deeltage i Trediveaarskrigen⁴⁷⁾. Efter det uheldige Slag ved Lutter am Barenberg⁴⁸⁾ den 17de August 1626 oversvømmede Fjenden Halvøen, og da Kongen ikke tilstrækkeligt blev understøttet af sine Kampfæller, maatte han slutte Fred i Lybek 1629 og forpligte sig til ikke at blande sig i Tydscklands Anliggender.

Efter Danmarks uheldige Indblanding i Trediveaarskrigen optraadte Sverrig⁴⁹⁾ med større Lykke paa Krigsskuepladsen. For imidlertid at forhindre, at den politiske Ligevægt i Norden skulde blive forstyrret herved, søgte Christian den Fjerde at mægle⁵⁰⁾ mellem de stridende Parter. Disse Mæglingsforsøg førte til et Brud med Sverrig, hvorved Danmark, aldeles uforberedt, blev styrtet i en høist ulykkelig Krig (1643—1645). Halvøen blev atter besat af Fjenden, og Svenskerne rykkede ind i de daværende danske Provindser paa den anden Side Sundet; Christian den Fjerde seirede vel over Sverrigs Kampfæller, Hollænderne, i Listerdyb⁵¹⁾ den 16de Mai 1644 og den 1ste Juli samme Aar paa Kolberg⁵²⁾ over den svenske Flaade, i hvilken sidste Træfning han mistede sit ene Øie, men maatte paa Grund af Rigets Nød slutte Fred i Brømsebro 1645, ved hvilken Sverrig, foruden Afstaaelsen af nogle Provindser, ogsaa opnaaede Toldfrihed i Sundet; denne Begunstigelse mistede Sverrig atter ved Freden i Frederiksborg 1720.

46) a) *Hornene af en Hjort*, som den 8de December 1611, opskræmmet ved de svenske Troppers Fremrykning mod Kalmar, søgte Tilflugt i Byen og saaledes reddede den danske Besætning fra Overrumpling; nedenfor læses:

A5 1611 DZ 8 DESEBER BLEF IEG FÅGÈ I KALMER BY
OC GIOR DER FØRST ALLAR OC RY.

b) Nærmest til Belønning for de høiere Befalingsmænd, der havde udmærket sig i Kalmarkrigen, indstiftede Christian den Fjerde Ridderordenen «*Den væbnede Arm*». Den uddeeltes første Gang i Aaret 1616, men var allerede ophørt 1634, i hvilket Aar Elephantordenen i Anledning af Thronfølgerens Formøling blev uddeelt alene, uden den væbnede Arm. Ordenen bestaaer af en emaillet, med Diamanter smykket, pantserklædt Arm med et Sværd i Haanden; den befæstedes ved en Guldkjede i det blaae Ordensbaand, hvori den bares om Halsen. Paa de i Samlingen opbevarede fire Exemplarer af denne Orden sees saavel Christian den Fjerdes som hans Søns, den udvalgte Prinds Christians Navnechiffre, jvfr. Anm. 33 og 40.

c) Kongens *Ridderslagskaarde*; Fæstet er af Guld, de smukke, blaat emaillede Bøiler og Knappen indlagte med Guld og prydede med henved 200 Diamanter; paa Klingen, der er udgaaet fra Toledos berømte Værksteder, læses: DE TOMAS DE AIALA.

47) a) Et *Maleri fremstillende et Syn*, som Kongen havde den 8de December 1625; medens han bad til Gud for Protestantismens Seir, saae han Christus med Tornekronen om Hovedet og med Rørcepteret i Haanden; i Billedets Ramme er indsat en Seddel, hvorpaa Kongen selv har skrevet:

Differ gestalbt, ist miir den 8 Decem: auff dem Hauße Rodenburg Morgens früe gezeiget, der Hon, vnd Spott, So vnser, Erlösser, vnd Seelichmachre, Christus Jesus, vnserendthalben gelitten, heü wirrendem gebet zu Godt führr dii nodt der gansen Euan-gelisse kirchen Anno 1625. Christianus IIII D. G. Rex Daniae & Norvegiae Ma: pro: S.

b) En mindre *Copi af ovennævnte Billede*, udført i Vandfarve; forneden læses: Solcher Gestalt erschien Christus I R M zu Denmark Christiano IV als Sie auf dem Hauße Rodenburg Ao. 1625 d. 8. Dec. für die Noth der ganzen Evangelischen Kirchen beteten.

48) En *Kaarde*, Kongen skal have baaret i Slaget ved Lutter am Barenberg; paa den forgyldte og emaillede Knap paa Heftet hans kronede Navnechiffer og det danske

Vaaben, som ogsaa findes paa den forgyldte Dupsko paa den tilhørende Læderskede.

49) Brystbillede af *Gustav Adolf* (født 1594, succederede 1611, død 1632) i Guld og Emaillé; paa Bagsiden hans kronede Navnechiffer: G A R S (Gustavus Adolphus Rex Sveciæ); benyttet som Hæderstegn til tappre Officerer.

50) *Christian den Fjerde som Fredsmægler, Allegori af van der Venne*. Tilhøre i Forgrunden Kongen siddende med Elephantordenskjeden om Halsen og med Hosebaandsordenens Knæbaand om det venstre Been; ved hans Fødder en Hjelm og hans Yndlingshund Tyrk, jvfr. Anm. 54; foran et Bord, hvorpaa hans Hat og Rigets Insignier; IVSTITIA og PRUDENTIA staae raadgivende ved hans Side; i Baggrunden Prinds Christian og Magdalene Sibylla, hvis Navnechiffre bæres af tvende Genier, medens to andre holde Kroner over deres Hoveder; endvidere Prinds Frederik og Sophie Amalie, sidstnævnte med et kronelignende Diadem paa Hovedet; over Prinds Frederik svæver en Genius, holdende en Bispehue, hvorpaa et F, over Sophie Amalie en anden med en Krands; ved det sidstnævnte Fyrstepar læses: DVO COR VNVM. Over den hele Fremstilling paa den nævnte Deel af Billedet en Mængde svævende Genier, af hvilke to holde et kronet Skjold med Christian den Fjerdes Navnechiffer; paa flagrende Baand læses: VIVAT CHRISTIANVS QVARTVS REX DANLÆ NORWEGI[Æ] SEMPER AVGVSTVS PIVS FELIX TRIUMPHATOR. Tilvenstre i Forgrunden PAX, efterfulgt af LIBERALITAS og fremført af PIETAS; om disse danne de fremmede Magters Repræsentanter, der bære hver sit Lands Fane, en Rundkreds; de meest iøinefaldende ere efter Indskrifterne og Vaabnerne paa Fanerne den tyske Keisers, den spanske, den polske, den franske, den svenske, den engelske, den russiske og den hollandske Gesandt; paa den sidstnævntes Fane læses: CONCORDIA CRESCVN[T] RES PARVÆ; ogsaa sees Schweiz med Laurbærkrands om Hovedet og holdende en Stang med Geslers Hat; ved Fødderne læses LIBERTAS. Over Fremstillingen paa denne Deel af Billedet en flyvende Genius, der blæser i Basun, paa hvis Draperi Christian den Fjerdes kronede Navnechiffer; en anden holder et Baand, hvorpaa: REGIS CVM REGIBVS CONCORDIA. I Baggrunden af Billedet flere Personer, blandt hvilke man skal kunne gjenkjende Corfitz Ulfeldt og Leonora Christine; sikkert kan paavises Grev Valdemar Christian, over hvis Hoved et sammenslynget WC, hvorover en Genius holdende en Grevekrone. Over Billedets Midterparti svævende Genier, der bære et kronet

Skjold med det fuldstændige Rigsvaaben; paa et flagrende Baand læses: PAX VNA TRIVMPHIS INNVMERIS POTIOR.

51) Natten før Slaget ved Listerdyb drømte Christian den Fjerde, at han faldt i den forestaaende Træfning, og at han ved sin Ankomst til Himlen blev modtagen med Musik af Englene, som omsvævede og bekrandsede ham; øverst straaede Jehovas Navn med hebraiske Bogstaver i et skinrende Lys. Maleriet, som fremstiller denne *Drøm*, er desværre mindre heldigt udført.

52) a) Nogle Stykker af den *Dragt*, han var iført paa Linieskibet «Trefoldigheden»; Huen, den Fløils Trøie, Halskraven, Manchetterne og Skjorten ere, ligesom det med hans Navnechiffer og Aarstallet 1644 forsynede Lommestørklæde, som han holdt for det saarede Øie, bestænkede med hans Blod.

b) *Henrik Bjelke*, som førte Trefoldigheden, og af hvem Samlingen besidder tvende Portraiter, vil blive nærmere omtalt under den følgende Konge, Anm. 34.

c) Christian den Fjerdes *Admiralskaarde*; i den dertil hørende med sort Fløil betrukne Skede flere nautiske Instrumenter med Aarstallet 1617.

Efter den ved Fredsslutningen i Brømsebro endte Krig var Landet nedsunket saa dybt i Nød og Elenighed, at de tre Aar, Christian den Fjerde endnu levede herefter, danne det mørkeste Afsnit af hans Regjering. Til hans Bekymring for Riget stødte ogsaa den store Sorg, han maatte friste i sin høie Alderdom, idet Døden berøvede ham hans ældste Søn, den udvalgte Prinds Christian. Dette Dødsfald og de deraf resulterende paaarlige Forhandlinger med det næsten enevældige Rigens Raad om Valget af hans næstældste Søn Frederik, dengang Ærkebiskop i Bremen, til Thronfølger bidroge i Forbindelse med de senere Aars øvrige Gjenvordigheder og hans høie Alder til at nedbryde hans ellers af Naturen stærke Helbred. Vinteren 1647—1648 tilbragte han for endeel paa Frederiksborg⁵³) Slot, men da hans Kræfter kjendeligen toge af, lod han sig den 21de Februar 1648 føre fra Frederiksborg til Rosenborg i en til en Slæde forandret Vogn, der blev trukken af otte Heste. De første Dage efter sin

Ankomst til Rosenborg var han endnu saa vel, at han kunde være oppe og varetage de sædvanlige Regjeringsforretninger, men om Løverdagen, den 26de Februar, følte han sig saa svag, at han maatte gaae tilsengs. Om Natten vaagede Corfitz Ulfeldt og Leonora Christine over ham. Søndagformiddag, den 27de, lod han Hofpræsten Lauritz Jacobsen Hindsholm (senere Biskop over Fyens Stift) holde Prædiken i Soveværelset⁵⁴); om Eftermiddagen lod han atter Præsten kalde for af ham at modtage Alterens Sacramente, gav ham Haanden og sagde: «Her ligger jeg som en Guds Fange». Præsten svarede, at Sygdom var en Prøvelse fra Gud, og formanede ham til at holde fast ved Christus, hvorpaa han svarede: «Ne dubites, tvivler ikkun intet derpaa.» Præsten fortsatte nu Beredelsen til Nadverens Nydelse, og da han atter udtalte, at kun i Tanken om Christus kunde han søge Trøst, svarede Christian den Fjerde: «Det har jeg altid gjort»; derpaa gav han atter Præsten Haanden og sagde: «Nu gjælder det». Han foldede nu Hænderne og bad. Præsten styrkede ham i Bønnen og formanede ham til, som Jacob, at kjæmpe mandigt og ikke at slippe, før han fik Velsignelsen, hvorpaa Kongen svarede ivrigt: «Her vil ikke slippes». Derpaa nød han, holdt opreist i Sengen af sine Nærmeste, den hellige Nadvere⁵⁵), lagde sig tilbage igjen og laa stille hen. Natten mellem Søndag og Mandag vaagede Præsten, Corfitz Ulfeldt, Leonora Christine, Livlægen Ole Worm⁵⁶) og flere over ham. Mandag Middag Kl. 2 ønskede han at komme lidt op og sidde paa en Stol; Kammertjeneren og to Læger hjalp ham ud af Sengen; han havde endnu saa megen Kraft, at han kunde staae opreist, medens han fik en Slobrok paa, og kunde selv sætte sig. Præsten formanede ham nu til at blive tro indtil det Sidste, hvorpaa Christian den Fjerde vinkede med Haanden og sagde: «Det tør I ei tvivle paa, det tør I ei tvivle paa.» Da han havde siddet oppe en halv Time, ønskede han at

hvile igjen og blev derpaa hjulpen tilsengs for ikke mere at staae op. Han var hele Tiden fuldkomment ved sin Bevidsthed og henslumrede⁵⁷⁾ stille og roligt Kl. 5, henimod 71 Aar gammel. Den 18de November 1648 blev han bisat⁵⁸⁾ i Roeskilde Domkirke.

53) Da Christian den Fjerde engang spadserede i Skovene ved Frederiksborg, kom en Hugorm, der havde bemærket, at han tabte en Ducat, frem fra Græsset og forsøgte at sluge Mønten, men blev strax efter dræbt af Kongen. *Hugormens Hoved* opbevares tilligemed *Ducaten* paa Rosenborg.

54) *Sovekammeret* i det nordre Taarns Stueetage er endnu væsentlig i samme Stand som dengang. Gulvet er belagt med simple, gullandske Fliser; Fodpanelet er af Egetræ og prydet med Afbildninger af hans ovenfor i Anm. 50 omtalte Hund Tyrk (en Foræring fra hans Søster, Dronning Anna af England), af Frederik den Andens Hund Wildbrat (jvfr. Indledn. Nr. 24) og med forskellige mandlige og kvindelige Portraiter; Væggene ere betrukne med grønt Mor; paa Dørens indvendige Side er malet tvende venetianske Prospector; i Loftet, der er rigt udstyret med Billedskjærerarbeide i Træ i Lighed med Riddersalen paa Frederiksborg, et Maleri fremstillende Medor og Angelica; omkring dette fire forgyldte Træringe, hvori formodentlig Sengeomhænget har været befæstet. Jvfr. Anm. 44, 1ste Stykke.

55) En *Alterkalk* af Guld, overordentlig skjønt emaileret; benyttet af ham paa Frederiksborg.

56) Portrait af *Ole Worm*, (født 1588, fik under et længere Ophold i Udlandet den medicinske Doctorgrad i Basel, blev efter sin Hjemkomst Professor, først i Pædagogik, senere i Græsk og Physik og tilsidst i Medicinen, berømt som Læge og Oldgransker, død 1654); Kobberplade, stukken 1648 af Haelweg. Jvfr. Chr. 5, Anm. 38, a.

57) a) *Kongen paa lit de parade*; Aquarel udført 1648 af J. G. Reinold.

b) Oliemalet Fremstilling af *Kongen paa lit de parade*, naturlig Størrelse.

58) Om den af Frederik den Tredie ved Christian den Fjerdes Bisættelse baarne *Sørgekaarde* see nærmere Fr. 3, Anm. 16.

59) Gjenstandene fra Christian den Fjerdes Tid, blandt hvilke endnu sluttelig skal nævnes endeel af hans *Dragter* og hans *Guldspiseskee*, forsynet med hans Navnechiffer, opbevares for største Delen i hans Audientssal, Sovekammer og Arbeidsværelse. I Steengangen er ophængt Portraiter af nogle bekjendte Personligheder, som have levet under hans Regjering, nemlig:

a) Portrait af *Holger Rosenkrands* staaende ved et Bord, paa Kanten af hvilket læses: MEMENTO MORI; Knæstykke malet 1607. (Holger Rosenkrands til Rosenholm, med Tilnavn den Lærde, Søn af den ovenfor i Anm. 3 omtalte Rigsraad Jørgen Rosenkrands, er født 1574, studerede i sin Ungdom ved forskjellige tydske Universiteter og blev efter sin Hjemkomst ansat i Cancelliet, senere Medlem af Rigens Raad og fik forskjellige Forlehninger; men i Aaret 1627 trak han sig tilbage fra Statens Tjeneste og levede derefter paa sin Gaard Rosenholm, hvor han indrettede et Academi for 25 unge Adelsmænd; død 1642).

b) Portrait af *Preben Gyldenstjerne* (Søn af den sidste catholske Biskop i Odense, Knud Gyldenstjerne, som senere gik over til den lutherske Confession og giftede sig med Jytte Podebusk, er født 1548; i Christian den Fjerdes Mindreaarighed fik han forskjellige Forlehninger og blev som Gesandt sendt til Rusland; 1596 blev han Medlem af Rigens Raad; død 1616; jvfr. Indledn. Nr. 31 og Chr. 4 Anm. 10, a).

c) Portrait af *Gregers Krabbe* (født 1594, blev efter en niaarig Udenlandsreise 1617 Secretair i Cancelliet og beklædte senere forskjellige høiere Stillinger, ligesom han ogsaa benyttedes som Ambassadeur til England og Rusland; han var Medlem af Rigens Raad og blev ved Frederik den Tredies Kroning Ridder af Elephantordenen; 1650 forlehnedes han med Aggershuus og udnævntes til Statholder i Norge; død 1655).

d) Portrait af *Hans Ulrik Gyldenløve* (Søn af Kong Christian den Fjerde og Karen Andersdatter, født 1615, blev efter nogle Udenlandsreiser 1641 Befalingsmand over Frederiksborg og Kronborg Amter; død 1645).

e) Portrait af *Jens Bjelke* (født 1580 paa Østerraad i Norge, 1614 Norges Riges Cantsler, 1623—1630 Lehnsherre paa Bergenhuus, død 1659; jvfr. f samt Fr. 3, Anm. 34 og 47, e).

f) Portrait af *Christian Bjelke*; i Feltet: Christian Bielcke Cantzler Jens Bielcke til Østeraads søn C 4th Hof Juncker I Duell i hiel Stucken af Bartram Rantzau udenfor Kiöbenhaun Paaske aften Ao. 1642; malet af Wuchter.

Frederik den Tredie¹⁾,

Søn af Kong Christian den Fjerde og Dronning Anna Catharina, blev født den 18de Marts 1609 paa Haderslev Slot. Da hans ældre Broder Christian var valgt til Thronfølger, sørgede Faderen for at skaffe ham Besiddelser udenfor Danmark, og saaledes blev han 1623 Biskop i Stiftet Verden og 1634 Ærkebiskop i Bremen²⁾.

1) a) *Brystbillede*, emaillet 1663 af Prieur; paa Bagsiden Kongens Navnechiffer.

b) En sort Skiferplade, hvori med Perlemoder er indlagt en Fremstilling af *Frederik den Tredie, heel Figur* (jvfr. Anm. 4, b). Dette Stykke er navnlig af Interesse, fordi det fuldstændigt viser den da herskende franske Mode med store, befjedrede Hatte, Pludderhoser og bredkravede Støvler. Samlingen besidder iøvrigt flere rigtbroderede *Dragter* af den nævnte Slags.

c) *Voxbuste* (Knæstykke) i naturlig Størrelse, jvfr. Anm. 4, c.

d) Flere større *Brystbilleder*, *Buster* og endeel *Miniatur-portraiter*.

e) See endvidere Anm. 2, c.

2) a) *Portrait af en Præst* i Jorck i Stiftet Bremen; Brystbillede malet af Frederik den Tredie som Ærkebiskop.

b) Et stort *Sølvbæger*, hvorpaa forskjellige Turnerings-scener en relief samt følgende Indskrifter (med Initialer):

Anno 1635 den 7. Juni auff dem grafflichen Beilager zu Oldenburgh habe ich das Gelt wor uon dieser Becher gemacht im Ringrenneen gewonnen.

Was ein Ander hat, das gön ich gern,
Was mein Got gibt, wer wil das wehrn.

Ich habs erhalten, wornach ich rentt.

Gott gebe in Alleim (sic) ein guts Endt.

Ich wunschs, Gott schickts wie es ihm gefelt,

Dem sey Alles weitter heimpgestellt.

FRIDERICVS D G A E E B E V C H H N D S E H C
I O E D (c: Dei gratia archi-episcopus et episcopus
Bremensis et Verdensis, Coadjutor Halberstadiensis, heres
Norvegiæ, dux Slesvici et Holsatiæ, comes in Oldenborg et
Delmenhorst).

c) En *Sølvstatuette* af Frederik den Tredie tilhest med

fældet Landse ifærd med at stikke til Ringen; foran to Søiler, mellem hvilke denne har været ophængt. Fodstykket, hvorpaa Hesten er anbragt, er forsynet med Uhrværk til at drive Figuren frem.

I Aaret 1636 arbejdede Christian den Fjerde hemmeligt paa at bringe en Forlovelse istand mellem Sønnen og den mindreaarige svenske Dronning Christina³⁾, hvilken Plan imidlertid mislykkedes; derimod blev Prindsen den 18de October 1643 i Glückstadt formælet med Prindsesse **Sophie Amalie**⁴⁾, Datter af Hertug Georg af Brunsvig-Lüneborg⁵⁾, født den 24de Marts 1628. I dette Ægteskab fødtes tre Sønner og fem Døttre, nemlig: Christian⁶⁾ (Kong Christian den Femte), Anna Sophie⁷⁾, født 1647, formælet 1666 med Johan Georg den Tredie, senere Churfyrste af Sachsen, død 1717, Frederike Amalie⁸⁾, født 1649, formælet 1667 med Hertug Christian Albrecht af Holsteen-Gottorp (født 1641, succederede 1659, død 1694), død 1704, Vilhelmine Ernestine⁹⁾, født 1650, formælet 1671 med Churprinds, senere Churfyrst Carl af Pfaltz, død 1706, Frederik¹⁰⁾, født 1651, død 1652, Georg¹¹⁾, født 1653, formælet 1683 med den engelske Prindsesse Anna¹²⁾ (Datter af Hertug Jacob af York, der senere 1685—1688 under Navn af Jacob den Anden var Konge i Storbritannien, født 1664, regjerende Dronning 1702, død 1714), død 1708, Ulrike Eleonora¹³⁾, født 1656, formælet 1680 med Kong Carl den Ellevte af Sverrig¹⁴⁾ (født 1655, succederede 1660, død 1697), død 1693, og Dorothea Juliane, født 1657, død 1658.

3) Miniaturportrait af *Dronning Christina* (født 1626, succederede 1632, abdicerede 1654, død 1689).

4) a) Flere større *Brystbilleder* (deriblandt tvende malede af Wuchter og en Copi efter samme) og endeel *Miniaturportraiter* af Sophie Amalie.

b) En sort Skiferplade med en indlagt Perlemoders Fremstilling af *Sophie Amalie*; Pendant til det under Anm. 1, b nævnte Stykke.

c) *Voxbuste* (Knæstykke) i naturlig Størrelse; Pendant til det under Anm. 1, c nævnte Stykke.

d) *Sophie Amalie i Bondepigedragt*, saaledes som hun var klædt ved en Maskerade; i Hænderne holder hun en Kurv med Æg; malet af Wolfgang Heimbach.

e) En *Guldgaffel* med hendes Navnechiffer.

f) Et *Gulduhr* og nogle af store, ægte Perler dannede *Smykker*; have tilhørt Sophie Amalie.

g) En af Sophie Amalie ved en Turnering udsat, med talrige Diamanter prydet *Kampbelønning*, bestaaende af en i en grøn, emaillet Krands indfattet Medaillon, hvorpaa sees en Ridder ved en Trophæ; nedenfor læses: *A Luy Esgal*; paa Bagsiden hendes Navnechiffer.

h) Et *Bord* med rigt udskaarne, forgyldte Fødder, prydet med hendes kronede Navnechiffer og hendes Valgsprog: **EN DIEV MOI ESPERANCE.**

i) Et Par *Gueridoner* af lignende Arbeide; paa Pladen det danske og det lüneborgske Vaaben.

j) Tvende *Borde* med hendes kronede Navnechiffer, det ene tillige med det danske og det lüneborgske Vaaben paa Pladen.

k) Et trekantet *Guldsignet*; paa den ene af Siderne Sophie Amalies Navnechiffer, paa den anden en Vægtskaal, hvori Amor veies mod et Hjerte; derunder Kogger, Bue og Piiil; Omskrift: **AVTANT DE COEVR QVE D'AMOVR.** Haandtaget dannes af en særdeles fint udarbejdet Krone.

5) a) Sophie Amalies i Guld indfattede *Signet*, udskaa-ret i en Topas; Haandtaget dannes af en emaillet Hest, det lüneborgske Vaaben.

b) See endvidere Anm. 4, i og j.

6—10) a) *De fem ældste af Frederik den Tredies Børn*, emaillede af Prieur 1671; tilhøre læses:

De Portraiten Van De Royale Kindere van FREDERICVS III Koning in Denemarken en Norwegen etz & Prins CHRISTIAN Gekleet in blaen Princes ANNA SOPHIA in wit Princes FREDERICA AMALIA in rot Princes WILMIN ERNESTINA in Ge Hertoch FREDERI de Kleinste. Prieur 1671.

b) Tvende Brystbilleder af Prindsesse *Vilhelmine Ernestine*, malede af Wuchter.

c) En rigt broderet *Dragt*, som Frederik den Tredie skal have baaret ved Prindsesse Frederike Amalies Daab.

11) a) Miniaturportrait af Prinds *Georg*, malet paa Elfenbeen, jvfr. Anm. 12, a.

b) Et større *Portrait af samme*.

c) *Relief-Portrait* i Marmor af samme.

12) a) Miniaturportrait af *Dronning Anna*, malet paa Elfenbeen; Pendant til det under Anm. 11, a nævnte Billede.

b) Et *Juweelskriin*, som Prinds Georgs Gemalinde har foræret Dronning Sophie Amalie; det er af forgyldt Sølv, rigt udstyret med Ornamente og Forsiringer i drevet Arbejde og prydet med endeel Chrystaller og Granater samt omtrent 2000 Diamanter; i Bunden en Fremstilling en relief af Paris og de tre Gudinder. Dette Pragtstykke, der tidligere opbevarede paa Christiansborg, blev bortstjaalet ved Slottets Brand 1794, men heldigviis opdagedes Tyven, inden det var forsilde.

13) a) Tvende Portraiter af *Ulrike Eleonora*; Knæstykker malede af Ehrenstrahl.

b) *Miniaturportrait* af samme.

c) See endvidere Christian den Femte, Anm. 23, b.

14) Miniaturportrait af *Carl den Elleve*.

Den mere beskedne Stilling som geistlig Fyrste skulde Prinds Frederik imidlertid senere ombytte med en højere som Konge over to Riger. Vel blev han ved sin Broder Christians Død¹⁵⁾ i 1647 ikke strax valgt til Thronfølger i Danmark og Norge, og Christian den Fjerde bortkaldtes, inden hans Forhandlinger med Rigens Raad om Sønnens Valg vare blevne afsluttede; men efter en Thronledighed af et Par Maaneder, under hvilken Riget var blevet styret af fire af de høieste Rigsembesmede, Corfitz Ulfeldt, Christian Thomæsen Sehested, Ove Gjedde og Anders Bilde, blev han den 4de Mai 1648 valgt til Konge. De af Rigens Raad for hans Valg opstillede Betingelser vare haardere, end de nogensinde før havde været, og tolv Aar efter gav dette i Forbindelse med andre Omstændigheder Anledning til, at denne politiske Institutions Magt blev knækket og den gamle Statsforfatning heelt omstødt.

Efterat Christian den Fjerdes Bisættelse¹⁶⁾ havde fundet Sted i Roeskilde Domkirke den 18de November 1648, blev Frederik den Tredie den 23de og Dronning Sophie Amalie den 24de samme Maaned kronede¹⁷⁾ i Frue Kirke i Kjøbenhavn af Sjællands Biskop Jesper Brochmand¹⁸⁾.

15) *Aquarel* fremstillende et Træ, paa hvis Stamme Frederik den Tredies kronede Navnechiffer; derom: non sine omine Ex tribus superstes.

16) En *Sørgekaarde*, brugt af Frederik den Tredie ved Faderens Begravelse; den er forfærdiget i Broby 1648 og er forsynet med Kongens Navnechiffer samt Indskrifterne:

Auf gott vnd gutte gluck hofte ICh alle Stund vnd augenblik. — VINCER AVT MORI. Am vnglück froo wer kan also.

17) Portrait af *Lars Ulfeldt* (Corfitz Ulfeldts Broder, født 1605, sendt som Ambassadeur til England 1634, var blandt dem, der bare Thronhimlen over Frederik den Tredie ved Kroningen, bevarede hans Gunst efter Broderens Fald; død 1659).

18) Portrait af *Jesper Brochmand* (født i Kjøge 1585, Student fra Herlufsholm 1601, reiste udenlands 1603—1608, efter sin Hjemkomst Rector ved Herlufsholms Skole, 1610 Professor i Pædagogik, 1613 i Græsk, 1615 Doctor og Professor i Theologien, 1616—1620 Lærer hos den udvalgte Prinds Christian, derefter atter Universitetslærer indtil 1638, da han blev Biskop over Sjællands Stift; død 1652); Knæstykke i Ornat; i Feltet: ANNO 1648 23. NOVEM. ÆT. 63.

I Februar 1649 sendte Frederik den Tredie Corfitz Ulfeldt som Ambassadeur til Holland¹⁹⁾ for at sikkre sig denne dengang mægtige Sømagts Alliance under en eventuel Krig; et Forbund kom istand den 9de October samme Aar og fornyedes senere gjentagne Gange. Imidlertid var man ikke fornøiet med Udfaldet af Ulfeldts Ambassade, og dette, i Forbindelse med flere Krænkelser, som paaførtes ham, og som tydeliggjorde, at hans tidligere store Magt og Indflydelse var svækket, bevirkede, at han 1651 hemmeligt forlod Danmark og reiste til Holland, hvorfra han begav sig til Sverrig. Her blev han godt modtagen af Dronning Christina, og da hun havde nedlagt Regjeringen, ophidsede han hendes Efterfølger, Carl den Tiende, til Krig mod Danmark. Krigspartiet her i Landet bevirkede imidlertid, i Tillid til den fra forskellige af Sverrigs Fjender til-sagte Hjælp, at Danmark kom i Forkjøbet med at udstede Krigserklæringen (den 1ste Juni 1657). Kampen

var imidlertid snart tilende, og ved Freden i Roeskilde den 26de Februar 1658 maatte Frederik den Tredie blandt Andet afstaae Provindserne paa den anden Side af Sundet, Trondhjem og Bornholm; ligeledes maatte han amnestere Ulfeldt og løse Carl den Tiendes mod Danmark saa fjendske Svigerfader, Hertug Frederik den Tredie²⁰⁾ af Holsteen-Gottorp, fra det Vasalforhold, hvori han stod til den danske Krone.

19) Tvende kostbare *Guldskaale* og en *Guldpokal*, emaillerede og besatte med en Mængde Cameer, antoges tidligere at være blevne forærede Ulfeldt af Generalstaterne i Holland, men nyere Undersøgelser synes at tyde paa, at dette ikke forholder sig rigtigt.

20) a) Elfenbeens-Miniaturbuster af *Hertug Frederik den Tredie* (Søn af Johan Adolph og Christian den Fjerdes Søster Augusta, født 1597, succederede 1616, død 1659) og af hans Gemalinde *Marie Elisabeth* (Datter af Churfyrst Johan Georg af Sachsen, født 1610, formælet 1630, død 1684).

b) Tre *Guldbægre* med det holsteenske Neldeblad og Hertug Frederik den Tredies Navnechiffer i Emaille.

c) En i Guld indfattet *Lorgnet* i Form af en pince-nez, med tilhørende Guld-Futteral, hvorpaa det holsteenske Vaaben; har tilhørt Hertug Frederik den Tredie.

d) Portrait af *Adam Olearius* (født 1599, kom i sin Ungdom i Hertug Frederik den Tredies Tjeneste, fulgte 1633 med et af Hertugen afsendt Gesandtskab til Rusland og Persien og udgav efter sin Hjemkomst en Beskrivelse over Reisen; død 1671); malet af Wuchter.

Carl den Tiende fortrød imidlertid snart, at han ikke havde erobret hele Danmark, og under Paaskud af, at Fredstractaten ikke var opfyldt fra dansk Side, erklærede han Krigen paany (den 8de August 1658). Tre Dage efter var Kjøbenhavn allerede indesluttet²¹⁾, og ved Erobringen af Kronborg²²⁾ (den 6te September), som Steenvinkel, Rostgaard og Henrik Gerner²³⁾ for-gjæves søgte at fravryste Fjenden, fik Svenskerne en betydelig Forøgelse af Krigsmateriel, som kom dem til Nytte ved Hovedstadens Beleiring. Borgerne kjæmpede imidlertid under Anførsel af Frederik den Tredie, Schack²⁴⁾,

Gyldenløve²⁵) og Thuresen med Standhaftighed imod Fjenden, og Modet opretholdtes, da det lykkedes den hollandske Admiral Opdam efter en heftig Kamp i Øresund²⁶) (den 29de October) at tilføre Staden Tropper og Levnetsmidler, hvorpaa det begyndte at mangle. Endelig efterat have beleiret Kjøbenhavn et halvt Aar stormede²⁷) Svenskerne Natten mellem den 10de og 11te Februar 1659, men Angrebet blev totalt afslaaet, hvorved de Danskes Mod paany vakttes, saa at Svenskerne paa forskjellige Steder lede betydelige Nederlag. Ved disse Begivenheder ansporedes Danmarks Forbunds-fæller til at bringe virksommere Hjælp, og med Seiren over Svenskerne ved Nyborg²⁸) den 14de November 1659 kunde Krigen betragtes som endt. Fredsslutningen var dog ikke saa gunstig, som man skulde have ventet; Danmarks Existents var vel dets Allierede af Vigtighed, men det stred mod deres Interesse, at de skaanske Provindser tilbagegaves; ved Freden i Kjøbenhavn den 27de Mai 1660 blev derfor Fredsslutningen i Roeskilde stadfæstet med den Modification, at Trondhjem og Bornholm²⁹), hvis Indbyggere allerede i December 1658 havde udjaget Svenskerne, faldt tilbage til Danmark.

21) a) Under Kjøbenhavns Beleiring holdtes den svenske Ambassadeur, Steen Bjelke, i Fangenskab paa Rosenborg Slot.

b) Ifølge Traditionen skal Dronning Sophie Amalie under Beleiringen have baaret en i Samlingen opbevaret *Ridetroie*, naar hun ved Kongens Side red omkring for at opmuntre Borgerne; den dertil hørende *Hirschfænger* er paa Skeden prydet med hendes kronede Navnechiffer. Et *Gevær*, med hvilket hun skal have skudt paa Svenskerne, er paa Kolben forsynet med hendes Navnechiffer, hvorpaa tvende Hænder, der udstrække sig fra Skyerne, sætte en Krone; derom læses hendes Valgsprog: EN DIEV MON ESPEERANCE. Det er dog rimeligere at antage, at de nævnte Gjenstande have været benyttede af Dronningen paa Jagt, hvilken Fornøielse hun meget yndede; Fredsslutningen i Roeskilde forhaledes endog af den Grund, idet man fra dansk Side kun

meget nødigt vilde afstaae Hveen, fordi Dronningen ofte jagede der. Carl den Tiende var imidlertid saa opmærksom, efterat have fremtvunget Øens Afstaaelse, at tilstaae den danske Dronning for Livstid Jagtret paa Øen.

22) Jvfr. Indledningen Nr. 27.

23) Portrait af *Henrik Gerner* (født 1629, Student 1648, Hører ved Sorø Skole 1650, reiste udenlands 1654—1656 og blev efter sin Hjemkomst Præst i Birkerød, hvor han giftede sig med sin Formands Datter Dorothea Bircherod; hans Forsøg paa at gjenerobre Kronborg mislykkedes, han blev fængslet og dømt til Døden, som han kun undgik ved, at Frederik den Tredie truede med at lade en høitstaaende, svensk Fange henrette; dog fik han først sin Frihed efter Fredsslutningen i Kjøbenhavn, vendte derpaa tilbage til sit Præstekald i Birkerød, i hvis Kirke hans Lænker endnu hænge; 1690 blev han Provst over Liunge-Kronborg Herred, 1693 Biskop over Viborg Stift og Doctor i Theologien; han døde i Aaret 1700, kvalt af et Stykke Kjød, som han fik i Luftrøret).

24) Portrait af *Hans Schack* (født i Tydskland 1609, Feltmarskal 1657, Commandant i Kjøbenhavn 1658, Seirherre ved Nyborg 1659, virksom ved Souverainetets Indførelse 1660, Geheimeraad og Ridder af Elephantordenen 1663, Greve 1671, død 1676); malet af Carl van Mandern. Jvfr. Anm. 46, h.

25) Portrait af *Ulrik Christian Gyldenløve* (Søn af Kong Christian den Fjerde og Kirstine Munks tidligere Kammerjomfru Vibeke Kruse, født 1630, var først i spansk Krigstjeneste, deeltog senere i Krigen mod Carl den Tiende og udmærkede sig navnlig ved Udfaldene fra Kjøbenhavn, under hvis Beleiring han døde den 11te December 1658).

26) See Anm. 28, a.

27 a) *Stormen paa Kjøbenhavn*, malet af Vertangen.

b) See endvidere Anm. 28, a.

c) I et Sølvbæger, som iøvrigt er fra en langt yngre Tid (1745), er indfattet en af de i Anledning af Stormen paa Kjøbenhavn prægede *Kroner*, som har til Omskrift: SOLI DEO GLORIA og til Typ en Haand, der med et Sværd afhugger en efter en Krone gribende Haand; omkring Mønten staaer (med Initialer):

Gud være Lov og Priis,
Den Fnysende fick Riis;
Thi Herrns eget Swærd
Sloeg Fiendens heele Hær.

Jvfr. endvidere Frederik den Fjerde, Anm. 19, b.

28) a) Et *Glasbæger*, hvorpaa Frederik den Tredie tilhest, Udfaldet paa Amager den 10de October 1658, ved hvilket Carl den Tiende nær var bleven tagen tilfange, Slaget i Sundet og Kampen ved Nyborg, samt Indskriften:

Dies ist der König Friederich,
den Gott geführet wunderlich,
Und Kopenhagen Seine Stadt,
Die er im Sturm beschützet hat,
Als Holland erst im Sundt gejeiget
Und so der Schweden floth bekrieget;
In fühnen blieb ihr Stoltzes Heer
wie pharao Im Rothem meerr.

b) Et Maleri fremstillende en *Aabenbaring*, som Frederik den Tredie havde under Slaget ved Nyborg; en Engel svæver ned fra Himlen og velsigner Kongen; i Baggrunden Slaget.

c) En i Vox modelleret *Elephant*, der med Snabelen klemmer en Steenbuk, medens en Person hovedkulds styrter ned paa den anden Side; Satire over de svenske Generaler Steenbocks og Prindsen af Sulzbachs Nederlag ved Nyborg. En lignende Fremstilling blev anbragt paa en Medaille.

29) Et sølvforgylt *Bæger* af det Slags, som Frederik den Tredie skjænkede Medlemmerne af den bornholmske Deputation, der efter Svenskernes Forjagelse sendtes til Kjøbenhavn for at overgive Kongen Besiddelsen af Øen.

Betegnende for Datidens Tænkemaade er et i Steen udarbejdet *Skakspil*, hvis Konger og Dronninger ere Portraitfigurer af det danske og det svenske Kongepar (Carl den Tiende, født 1622, Konge 1654, død 1660, formælet 1654 med Hedvig Eleonora, Datter af Hertug Frederik den Tredie af Holsten-Gottorp, født 1636, død 1715), ligesom ogsaa de øvrige Brikker, saavel Officererne som Bønderne, fremstille Danske og Svenske.

Den Indflydelse, som Folket i Middelalderen havde havt paa Rigets Styrelse gennem Danehoffer og Rigsdage, var i Tidernes Løb bleven meget formindsket paa Grund af Adels- og Præstevældens overhaandtagende Magt, ved hvilken Borger- og Bondestanden trængtes mere og mere tilbage. Ved Reformationen blev vel Geistlighedens Magt brudt, og den protestantiske Præstestand maatte naturligt slutte sig nærmere til de ringere Stænder, af hvilke den for største Delen fremgik, i

Modsætning til den catholske, hvis Medlemmer meget ofte havde været Adelsmænd, der ad geistlig Vei søgte at erhverve den Rigdom og Indflydelse, som det ikke altid lykkedes dem at opnaae som Lægmænd; men Adelen fik ved Reformationen sin Magt yderligere forøget, og da Riget var et Valgrige, benyttede det adelige Rigsraad ved hvert Kongevalg Leiligheden til at foreskrive stadig strengere Betingelser til hele Standens Fordeel paa de andre Statsborgeres Bekostning. Der udviklede sig heraf et Oligarchi, som beherskede baade Kongen og de ringere Stænder, og da dette Forhold ofte viste sine for Riget uheldbringende Virkninger, opstod der mellem de Herskende og de Undertrykte en skarp Modsætning, som navnlig forøgedes ved de ringere Stænders Bevidsthed om, under Krigene mod Sverrig i Frederik den Tredies Tid, væsentlig at have bidraget til Rigets Frelse. Paa den kort efter Fredslutningen 1660 afholdte Rigsdag i Kjøbenhavn brød Misfornøielsen med det Bestaaende frem paa en hidtil ukjendt Maade, og da Adelen viste en usikker Holdning ligeoverfor Modstanderne og aabenbart først og fremmest tænkte paa at bevare deres egne Forrettigheder uden at tage noget Hensyn til Landets Tarv, fik de andre Stænder efterhaanden sat endeel for dem gunstige Bestemmelser igjennem og standsede ikke, før den gamle Forfatning heelt var omstyrtet. Som naturligt var, blev Opmærksomheden henledet paa det Uheldige i, at Riget var et Valgrige, og efter endeel Forhandlinger og under megen Modstand fra Adelens Side blev det den 13de October bestemt, at Thronen skulde være arvelig i Kong Frederik den Tredies Slægt. Som en Følge heraf maatte Haandfæstningen ophæves, og det blev overladt Kongen at forfatte en anden, der bedre svarede til den nye Tingenes Orden (den 14de og 16de October). Derpaa blev Frederik den Tredie (den 18de October) paa Slotspladsen foran Børsen hyldet³⁰) som Arvekonge, og kort efter Rigsdagens Opløsning udstedte

han (den 10de Januar 1661) et Document, hvori der, i Henhold til de nylig stedfundne Forhandlinger, tilkjendtes Kongen Arveret og absolut Regjering samt Ret til nærmere at bestemme den nye Statsforfatning. Dette skete ved Kongeloven, som blev udarbejdet af Peter Schumacher, senere Greve af Griffenfeldt. Kongeloven blev underskrevet af Frederik den Tredie den 14de November 1665³¹), men blev først offentliggjort i Aaret 1709³²). — Af de Mænd, der ved deres Iver og Udholdenhed have bidraget til det heldige Udfald af Frederik den Tredies og Sophie Amalies Bestræbelser for Indførelsen af en Forandring i Statsforfatningen, ville vi fremhæve Hannibal Sehested³³), Henrik Bjelke³⁴), Schack, Svane³⁵), Nansen³⁶) og Gabel³⁷). — I Forbindelse med Souverainetets Indførelse skal nævnes Bestræbelserne for at omgive den enevældige Konge med større Pragt; saaledes lod Frederik den Tredie den berømte sachsiske Guldsmed Caspar Herbach forfærdige nye Kroningsinsignier³⁸), hvilke siden have været benyttede ved Kroninger og lignende Leiligheder; ogsaa de fleste andre Gjenstande³⁹) som bruges i slige Tilfælde, skrive sig fra Kong Frederik den Tredies Tid.

30) a) *Arvehyldingen* paa Slotspladsen, malet 1666 af Wolfgang Heimbach.

b) Et Maleri fremstillende *samme Begivenhed* seet fra en anden Side.

c) En *Dragt*, som Kongen har baaret ved Arvehyldingen.

d) En *Stok*, paa hvis Haandtag Kongens Titel og Valgsprog samt Indskriften: *Chacun a son Tour 1660*.

e) Portrait af *Peter Reedtz* (født 1614, efter sin Udenlandsreise ansat i Cancelliet og benyttet i Gesandtskaber, ledsagede saaledes Grev Valdemar Christian paa dennes resultatløse Frierreise til Rusland, sendtes senere til Holland, Frankrig og England, 1656 Medlem af Rigens Raad, deeltog det følgende Aar i Afslutningen af Alliancetractater med Polen og Holland imod Sverrig og i 1660 i Fredsslutningen i Kjøbenhavn, holdt ved Arvehyldingen Talen til Stænderne og tog de Deputerede i Ed, kort Tid efter udnævnt til Kongens Cantsler og Præsident i Cancelliet, 1661 Universitetspatron, 1663 Ridder af Elephantordenen, død 1674).

31) a) Den originale *Kongelov* (blandt Regalierne), skreven af Griffenfeldt og forsynet med Frederik den Tredies Underskrift og med det store, kongelige Segl i en Guld-kapsel; har senere været benyttet ved Kroninger til Eds-aflæggelsen. Til dette Pragtstykke hører en *Solvkasse*, paa hvis Laag læses:

LEX REGIA F 3 ANNO MDCLXV 14 Novembris.

b) En *Afskrift af Kongeloven*, øiensynlig fra samme Tid som Originalen.

32) Jvfr. Frederik den Fjerde, Anm. 34, b.

33) Portrait af *Hannibal Sehested* (født 1609, reiste udenlands og blev efter sin Hjemkomst benyttet i flere Gesandtskaber, ægtede 1642 Christian den Fjerdes og Kirstine Munks Datter Christiane, udmærkede sig som Statholder i Norge under Krigen 1643—1645, men blev, paa Grund af Underslæb, i Begyndelsen af Frederik den Tredies Regjering nødt til at gaae i fremmed Tjeneste, hvorfra han imidlertid senere vendte tilbage; paa Grund af sin ved Souverainetetens Indførelse udviste Hengivenhed for Kongehuset blev han belønnet med høie Værdigheder; han døde som Ambassadeur i Paris 1666); malet af Carl van Mandern.

34) a) Portrait af *Henrik Bjelke*, heel Figur, malet af Wuchter; i Feltet: Herr Henrich Bielcke til Ellinggaard, Ridder, Rigens Admiral og Befalningsmand paa Island [1663], døde 1683. Han var født 1615, førte i Slaget paa Kolberghed 1644 Linieskibet "Trefoldigheden", blev 1648 Ridder af Elephantordenen, 1649 Befalningsmand paa Island, 1657 Viceadmiral, 1660 Rigsraad og Rigsadmiral. Jvfr. Chr. 4, Anm. 59, e, f, Fr. 3, Anm. 47, e.

b) *Brystbillede* af samme.

35) Portrait af *Hans Svane* (født 1606, Student 1626, reiste udenlands 1628—1635, efter Hjemkomsten Professor i Hebraisk og Magister, 1646 Professor og Doctor i Theologien, 1655 Biskop over Sjællands Stift, efter Souverainetetens Indførelse belønnet med Titel af Ærkebiskop, blev desuden Assessor i Høiesteret og Præsæs i Consistorium, død 1668); malet af Carl van Mandern.

36) Portrait af *Hans Nansen* (født i Flensborg 1598, gjorde i sin Ungdom endeel Reiser paa Handelens Vegne til Rusland og Island, blev 1639 Raadmand og 1644 Borgermester i Kjøbenhavn og efter Souverainetetens Indførelse Præsident i Staden samt Assessor i Høiesteret; død 1667).

37) Portrait af *Christopher Gabel* (født i Tydskland 1617, kom allerede i Tjeneste hos Frederik den Tredie før dennes Thronbestigelse, blev senere Kongens Kammersecretair og

hans fortroligste Raadgiver, efter Souverainetets Indførelse Rentemester, Statholder i Kjøbenhavn og ophøiet i Adelsstanden; død 1673).

38—39) See Christian den Femte, Anm. 10, d—n.

Kort efter Fredsslutningen i Kjøbenhavn havde Corfitz Ulfeldt, mod hvem der ogsaa i Sverrig var blevet vakt Mistanke, taget sin Tilflugt til Danmark igjen; her blev han og hans Hustru strax fængslede, men nogen Tid efter atter løsladte, mod at han forpligtede sig til ikke at forlade Landet uden kongelig Tilladelse. En kort efter bevilget Badereise benyttede han imidlertid til politiske Underhandlinger med fremmede Magter om at kuldkaste den nye Tingenes Orden i Danmark, hvorfor han den 24de Juli 1663 dømtes til at miste Ære, Liv og Gods, og da det ikke lykkedes at gribe ham, blev Livsstraffen udført paa hans Billede. Kort Tid efter døde han i en Baad paa Rhinen ved Neuburg (den 20de Februar 1664), og under et Træ paa Strandbredden fandt Flygtningen den sidste Hvile, medens hans Hustru Leonora Christine troløst blev udleveret den danske Regjering af Englands Konge, Carl den Anden⁴⁰), til hvem hun havde begivet sig for at indkræve en Sum Penge, som han skyldte Ulfeldt; næsten 22 Aar blev hun holdt i Fængsel, og først da hendes uforsonlige Fjende, Dronning Sophie Amalie, var død i Aaret 1685, fik hun Friheden.

40) Miniaturportrait af *Carl den Anden* (1660—1685). Af dennes Fader, *Carl den Første* (1625—1649), Søn af Jacob den Første og Christian den Fjerdes Søster Anna, findes ogsaa et Miniaturportrait, indfattet i Guld; paa Bagsiden af Kapselen et emaillet Dødningehoved.

Frederik den Tredie, der var en lærd og kundskabsrig Mand, fremmede gavmildt Kunst og Videnskab; han stiftede saaledes Kunstammeret⁴¹) og det store kongelige Bibliothek. Ogsaa den chronologiske Samling skylder ham paa en vis Maade sin Tilblivelse, idet Rosenborg allerede i hans Tid benyttedes til Opbevaringssted for endeel Minder fra hans Faders Regjerings-

periode. Han deelte sin Tidsalders Interesse for Guld-
magerkunsten⁴²⁾ og ødslede store Summer paa Ita-
lieneren Burrhi⁴³⁾, som meddeelte ham Underviisning i
Alchemien.

41) Som Minder om det gamle Kunstkammer besidder
Rosenborg en Mængde udmærkede *Arbeider*, *udførte i El-
fenbeen, Rav og Emaille*. I Forbindelse med disse skulle
vi nævne nogle *florentinske Mosaikarbeider*, nemlig et fir-
kantet, aflangt *Bord* med Marmor-Indlægning af Blomster
og Frugter og med Frederik den Tredies Navnechiffer og
Valgsprog: DOMINVS PROVIDEBIT, og tre *Skabe*, af hvilke
det ene er af Ibentræ, indvendig beklædt med Elfenbeen,
hvori Mosaikerne ere indfattede. I et med Frederik den
Tredies og Dronning Sophie Amalies Navnechiffer forsynet
Ibentræes-Skab er indfattet Stykker af det saakaldte Dendrit-
marmor; denne mærkelige Steenart udviser, naar den bliver
gjennemskaaren, Planter og Træer, hvis Lighed med Virke-
ligheden er ganske paafaldende.

42) En lille *Guldklump*, Resultatet af Frederik den
Tredies alchemistiske Virksomhed.

43) Burrhi, født 1625 i Mailand, bekjendt som Læge
og Chemiker, kom 1667 til Danmark og fik af Kong Fre-
derik den Tredie et Laboratorium i Rosenborg Have. Af
hvor stort et Omfang hans Arbeider maae have været, sees
blandt Andet af en Befaling af 19de October 1669 til Ge-
neralmajor Frederik von Ahlefeldt: «Vores allernaadigste
Villie og Befaling er, at Du herefter dagligen lader være
følgagtig til Burrhi 300 Mand med tilhørende Officierer til
at arbeide i Vores Hauge Rosenborg og andensteds, hvor
han det til Vores Tjeneste behøver og til den Ende samme
Folk at omvexle efterhaanden, som Du det nødigst og bedst
eragter». Efter Frederik den Tredies Død maatte han for-
lade Landet; han døde i Rom 1695. *Haandtaget* paa en i
Samlingen opbevaret Stok skal indeholde noget af det af
Burrhi forfærdigede alchemistiske Guld.

Ved den sidste oldenborgske Greves, Anton Gün-
thers⁴⁴⁾ Død 1667 arvede Frederik den Tredie i For-
bindelse med Hertug Christian Albrecht af Holsteen-
Gottorp Grevskaberne Oldenborg og Delmenhorst. Denne
Succession gav senere under Christian den Femte An-
ledning til Stridigheder mellem Hertugen og den danske

Konge; Danmark kom dog 1676 i Henhold til Underhandlinger med en anden, formeentlig nærmere Arving, Hertug Joachim Ernst af Pløen, i Besiddelse af begge Grevskaberne, som et Aarhundrede senere bleve bortbyttede mod den hertugelige Deel af Holsteen.

44) a) Portrait af *Anton Günther* (født 1583, død 1667), heel Figur, dannet af lutter, meget smaa Bogstaver; ved Siden af ham hans Hund; under hans Vaaben: AVXILIVM MEVM A DOMINO; forneden: ANTHON GVNTHER COMES IN OLDENBVRG ET DELMENHORST DOMINVS IN IEVER et KNIPHVsen.

b) Brystbilleder af *Anton Günther* og hans Gemalinde *Sophie Catharina* (Datter af Hertug Alexander af Holsteen-Sønderborg, født 1617, formælet 1635, død 1696).

c) Tvende Afbildninger af en mærkelig Hest, *Cranich*, som har tilhørt Anton Günther; dens Manke var saa lang, at den slæbte paa Jorden, og Halen havde en i Forhold dertil svarende Længde.

d) Den ovennævnte Hests *Bidsel* og *Stigboiler*.

e) Ovenfor Side 1 er omtalt, at det oldenborgske Horn ved Grev Anton Günthers Død tilfaldt Kong Frederik den Tredie.

Kong Frederik den Tredie døde⁴⁵⁾ paa Kjøbenhavns Slot den 9de Februar 1670 efter tre Dages Sygeleie; den 4de Mai samme Aar blev han bisat i Roeskilde Domkirke. Dronning Sophie Amalie overlevede, som ovenfor berørt, sin Ægtefælle i femten Aar; hun døde den 20de Februar 1685.

45) Den sidste af Frederik den Tredie den 6te Februar 1670 baarne *Dragt*.

46) Størstedelen af Frederik den Tredies Sager opbevares i et forhen som *Havestue* benyttet Værelse i det store Taarns Stueetage. Decorationen i det nævnte Værelse er fra omtrent samme Tid som Gjenstandene. I Loftet er dog anbragt et nyere, af Coiffre udført Maleri, fremstillende en Priapusherme, omgivet af Nympher og Fauner. Gesimsen, der er af Gibs og meget rigt decoreret, viser Begyndelsen af Renaissancens Overgang til Rococostil. Denne Udartning af Kunsten er repræsenteret paa Rosenborg i flere Stadier, dels ved Loftet i Marmorværelset

(jvfr. Chr. 5, Anm. 37), deels ved forskjellige Meubler. Den culminerede i Midten af det forrige Aarhundrede i saa smagløse og barokke Former, at en Reaction nødvendigviis maatte gjøre sig gjældende, og denne spores ogsaa tydelig i Gjenstandene fra Slutningen af Aarhundredet, da ædlere og finere Former atter fik Overhaand.

Foruden de allerede nævnte Gjenstande fra Frederik den Tredies Tid skal fremhæves følgende:

a) Tolv inden i hinanden anbragte *Guldbægre* med eet Laag; det yderste er forsynet med Kongens Navnechiffer, de tre danske Løver, den norske Løve og de tre Kroner samt Aarstallet 1669.

b) En *Guldskee* og en *Guldgaffel* med hans Navnechiffer.

c) En *Elfenbeensdaase*, som Kongen selv har forfærdiget.

d) En *Flacon af Onyx*.

e) Tvende Bægre dannede af store *Røgtopaser*.

f) *Christi Lidelseshistorie*, symbolsk fremstillet i Guld og Emaillé; dette udmærket skønne Arbejde er prydet med endel Diamanter og Rubiner samt med en meget stor og pragtfuld Aquamarin af betydelig Værdi.

g) Endel *Pokaler* af Narhvaltænder, med Fremstillinger af Grønlændere, Hvalrosser og det phantastiske Dyr Enhjørningen; Minder om Handelen paa Grønland. Den kongelige Kroningsstol, der er forfærdiget i Frederik den Tredies Tid, bestaaer ogsaa af Narhvaltænder, jvfr. Christian den Femte, Anm. 10, j. En *Stok* af Narhvaltand; Haandtaget og Dupskoen emaillede og besatte med Rubiner.

h) En IACOBS STAF OC RIIMSTOK af Sølv, med en fuldstændig Calender indeholdende Symboler for endel mærkelige Dage; af disse ville vi fremhæve: Nytaarsdag, et Drikkehorn (Julegjæstebudene ere endnu ikke forbi); den 6te Januar, Helligtrekongersdag, tre Kroner og Julestjernen; den 7de, den danske Helgen, Knud Lavards Dødsdag 1131, et Spyd; den 25de, Pauli Omvendelse, Apostelens Attribut, et Sværd; den 2den Februar, Kyndelmisse, missa candelarum, et brændende Lys i en Stage; den 11te, Aarsdagen for Stormen paa Kjøbenhavn 1659, et Sværd, der afhugger en efter en Krone gribende Haand; den 22de, Peters Stol, Apostelens Attribut, en Nøgle; den 3die Marts, helliget Keiser Henrik den Andens Gemalinde Kunigunde, som blev anklaget for Ægteskabsbrud, men beviste sin Uskyldighed ved med bare Fødder at gaae over et glødende Plovjern, en Plov; den 12te, et Træ, der begynder at skyde Knopper; den 25de, Mariæ Bebudelsesdag, Jomfru Marias Hoved med Krone, omgivet af en Glorie med et Kors foroven; den 4de April, et Skjæppemaal, Saatidens Begyndelse; den 14de, en Blomst,

Løvspringstiden; den 23de, St. Georgs Dag, Hesten, paa hvilken han red, da han bekjæmpede Dragen; den 25de, en Fugl, Gjøgens Ankomst; den 1ste Mai, et udsprunget Træ; den 3die, Korsmisse, et Kors; den 25de, Ax; den 8de Juni, Viindruer; den 15de, en Uldsax; den 24de, St. Hans Dag, Lammet med Korsfanen, en Hentydning til Johannes den Døbers Ord: «See det Guds Lam, som bærer Alverdens Synder»; den 29de, helliget Apostlene Peter og Paulus, en Nøgle og et Sværd lagte overkors; den 2den Juli, Mariæ Besøg, Jomfru Marias Brystbillede; den 10de, den danske Helgen Kong Knuds Dødsdag 1086 og Meietiden, en Krone og en Lee; den 11te, et modent Ax; den 13de, en Rive; den 29de, paa hvilken Dag Oluf den Hellige tidligere antoges at være falden i Slaget ved Stiklestad 1030 (ifølge nyere Forskninger angaaende den under Slaget indtrufne totale Solformørkelse den 31te August), en Øxe med en Krone over; den 1ste August, Peters Fængsling, St. Peters Nøgle; den 10de, indviet til St. Laurentius, der i Aaret 258 blev langsomt stegt, en Rist; den 15de, Mariæ Himmelfart, en Krone med Seirsfanen; den 24de, helliget Apostelen Bartholomæus, der blev korsfæstet og flaaet, en Kniv; den 29de, Johannes's Halshuggelse, Johannes den Døbers Hoved paa et Fad; den 1ste September, en Uldsax; den 8de, Mariæ Fødsel, en Krone med Seirsfanen; den 14de, Korsets Ophøielse, et Kors; den 21de, helliget Evangelisten Matthæus, dennes Attribut, en Engel; den 29de, en Vægtskaal, Marked; den 7de October, en Karte; den 9de, Tractat 1649 med Holland angaaende Øresundstolden, en Fisk; den 14de, en Haand, og den 16de en Øxe, Hentydninger til Haandfæstningens Cassation 1660; den 18de, helliget Evangelisten Lucas, dennes Attribut, en Øxe, Hentydning til Christi ypperstepræstelige Gjærning; den 21de, helliget de 11,000 Jomfruer, som ledsagede St. Ursula paa hendes Pilgrimsreise til Rom, og som tilligemed hende bleve dræbte paa Tilbageveien, en Piil, den hellige Ursulas sædvanlige Attribut; den 1ste November, Allehelgensdag, en Kirke; den 2den, alle Sjæles Dag, endeel Menneskehoveder; den 14de, Schacks Seir ved Nyborg 1659, Skaktavl; den 21de, Mariæ Offer, Jomfru Marias Brystbillede; den 23de, indviet til St. Clemens, som blev bunden til et Anker og kastet i Havet, et Anker, der imidlertid ogsaa kan have Hentydning til Apostelen Peters Befaling til St. Clemens om at føre Kirkens Skib i Havn; den 25de, indviet til St. Catharina (den Rene, af *καθαρός*), som blev lagt paa Hjul, der vare besatte med Knive, men som, da et Lyn havde ødelagt disse og dræbt Bødlerne, blev halshugget og af Englene henbaaren til Sinai Bjerg, et Hjul; den 30te

helliget Apostelen Andreas, et Andreaskors; den 4de December, indviet til St. Barbara, der indesluttede sig i et Taarn, men som af sin Fader blev overgivet til Retten, dømt til Døden og halshugget af Faderen selv, der strax efter blev dræbt af Lynilden, et Taarn; den 8de, Mariæ Undfangelse, Jomfru Marias Brystbillede; den 9de, en Kande, Juleøllets Brygning; den 21de, helliget Apostelen Thomas, Christi Haand med Naglegabet; den 25de, Juledag, Kristusbarnet; den 27de, helliget Evangelisten Johannes, dennes Attribut, en Ørn. — Foruden den nævnte Almanak findes Rubriker for GYLDENTAL og SOLCIRKEL samt følgende Anviisning til at udregne PAASKETIDEN (med Initialer):

Vilt du vide med god Mag,
Naar indfalder Paaske Dag,
Da søg op det Ny, som nest
Følger Kyndelmisse Fest;
Onsdag efter samme Ny
Fører Faste til hver By;
Derfra hver kand siden let
Paaske Fest udregne ret.

Paa Knappen, der er forsynet med Indskriften: יהוה יִרְאֶה

(☉: Dominus providebit) יִרְאֶה (☉: han vil blive aabenbar), findes Frederik den Tredies kronede Navnechiffer og Aars-tallet 1663 i en Laurbærkrands; deromkring de astronomiske Figurer for Solen, Maanen og de fem dengang bekjendte Planeter, hvilke tillige benyttes til at betegne de syv Ugedage: SON.D (Solen), MAAN.D (Maanen), TIIS.D (Mars), OTINS.D (Mercur), TORS.D (Jupiter), FREG.D (Venus), LØVER.D (Saturn); det Hele omgives af Kongens Valg-sprog: DOMINVS PROVIDEBIT.

i) En *Calender med Globus*, forsynet med Indskriften: IOAN D G EPIS LVB HER NORV DVX SCLESV HOLS STORM DITH COM IN OLD DELM 1651 F C (☉: faciendum curavit). Den nævnte Biskop Johan af Lybek (født 1606, død 1655) var en Søn af Hertug Johan Adolph og Christian den Fjerdes Søster Augusta.

47) Portraiter.

a) Portrait af *Simon Pauli* og hans første Hustru *Elisabeth*. (Simon Pauli, Søn af Professor, Dr. med. Henrik Pauli i Rostock, er født i den nævnte By, hvorfra han blev Student 1621; da hans Fader var bleven Livlæge hos Christian den Fjerdes Moder, Enkedronning Sophie, fik han af hende Reisestipendium, og efter sin Hjemkomst fra Udlandet blev han Hovmester for forskjellige Adelsmænd, der studerede ved Sorø Academi; paa en ny Udenlandsreise fik han den

medicinske Doctorgrad i Wittenberg, practiserede derefter nogle Aar i Lybek, blev 1635 Professor i Rostock, 1639 Professor ved Kjøbenhavns Universitet i Anatomi, Chirurgi og Botanik, afløstes 1648 i dette Embede af Thomas Bartholin, blev 1650 Hofmedicus og 1656 kongelig Livmedicus; død 1680. Hans første Hustru, Elisabeth, Datter af kongelig Livmedicus Jacob Fabritius, døde 1652; senere giftede han sig med Raadmand Ribers Enke Anna Didriks Datter Bartskjær, Søster til Biskop Hans Bartskjær i Viborg).

b) Portrait af *Thomas Bartholin* (født 1616, reiste udenlands i ni Aar, fik den medicinske Doctorgrad i Basel, blev Aaret efter sin Hjemkomst Professor i Mathematik, afløste senere Simon Pauli som Professor i Anatomi og Medicin, men opgav dette Embede i Aaret 1661 for at leve i Ro paa sin Gaard Hagested; denne brændte imidlertid 1670 tilligemed hans Bibliothek, hvorfor han atter drog til Kjøbenhavn; samme Aar blev han kongelig Livmedicus, 1671 Universitets-Bibliothekar og 1675 Assessor i Høiesteret; død paa Hagested 1680).

c) Portrait af *Erik Pontoppidan* (født 1616 i Broby i Fyen, Student 1635 fra Odense Skole, blev efter sin Hjemkomst fra en Udenlandsreise Magister og 1649 Slotspræst til Antvorskov Slotschapel, 1665 Sognepræst i Kjøge og Provst for Ramsø Herred, 1673 Biskop i Trondhjem, 1675 Doctor i Theologien, død 1678).

d) Portrait af *Christian Rantzau* (født 1614, reiste udenlands og blev efter sin Hjemkomst Kammerjunker hos Christian den Fjerde, 1648 Medlem af Rigens Raad, Statholder i Slesvig, Holsteen og Ditmarsken, Ridder af Elephantordenen, 1650 tysk Rigsgreve, tog 1658 Troskabsed af Bornholmerne, skaffede siden Ulfeldt Friheden, død 1663).

e) Portrait af *Ove Bjelke*; i Feltet: Herr Ove Bielcke til Østerraad fød i Trundhiem Ao. 1611 Secretair i Dansk Canelie 1636 Forlehned med Nordlands Ampt 1640 med Reens og Backe Klosters lehn 1644 Krigscommissarius i Jempteland 1658 Lehnsmand paa Bergenhuus 1660 Ridder og Norges Cantzler 1666 Stift Amptmand over Trundhiem død 1674 i Hands 63de Aar. Jvfr. Portraiterne af hans Fader, Chr. 4, Anm. 59, e, og hans Brødre, Chr. 4, Anm. 59, f og Fr. 3, Anm. 34.

f) Portrait af *Henrik Ernst* (født i Tydskland 1603, blev 1635 Professor i Lovkyndighed ved Sorø Academi og senere Assessor i Høiesteret; død 1665).

Christian den Femte ¹⁾,

Søn af Kong Frederik den Tredie og Dronning Sophie Amalie, er født den 15de April 1646 paa Flensborg Slot. Paa en Rigsdag i Kjøbenhavn 1650 valgtes han til Thronfølger, og i Aarene 1655 og 1656 blev han hyldet i Danmark og Norge. Disse Ceremonier overflødiggjordes imidlertid ved den i Aaret 1660 indførte Arveregjering.

Paa en Udenlandsreise, som Prindsen foretog i Aarene 1662 og 1663, besøgte han ogsaa England, hvis Konge, Carl den Anden, den 16de November 1662 tildeelte ham Hosebaandsordenens ²⁾ Insignier.

1) a) Maleri, fremstillende *Christian den Femte som Barn* med et Spyd i Haanden og sit Legetøi, tre Kanoner, foran sig. Jvfr. Fr. 3, Anm. 6—10, a.

b) Under Billedet de originale *Kanoner*.

c) *Brystbillede* dannet af en overordentlig fin Skrift.

d) *Brystbillede* udskaaret i Træ, omgivet af to af Elephanter baarne Trophæer; foroven hans Valgsprog: PIETATE ET IVSTITIA; udført af en norsk Bonde.

e) Tvende *Brystbilleder* af Guld, baarne som Hæderstegn.

f) *Kongen og hans Sønner Frederik, Christian og Carl*, malede af d'Agar.

g) *Brystbillede*, broderet af Leonora Christine; see Anm. 31.

h) Forskjellige *Brystbilleder* og et *Knæstykke*, malet af d'Agar.

i) En *Marmorstatuette*.

j) *Miniaturbuste* i Vox.

k) *Miniaturbuste* i Sølv udført 1697; paa Fodstykket: BEATA EST ANIMA TUA BENEDICTUM SEMEN TUUM.

l) *Portraitmedaillon* i Marmor; over Døren til Regalieværelset.

2) *Knæbaandet* af grønt Fløil med Ordenens Motto HONI SOIT QVI MAL Y PENSE i Diamanter; samme Indskrift paa den af Diamanter omgivne *Ordensstjerne*, i hvis Midte St. Georgs Kamp med Dragen.

Den 25de Juni 1667 formæledes han paa Nykjøbing Slot med Prindsesse **Charlotte Amalie** ³⁾, Datter af Landgrev Vilhelm den Sjette af Hessen-Cassel († 1663)

og Hedvig Sophie⁴) (født 1623, formælet 1649, død 1683) og Søster til den fra 1670 til 1730 regjerende Landgrev Carl⁵), født den 27de April 1650. I dette Ægteskab fødtes fem Sønner og to Døttre, nemlig Frederik⁶) (Kong Frederik den Fjerde), Christian Vilhelm, født 1672, død 1673, Christian⁷), født 1675, død 1695 i Ulm paa en Reise til Italien, Sophie Hedvig⁸), født 1677, død 1735 (see nærmere under Frederik den Fjerde), Christiane Charlotte, født 1679, død 1689, Carl⁹), født 1680, død 1729, og Vilhelm, født 1687, død 1705.

3) a) Tvende *Brystbilleder* af *Charlotte Amalie* i rigt udskaarne, forgyldte Trærammer.

b) *Knæstykke*; ved Siden den lille Prindsesse Sophie Hedvig; malet af d'Agar.

c) En sort Plade med en *indlagt Perlemoders Fremstilling af Charlotte Amalie* i en af fire Elephanter trukken Vogn, der styres af Mercur; bagved en Genius, som bekrænder hende, medens Engle fra Skyerne kaste Blomster.

4) Tvende *Sølv-Brandryttere* med Aarstallet 1654, det hessen-casselske Vaaben og Indskriften H S L Z H (α: Hedvig Sophie, Landgräfinn zu Hessen).

5) a) Relief-Portrait af *Landgrev Carl*, sammensat af Chrystal, Onyx, Agat, Carneol, Chalcedon, Jaspis og flere andre Steenarter, paa Agatgrund omgivet af en forgyldt Ramme; paa Bagsiden hans (ikke, som nogle Forfattere antage, Faderens) Valgsprog CANDIDE ET CONSTANTER omkring en paa et Fodstykke, hvorpaa et dobbelt, kronet C, staaende Svane, der har en Krone om Halsen.

b) Et kostbart og prægtigt *Chrystalbæger*, muligviis en Gave fra Hessen. Pokalen, paa hvilken er slebet otte mandlige og kvindelige Brystbilleder af overordentligt skjønt Arbeide, og paa hvis Rand en bevinget Genius er anbragt, bæres af en ubevinget Skikkelse. Paa Fodstykket, paa den ene Side det hessiske Vaaben, paa den anden Landgrevens Valgsprog CANDIDE ET CONSTAMDER (sic) omkring en lignende Fremstilling som paa det foran under a nævnte Stykke.

6—9) See Anm. 1, f og 3, b.

Ved sin Faders Død den 9de Februar 1670 besteg han Thronen, og den 7de Juni 1671 blev han i Fre-

deriksborg Slotskirke kronet¹⁰⁾ af Sjællands Biskop Hans Wandal; Dronning Charlotte Amalie blev derimod som reformeert ikke kronet.

10) a) Hans *Kroningsdragt* af hvidt Atlask med Guld-kniplinger.

b) Maleri fremstillende *Kongen i Kroningsdragt*.

c) Maleri fremstillende *Salvingen*; ved denne Leilighed bleve de nuværende Regalier, Kongens Kroningsstol og de tre Sølvløver første Gang benyttede; iøvrigt sees kun to Løver paa det nævnte Billede.

d) Kongens *Krone* af Guld, emailleret og besat med en Mængde store Diamanter og andre Ædelstene, af hvilke fremhæves en firkantet og en aflang Saphir, en Rubin-Spinel og en Granat-Rubin af betydelig Størrelse; som Arvekongedømmets Symbol er denne Krone, i Modsætning til de tidligere under Valgkongedømmet benyttede (jvfr. Chr. 4, Anm. 7, a), foroven lukket med diamantbesatte Bøiler, som øverst bære et lille Rigsæble, der ligeledes funkler af Diamanter. Angaaende Dronningens Krone see Chr. 6, Anm. 5, b.

e) *Sceptret*, af Guld, prydet med talrige Diamanter; foroven en stor Lilie af blaa Emaille.

f) *Sværdet*; Hefet af Guld, besat med Diamanter; paa den dertil hørende, med rødt Fløil betrukne *Skede* Rigets Vaabner af Guld, emaillerede, hvert med en lille Diamantkrone over. I de tohundrede Aar, der ere forløbne siden Christian den Femtes Kroning, have disse Vaabenskjolde kun modtaget een Forøgelse, idet nemlig i Aaret 1815 det lauenborgske Hestehoved blev indsat i Anledning af Frederik den Sjettes Kroning; Oldenborg og Delmenhorst erhvervedes vel først fuldstændigt efter Christian den Femtes Kroning, men vare allerede dengang repræsenterede som Kongeslægts Hjemstavn. Sværdet bæres i et med Diamanter besat, guldbroderet *Gehæng*. Jvfr. Indledn. Nr. 10.

g) *Rigsæblet* af Guld, paa Midten omgivet af en Kreds af store Diamanter; det ovenpaa anbragte Kors er ligeledes besat med Diamanter.

h) *Salvebuddiken*, af Guld, emailleret og besat med Diamanter.

i) De til Kroningsdragten hørende, guldbroderede *Knæbaand*.

j) Kongens *Kroningsstol*, af Narhvaltænder, prydet med otte allegoriske Figurer af forgyldt Sølv. Dronningens Kroningsstol, der er af Sølv, er derimod fra en noget senere Tid, jvfr. Chr. 6, Anm. 5, b.

k) En stor, siberisk *Amethyst*, som paa Kroningsdagen indsættes i Kroningsstolens Himmel istedetfor et ligedannet Stykke Bjergchrysal, som ellers indtager dens Plads.

l) De tre *Sølvløver*, der betegne det danske Vaaben, Øresund, store og lille Belt, forfærdigede i Augsburg.

m) Nogle kostbare, guldindvirkede *Kroningstæpper*, rimeligviis af persisk Oprindelse.

n) En *Guldpokal*, hvoraf Kongen drikker ved Kronings-taffelet; forfærdiget i Holland 1653.

Forat omgive det enevældige Kongedømme med tilbørlig Glands oprettedes den 25de Mai 1671 en ny, med store Forrettigheder særdeles begunstiget høiere Adel¹¹⁾, Greverne og Friherrerne. Medens den ældre Adel, trods sine mange Feil og lidet heldbringende Overgreb, dog havde bevaret den nationale Character, idet den paa en naturlig Maade i Tidernes Løb havde udviklet sig af Folket selv, og i sin mest blomstrende Periode i det sextende Aarhundrede havde talt mange udmærkede og dygtige Mænd i sin Midte, var den nye derimod en Institution, der, pludseligt indført og tildeels dannet efter udenlandske Forbilleder, maatte komme til at staae i en endnu større Modsætning til de øvrige Stænder end den ældre. I Forbindelse med den høiere Adels Oprettelse staaer Indførelsen af Rangvæsenet, Indstiftelsen af Dannebrogordenen¹²⁾ og Fornyelsen af Elephantordenen¹³⁾. Dannebrogordenen blev første Gang, den 12te October 1671, Dagen efter Kronprindsens Fødsel, i Riddersalen paa Rosenborg Slot høitidelig tildeelt nitten Herrer, blandt hvilke Griffenfeldt¹⁴⁾, Hahn¹⁵⁾, Ahlefeldt¹⁶⁾ og Cort Adeler¹⁷⁾. Ordenens Love bleve senere, den 1ste December 1693, tilligemed Elephantordenens¹⁸⁾, stadfæstede af Christian den Femte. Sidstnævnte Ordens Statuter gjælde endnu; derimod har Dannebrogordenen ved aabent Brev af 28de Juni 1808 faaet en betydelig Udvidelse.

11) Fremstilling af *de kongelige og adelige Kroner*, nemlig:

Hans kongl. Mayst. oc hindes Maystz. Dronningens krunne, Hans kongl. högheds oc Princse Luivis krunne, Princernis (o: Carls og Vilhelms, jvfr. Side 62 øverst, sammenholdt med Side 77 nederst) oc Princessens (o: Sophie Hedvigs) krunne, de Gylde Lovers krunne Paa hielm oc Scilt, Græffverniss oc friherrerniss krunne Inden I Sciltet, Græffverniss Krunne Paa Hielm oc Sciltet, Friherrerniss Krunne Paa Hielm oc Sciltet, Adeleni Krunne Inden I Sciltet, Adelig Krunne Paa Hielm oc Sciltet.

12) Den originale, med store Diamanter smykkede *Dannebrogsordens Halskjede* (blandt Regalierne).

13) a) Den originale, pragtfuldt udstyrede *Elephantordens Halskjede og Bryststjerne*, som endnu benyttes ved høitidelige Leiligheder (blandt Regalierne).

b) En rød *Silketrøie*, hvori er indvirket en Mængde Sølv-Elephanter, antages at have hørt til en Ordensdragt ligesom

c) en *Busk af sorte Heirefjer*, der formodentlig har prydet Kongens Barret.

d) See endvidere Anm. 18 og 22, a.

14) a) Portrait af *Griffenfeldt* med Dannebrogordenens hvide Baand, malet af Wuchter. (Peter Griffenfeldt, med sit borgerlige Navn Peter Schumacher, Søn af Viinhandler Jochum Schumacher og *Maria Motzfeldt* (sidstnævntes Portrait findes ogsaa paa Rosenborg), født 1635, Student 1647, tog theologisk Attestats og reiste derefter udenlands, beklædte efter sin Hjemkomst forskjellige Embeder og steg i Christian den Femtes Tid hurtig til Statens høieste Værdigheder, blev saaledes 1673 Ridder af Elephantordenen, Storcantsler og Greve (jvfr. b og c) og 1674 Patron for Universitetet, men faldt 1676 i Unaade ved sine mægtige Fjenders (navnlig Hahns og Ahlefeldts, jvfr. Anm. 15 og 16) Indflydelse, blev dømt til Døden, men paa Retterstedet benaadet med Fængsel paa Livstid, tilbragte derefter 4 Aar i Castellet og 18 Aar paa Munkholm i Trondhjemsfjord; han fik dog Friheden 1698, men døde allerede det følgende Aar. Han var gift med en Sønnedatter af Hans Nansen, (Fr. 3, Anm. 36), Catharina Nansen, som døde 1672 efter to Aars Ægteskab.)

b) Portrait af *Griffenfeldt* med Elephantordenens blaa Baand; paa Bagsiden hans Navn og Vaaben; emaillet 1673 af Prieur.

c) Et sølvbeslaaet *Drikkehorn*, som Griffenfeldt har foræret Kjøbenhavns Raadhuus; omkring hans Vaaben: SACRÆ REG MAIEST DAN & NORW MAGNUS REGNI CAN-

CELARIUS COMES DE GRIFFENFELD. Jvfr. Hersleb, «Om Brude-Smykket», p. 13-14.

d) Portrait af *Griffenfeldt* med følgende, bekendte Linier:
 Da Lycken slog Mig feil, da lærte Jeg at kiende
 min Gud, min ven, mig self, min Fiende, og min
 Frende,
 min U=ven var mig gram, min ven mig slet forloed,
 Men Gud hand var mig goed, og holt een stadig foed.

e) Portraiter af Griffenfeldts Svoger *Jørgen Fogh* og dennes Hustru *Maria Schumacher*. (*Jørgen Fogh*, Borgermester i Kjøbenhavn, Assessor i Høiesteret, 1675 Stadsøverste i Kjøbenhavn, blev arresteret samme Dag som Griffenfeldt og dømt for Underslæb til en vanærende Straf, som imidlertid blev formildet; efter nogen Tids Fængsel fik han Tilladelse til at begive sig til Jylland, hvor han kort efter døde. *Maria Schumacher*, der er født 1643, var først gift med Hofprædikant *Hans Huusvig*, der døde 1670.)

15) Portrait af *Vincent's Joachim Hahn* (født 1632 i Meklenborg af en adelig Slægt, kom i en Alder af 3 Aar med sin Moder til Danmark og opnaaede efterhaanden under Frederik den Tredie og Christian den Femte de høieste Værdigheder, blev saaledes tilsidst Overjægermester, Geheimeraad og Ridder af Elephantordenen; død 1680).

16) Portrait af *Frederik Ahlefeldt* (født 1623, benyttedes i sin Ungdom ofte i Gesandtskaber, beklædte senere forskjellige høie Embeder og blev 1672 Greve af Langeland; efter Griffenfeldts Fald fik han den styrtede Ministers Poster; død 1686).

17) Portrait af *Cort Sivertsen Adeler* (født i Norge 1622, kom i hollandsk og senere i venetiansk Tjeneste og udmærkede sig i forskjellige Søtræfninger, navnlig i Slaget ved Tenedos 1654, hvor han skal have dræbt en tyrkisk Prinds Ibrahim Pascha, blev for sine store Bedrifter Ridder af San Marco-Ordenen, jvfr. Portraitet, traadte senere (1663) i dansk Tjeneste og indlagde sig megen Fortjeneste ved at skaffe Danmark en ny og brugbar Flaade istedetfor den i den sidste Krig næsten ødelagte; død 1675).

18) Nogle *Prøve-Exemplarer af Elephantordenen*, forelagte Christian den Femte i Anledning af Ordenens Fornyelse.

Haabet om Gjenerhvervelsen af de ved Fredsslutningen i Roeskilde afstaaede skaanske Provindser, i Forbindelse med Tingenes daværende Stilling i Europa, bevirkede, at Danmark indlod sig i Krig med Sverrig. Denne, den saakaldte skaanske Krig¹⁹⁾, i hvilken Niels Juel²⁰⁾ ved sine glimrende Seire hævdede sig et Navn som Danmarks ypperste Søhelt, medens Christian den Femtes uægte Halvbroder Ulrik Frederik Gyldenløve²¹⁾ tappert kæmpede tillands, endtes resultatløs for Danmark ved Fredsslutningen i Lund 1679.

19) Paa Riddersalens Vægge er anbragt tolv *Tapeter*, vævede i Kjøge i de to hollandske Brødre van der Eickens Fabrik og indeholdende Fremstillinger af de vigtigste Begivenheder i den skaanske Krig, omgivne af Krigssymboler og forneden forsynede med oplysende Inscriptioner. De anføres her i den Orden, hvori de ere anbragte, idet vi begynde med den nordre Væg:

a1) *Wismars Erobring:*

Anno 1675 den 13 Decemder.

Schaw hier die rechte Prob der Tapferkeit und
Gütte
Des grossen Christians, es tobe, poche, wütte,
Die feste Wismar Stadt, dennoch er sie ersteigt
Und mitten in dem Sturm sich gnädig ihr erzeigt.

a2) En kostbar *Pokal af Bjergchrystal*, af Form som en Flyvefisk; overrakt Christian den Femte ved Stadens Capitulation.

b) *Erobringen af Landskrones Castel:*

Anno 1676 d 4 Augusty.

Landscronen stoltzes Schloss für den siegreichen
Stücken
Des grosen Christians sich endtlich auch mus
bücken;

Als es drei Wochen sich mit grosen Lob gewehrt,
Verzweiflend an Succurs hat es Accord begehrt.

c) *Niels Juels Seir paa Kolberghed*; det svenske Linieskib
«Calmar Castell», 74 Kanoner, er ifærd med at synke:

Anno 1677 d 1 Juny.

Aus Gothenburg der Feind war durch den Belt
gekommen,
Bey Rostock wart ertapt und tapfer ihm genommen

Vier capitale Schief nebenst selbst den Admiral;
Auch sanck Calmar Castel, der Rest entkam
diesmahl.

De tre nævnte Indskrifter ere, med Undtagelse af Ordet
Anno i b, med Initialer.

d) *Erobringen af Marstrand:*

Anno 1677 d 23 Julii.

Unüberwindlich war vorhin des Marstrands Beste,
Ihr felsigtes Casteel vndt ihre steile neste;
Dem siegenden Monarch, dem großen Christian
Der tapfre Guldnlöw dennoch an heüt gewan.

Jvfr. Anm. 21.

e) *Landgangen ved Raa i Nærheden af Helsingborg:*

Anno 1676 den 29 Junij.

Hie steigt der Dähnen Macht mit tapfern Mvht
avf Schonen,
Der Feinde Macht zergiang, nichts möchte wider-
stehn;

Es frevte sich das Land, vnd die darinnen wohnen,
Den grosen Christian, der sie befreyt, zv sehn.

f) *Slaget ved Öland;* det svenske Linieskib «Stora Cronan»
126 Kanoner, ført af Admiral Creutz, er kærtret og ifærd
med at synke; af dets 842 Mand store Besætning (hvor-
iblandt 300 svenske Adelsmænd) bleve kun 40 frelste; Ski-
bet sprang kort efter i Luften:

Anno 1676 den 1 Juny.

Dies war die erste Prob, da selbst die Cron must
fallen,
Das Schwerdt zerstücket ward, der Apfel auf den
Sand,
Der Schweden Macht zerstreüt durch unsrer
Stücke Knallen,
So zeugt der Dähnen Muht Luft, Himmel, Wasser,
Land.

Med Undtagelse af Ordet Junij i e ere begge de
sidstnævnte Indskrifter med Initialer.

Paa den søndre Væg:

g) *Helsingborgs Erobring:*

Anno 1676 D 3 July.

Die Beste Helsingburg mit ihren hohen Wällen
Vndt altem dicken Thurm sich heute muste stellen
Den Dähnen Zum Geböht: Der große Christian
Auf Gnade dieß Casteel am dritten tag gewan.

m) Paa Rosenborg opbevares endvidere nogle *Vaaben*, som Christian den Femte har benyttet i den skaanske Krig, samt den *Hjorteskindsdragt*, han har baaret under sit Ky-rads i Slaget ved Lund den 4de December 1676.

20) a) Portrait af *Niels Juel* (født i Christiania 1629, blev i en ung Alder Page, reiste senere udenlands og gik i hollandsk Tjeneste, men vendte atter tilbage til Danmark, hvor han blev Admiral, og fik efter Cort Adellers Død Com-mandoen over Flaaden; i den skaanske Krig udførte han mange glimrende Bedrifter (Anm. 19, c, f, k), hvorfor han 1679 blev Ridder af Elephantordenen; efter Krigen købte han Taasinge; død 1697).

b) Mindre *Portrait* af samme.

21) a) Portrait af *Ulrik Frederik Gyldenløve*, (Anm. 19, d) (Søn af Kong Frederik den Tredie og Margrethe Pappen (en Holstenerinde, der senere blev gift med Amtsforvalter Hausman i Segeberg og 1683 ophøiedes til Baronesse af Løvendal), født 1638, var Statholder i Norge 1675—1700, hvor han udmærkede sig under Krigen mod Sverrig; det vil bemærkes, at han, med Undtagelse af Christian den Femte, er den eneste Person, hvis Navn forekommer i de under Anm. 19 citerede Indskrifter; han døde i Aaret 1704. Hans anden Hustru var den bekjendte Maria Grubbe, som paa Grund af Utroskab blev skilt fra ham, og som derefter førte et temmelig eventyrligt Liv og endte i stor Nød og Fattigdom. — Det var Gyldenløve, som blev opmærksom paa Nordmanden Magnus Bergs kunstneriske Begavelse og be-virkede, at hans Evner bleve udviklede til den Fuldkom-menhed, hvorom hans paa Rosenborg opbevarede talrige Elfenbeensarbejder ere Vidnesbyrd, jvfr. Fr. 4, Anm. 20, c).

b) Et *Gevær*, som har tilhørt Gyldenløve; paa Kolben en Sølvplade med hans Navn og *Vaaben* samt Aarstallet 1661.

Uagtet Christian den Femte meget yndede Jagt²²), Ridderspil²³) og andre Forlystelser, beskæftigede han sig dog ogsaa ofte og gjerne med Statssager²⁴); derimod havde han ikke arvet sin lærde Faders Interesse for Videnskaberne; alligevel har hans Regjeringsperiode flere store Lærde at opvise, som Ole Borch²⁵), Ole Rømer²⁶) og Oluf Rosenkrands²⁷). Den under Fre-derik den Tredie forberedte Lovbog blev færdig i Chri-stian den Femtes Tid og publiceret i Aaret 1683; senere udkom en tilsvarende Lovbog for Norge; begge

disse ere, som bekjendt, endnu Hovedgrundlaget for den gjældende Ret i Danmark og Norge. For Retspleien viste Christian den Femte megen Interesse, og han præsiderede ofte selv i Høiesteret²⁸).

22) a) En *Elephantordensdecoration*, som Christian den Femte har benyttet paa Jagt; i Taarnet paa Elephantens Ryg er anbragt en Fløite.

b) Et Par *Falkehætter*, af hvilke den ene er indvirket med Guld og rigt besat med ægte Perler; foroven en Busk af brogede Fjer.

c) En *Taske af Sølvmor*, benyttet ved Falkejagt til Opbevaring af Fuglens Æde.

d) Et *Redskab til at fange Falken med*, naar den ikke frivillig vendte tilbage til Jægeren.

e) Et sølvforgylt *Jagtbæger*, hvilende mellem de yderste Grene af en stor Hjortetak, der er fastgjort paa et Fodstykke.

f) Forskjellige af Christian den Femte benyttede *Jagt-requisiter og Jagtdragter*.

g) Christian den Femte synes at have været en udmærket Skytte. Det fortælles saaledes, at da han engang som Kronprinds var tilstede ved et Skyttegilde i Randers, har han, for at vise sin Færdighed i Skydning, taget en *Knokkel* af den paa Bordet staaende Steg og opfordret en af de Tilstedeværende, som havde yttret Tvivl om hans Dygtighed i den Henseende, til at holde den, medens han i en længere Afstand med en Riffel skjød en Kugle derigjennem. Tvende runde Huller i det ovennævnte Been tyde paa, at han endog har gjentaget dette for Modparten mindre behagelige Experiment. Den paa Knokkelen i den Anledning anbragte Indskrift er nu næsten ulæselig.

23) a) Nogle pragtfulde og kostbare *Dragter*, som Christian den Femte har benyttet ved Ridderspil.

b) En af Prindsesse Ulrike Eleonora ved en Turnering udsat og af Christian den Femte vunden *Prisbelønning*, bestaaende af en emaillet, rund Plade, hvorpaa et Skjold med Prindsessens Portrait, en Kaarde og en Landse samt Indskriften: *Au plus adroit*; den er indfattet i Guld og besat med Diamanter; paa Bagsiden Prindsessens Navnechiffer.

c) En lignende *Prisbelønning*, hvorpaa sees en Ridder med Landse, bekrandset af en ovenfor flyvende Genius; nedenfor staaer: *Il la merite*; Kanten er besat med

Diamanter; det Hele er anbragt paa en grønt emaillet Krand, hvori talrige Diamanter ere indfattede; paa Bagsiden Dronning Charlotte Amalies Navnechiffer.

24) Christian den Femtes *politiske Testamenter*, Tillæg til Kongeloven (udgivne af Etatsraad Worsaae 1860).

25) Portrait af *Ole Borch* (født 1626, blev 1660 Professor i Philologi, Chemi og Botanik, men reiste samme Aar udenlands med nogle unge Adelsmænd; i Frankrig fik han den medicinske Doctorgrad; efter sin Hjemkomst 1666 tiltraadte han sit Embede, blev senere Universitets-Bibliothekar, Assessor i Høiesteret og Cancelliraad; som bekjendt har han stiftet Collegium Mediceum; denne lærde Philolog og Chemiker døde ugift 1690); han holder en Re-tort i Haanden; i Feltet: *Πάντα ἐξ τῶν μὴ γαινομένων*.

26) En kunstig indrettet *Calender* med Christian den Femtes Navnechiffer; forfærdiget af Ole Rømer (Opdageren af Lysets Hastighed).

27) Portrait af *Oluf Rosenkrands* (født 1622, reiste udenlands og studerede navnlig i Oxford, forfremmedes efter sin Hjemkomst efterhaanden til Baron og Ridder af Dannebrogen (1671), Justits-, Etats- og Geheimeraad, men faldt i Unaade 1681 paa Grund af sit Skrift, hvori han paastod, at Danmark i tidligere Tider ikke havde været noget Arverige, og blev dømt til at miste sine Embeder og at have sin Hovedlod forbrudt; han slap imidlertid med at betale en Bøde af 20,000 Daler; død 1685); malet af Wuchter.

28) Et stort Oliemaleri med en Fremstilling af *Christian den Femte præsiderende i Høiesteret*.

Leonora Christine, hvis Fængsling er omtalt under Frederik den Tredie, fik, som ogsaa ovenfor berørt, først Friheden²⁹⁾ den 19de Mai 1685, nogen Tid efter Dronning Sophie Amalies Død og samtidig med, at Kongen foretog en Reise til Norge³⁰⁾. Hun tilbragte sine sidste 13 Aar i Maribo Kloster³¹⁾, hvor hun døde den 16de Marts 1698.

29) I Leonora Christines «Jammers-Minde» læses: «den 21. April [1685] supplicerte ieg Kongl. Majt. paa efterfølgende Maade. Ieg haffde høyloffligste Konning *Christian den fjærdis Billede* i Kaaberstykke, noget lided oc i Oval. Ded haffde ieg illumineret med Farffwer oc laded gjøre en udsnitzet Ramme omkring, den selfwer forgylt. Bag paa Stycket satte ieg efterfølgende Ord:

Min Sønne=Søn oc største Raffne,
 Du ligner mig i Mact oc Moed:
 Ad lad ded nu min Ieffning gaffne,
 Du oc som ieg est Raade=Goed.

1685.

Her hoes haaffde ieg skreffwen Hs. høye Excellentz Gyl-
 denløwe til, tjenstligen beded hannem forte Supplicque Kongl.
 Majt. vnderdanigst att offwerlewere oc sig mig att antage
 oc til Befrielse forhjelpe. Hands høye Exc. war da noget
 incommoderet aff sin gamle Swaghed, saa hand ikke selfwer
 saa snart mundtlig kunde tale for mig; bad en goed Wen
 Kaaberstycket i all Underdanighed att offwergiffwe, hwilket
 skeede den 24. April.»

Ovennævnte Indskrift er her gjengiven efter Originalen,
 der afviger noget fra Læsemaaden i «Jammers-Mindet».

30) a) Et *Gevær*; paa den ene Side af Kolben sees
 Christian den Femte med Følge ridende over Dovrefjeld,
 hvorpaa staaer en Obelisk med Indskriften: d 19 July
 (skal være Juni) red C 5 over Dofrefield; paa den anden
 Side Seiladsen fra Norge; paa Underdelen af Kolben læses:
 d.... ankom kongen til Langesund, d 4 Junij til
 Christiania, d 21 Junij til trundhiemb, d 2 July til
 bergen, d 8 til stavanger, d 11 til Christiansand,
 d 15 til larvigen, d 19 gick hans May derfra til
 Skibs och kom d 25 tilbage Igen til Kiøbenhafn.
 Paa Laasen: Lars Berrig Trundhiem.

b) Et lignende *Gevær*; paa Underdelen af Kolben staaer
 (med Initialer sammenblandede med enkelte smaa Bog-
 staver): Hans kongl. Maiestz Følge paa denne nor-
 sche Reise ware h. høye Exel. Herr Vldrich Fridrich
 Gvldenløwe, Gr. Revenklaw, Gr. af Jarlsberg, Ober-
 cammerivncher Herr Adam Levin v. Knvt, Herr
 Fridrich Gierstorff, Oberrent M. Brant, 3 Estats
 Raade, Moth, Harboe och Iessen, och 3 Oberster,
 som tillige ware och Cammerivnchere, Bielche,
 Marschal och Kraeg.

31) Et af Leonora Christine under hendes Ophold i
 Maribo med Silke broderet *Brystbillede af Christian den
 Femte*, indfattet i en med Guldtraad udsyet Ramme, hvori
 sees Krone, Scepter, Sværd og Rigsæble; omkring Portraitet
 følgende af hende selv forfattede Vers (med Initialer):

See her en Konge goed, en englesielet Mand,
 Der i Gudsfrøgt med Ret regierer Folck og Land,
 See her en stoer Monarck, hvis Hofved værdig

war,

At hand i tusind Aar Allwærdens Croner bar.

Med Sophie Amalie Moth³²⁾, Datter af Livlæge, Dr. Poul Moth, født 1654, ophøiet til Grevinde af Samsø 1677, død 1719, havde Christian den Femte tre Døtre, som døde i en meget ung Alder, og to Sønner, Christian Gyldenløve³³⁾, Stamfader til den Danneskjoldske Slægt, født 1674, død 1703, gift først med Grev Ulrik Frederik Gyldenløves Datter Charlotte Amalie Danneskjold, derefter med Jens Juels Enke Dorothea Krag, og Ulrik Christian Gyldenløve, født 1678, død 1719, gift 1708 med Charlotte Amalie Krabbe.

32) Portrait af *Sophie Amalie Moth*, Brystbillede indfattet i en rigt udskaaren, forgyldt Ramme.

33) Rytterstatuette i Elfenbeen af *Christian Gyldenløve*.

Medens Christian den Femte ligesom ved et Mirakel et Par Gange (i October 1677³⁴⁾ paa Tilbageveien fra Rygen, jvfr. Anm. 19, i, og i Mai 1687) undgik at lide Skibbrud paa Christiansø, gik det ham derimod uheldigere paa Landjorden, idet han ved en Parforcejagt i Nærheden af Eremitagen (et ældre Jagtslot, som senere blev nedrevet) den 19de October 1698 blev saa ilde tilredt af en Hjort³⁵⁾, at han aldrig forvandt det. Han døde paa Kjøbenhavns Slot den 25de August 1699 og blev den 3die November samme Aar bisat i Roeskilde Domkirke. Dronning Charlotte Amalie overlevede sin Ægtefælle i næsten 15 Aar³⁶⁾; hun døde paa Charlottenborg den 27de Marts 1714.

34) Et *Varpanker*, som, efterat de to større Ankere vare gaaede tabt, frelste Linieskibet «Fredericus tertius», 52 Kanoner, hvorpaa Kongen befandt sig; det blev til Minde herom forgyldt, og Thomas Kingo skrev:

Gud holt paa mig, og ieg holt Christian den Femte,
Da een fortviflet Storm i Østersøen ham klemte;
To Rigers Liv og Død paa toe jern hager laae,
Jeg derfor Ævig her skall til et minde staae.

Guds haand bekræftet mig, hvorved ieg tvang og temte
Den vrede Øster Søe for Christian dend Femte,
Da paa Skib Frederick den 3die han flød
Og nogle Dage stred med Hafsens Grume død.

To sterke Anker brast og maatte bølger vige,
 Men ieg holt fast oppaa Monarkens tvilling Rige;
 Nest Gud var ieg hans haand og Rigets live-værn;
 Gak Læser! Tænk, at Guld er Skom mod dette Jern.

35) *Hjortens Horn*. (Christian den Femte havde om Formiddagen begivet sig fra Kjøbenhavn til Jægersborg, hvorfra Jagten udgik; det lykkedes ikke Kongen, som dengang var temmelig affældig, at indhente Hjorten, hvorfor han begav sig til Eremitagen for at nyde Taffelets Glæder. Imidlertid kom Hjorten nærmere, og Christian den Femte var strax rede til at fortsætte den afbrudte Jagt; men idet han var ifærd med at give Dyret Fangsten, blev han stødt omkuld og fik i Faldet sin Hofte beskadiget paa en Træstub; hertil kom, at Hjorten derefter med det ene Bagbeen sparkede ham saa voldsomt paa den venstre Fod, at han faldt i Afmagt, og at det blev nødvendigt iilsomt at hente Læger fra Hovedstaden. Vel blev han nogenlunde helbredet efter denne Begivenhed, men denne Jagt var dog en medvirkende Aarsag til hans Død.

36) Jvfr. Frederik den Fjerde, Anm. 34, n.

37) De fleste af Gjenstandene fra Christian den Femtes Tid opbevares i tre Værelser i Stueetagens søndre Ende. Det interessanteste af disse er den saakaldte *Marmorsal*, hvis overordentlig rige *Loftsdecoration* af Gibs er Gjenstand for almindelig Opmærksomhed; talrige Genier og kvindelige Skikkelser ere anbragte mellem de yppige Rococo-Ornamenter, i hjerteformede Skjolde sees Provindsvaabnerne, og i Midten findes tvende Malerier, fremstillende Regalierne baarne af Genier, og med Indskrifterne: PIETAS CORONÆ SCEPTRI STABILIMEN; — IUSTITIA *azinata* GLADIO ORRIS *hujus tutamen*. Loftet bæres af 18 corinthiske Pilastre, der ligesom Væggene ere af Marmorstuk, medens derimod Gulvet er belagt med større og mindre Marmorfliser. Paa Dørene Christian den Femtes og Charlotte Amalies Navnechiffre. — Det ved Siden af Marmorsalen liggende større Værelse benyttedes oprindeligt af *Rigens Raad som Forsamlingssal*; senere har det formodentlig været brugt som et Slags Forgemak til denne. Væggene ere beklædte med Tapeter, der muligviis ere forfærdigede i Fabriken i Kjøge, og Loftet er smykket med et Maleri, der fremstiller et Orchester; omkring dette er anbragt en Mængde dansende Genier.

Af Gjenstandene mærkes endnu følgende:

a) Et *Skab* med en rig Indlægning af forskjellige Træsorter; Dørene ere indvendig forsynede med Speilglas, paa hvilke tvende Træer ere malede. Dette smukke Stykke, der udviser Aarstallet 1679, er forfærdiget her i Landet, ligesom et Par tilsvarende *Gueridoner* og et *Speil*.

b) Et *Skildpaddes-Skab*.

c) Et *Bord* og et *Speil* af blaåt-lakeret Træ med en rig Belægning af Sølv-Filigranarbeide og med Dronning Charlotte Amalies Navnechiffer; hertil høre ogsaa tvende *Gueridoner*.

d) En *Sølv-Kaminskjerm* og to *Sølv-Brandryttere*, med Christian den Femtes Navnechiffer, og to store *Sølv-Varmebækkener* med Kongeparrets Navnechiffre.

e) En *Vinkjøl* af sort, belgisk Marmor.

f) Et *Spinet* af Klokkemalm.

g) En *bibelsk Calendar* fra 1695, i Sølvbind; paa den ene Side Charlotte Amalies Navnechiffer, paa den anden det danske Vaaben.

h) En *Guldflacon* med Kongeparrets Navnechiffre.

i) En *Skaal af chinesisisk Porcellain*, indfattet i Sølv; paa Laaget øverst en Sølvkrone baaren af Dronning Charlotte Amalies fire Gange gjentagne Navnechiffer; det første af danske Skibe directe fra China hjembragte Porcellain, jvfr. Frederik den Fjerde, Anm. 34, c.

j) Et *Paaskeæg* indfattet i fint Sølvfiligranarbeide med Christian den Femtes og Charlotte Amalies Navnechiffre; øverst en Krone; Hviden er endnu synlig.

k) Christian den Femtes og Charlotte Amalies *Lommeuhre*; Kongens er forfærdiget af Georg Cameel i Strasborg (jvfr. Chr. 4, Anm. 24, a), Dronningens derimod i Paris.

l) Kongens sølvforgylde *Alterkar*.

m) En meget kostbar *Lysekrone* af Staal og Bjergchrystal; Foræring fra Ludvig den Fjortende.

38) a) Portrait af *Willum Worm* (Søn af Professor Ole Worm, født 1633, Student 1650, reiste udenlands 1652—1663, fik den medicinske Doctorgrad i Padua 1657, blev 1662 Professor i Physik ved Kjøbenhavns Universitet, hvilket Embede han tiltraadte 1664, senere Professor i Medicin, 1671 kongelig Bibliothekar, 1679 Assessor i Høiesteret, derefter kongelig Historiograph, 1684 Cancelliraad, 1687 Justitsraad, 1690 Etatsraad og Justitarius i Høiesteret, 1694 Conferentsraad, død 1704; jvfr. Chr. 4, Anm. 56 og Chr. 6, Anm. 6).

b) Portraiter af *Bolle Luxdorph* (født 1643, Student 1660, blev, efterat have beklædt forskellige Stillinger, adlet 1679, Oversecretair i det danske Cancelli 1688, Ridder af Dannebrogen, 1691 Gesandt i Sverrig, hvor han døde 1698) og hans første Hustru *Jytte Bering* (Datter af Vitus Bering, jvfr. c, gift 1671, død 1683). Hans anden Hustru var Frederike Adeler, en Datter af Admiralen, jvfr. Anm. 17.

c) Portrait af *Vitus Bering* (født 1617, Student 1635, Professor Poeseos i Kjøbenhavn 1650, samme Aar forflyttet til Sorø som Professor og Historiograph, reiste 1652 til Skaane for at studere i Ro, kom 1661 til Kjøbenhavn, hvor han blev Assessor i Kammercollegiet og Høiesteret; død 1675).

d) Portrait af *Anton Wulf Rigsfriherre af Haslihausen* (født 1647, kom 1667 til Danmark, blev 1680 Overstaldmester, 1684 Ridder af Dannebrogen, 1692 Landdrost i Oldenburg, død som Gesandt i Berlin 1694).

e) Portrait af *Lambert van Haven* (født 1630 i Bergen, 1671 Generalbygmester, opførte Frelserens Kirke paa Christianshavn, død 1695).

f) Portrait af *Henning Meyercrone* (med sit borgerlige Navn Meyer, adlet 1674, Geheimeraad, ved Griffenfeldts Indflydelse (han var gift med dennes Cousine Christiane Schrøder) Gesandt i Paris, hvor han forblev i 27 Aar; død som Stiftamtmand 1707); malet af Rigaud.

g) Portrait af *Otto Krabbe* (født 1641, Page og Kammerjunker hos Frederik den Tredie, under Christian den Femte Justitsraad, 1680 Etatsraad, Amtmand over Tryggevælde og Møens Amter og Kammerherre, 1682 Stiftsbefalingsmand over Sjællands Stift og Amtmand over Roeskilde, Tryggevælde og Vordingborg Amter, 1684 Ridder af Dannebrogen, 1695 Geheimeraad, 1703 Medlem af Geheimeconseillet, 1709 Ridder af Elephantordenen; 1717 tog han sin Afsked og døde to Aar efter).

Frederik den Fjerde¹⁾,

Søn af Kong Christian den Femte og Dronning Charlotte Amalie, er født paa Kjøbenhavns Slot den 11te October 1671. I en Alder af 24 Aar blev han den 5te December 1695 formælet²⁾ med Prindsesse **Louise**³⁾, Datter af Hertug Gustav Adolph af Meklenborg-Güstrow, født den 28de August 1667, død den 15de Marts 1721. I dette Ægteskab fødtes fem Børn, fire Sønner, af hvilke

den næstældste, Christian, blev Faderens Efterfølger paa Thronen, medens de tre andre døde i deres spæde Barndom, og en Datter, Charlotte Amalie⁴⁾, født 1706, død ugift 1782.

1) a) Portrait af Frederik den Fjerde som yngre; *Knæstykke*, malet af Rigaud.

b) Portrait af samme som yngre, *heel Figur*, malet af Ehrenstrahl.

c) Portrait af samme som ældre, *heel Figur*, Ansigtet malet af Wichmann, det Øvrige af Krock.

d) *Knæstykke*, malet af Wahl.

e) *Brystbillede*, malet af Denner.

f) *Portraitmedaillon* i Gibs; over Indgangsdøren til Riddersalen.

g) *Marmorbuste*, reddet ved Frederiksborgs Brand; jvfr. Anm. 3, b.

h) *Rytterstatuette i Sølv*; paa Fodstykket, i hvilket findes smaa, med Skildpadde beklædte Skuffer, ere Provindsvaabnerne anbragte omkring Kongens her noget varierede Valgsprog: Deus Mihi Adjutor.

i) Forskjellige *Miniaturportraiter*.

j) Jvfr. endvidere Anm. 5, b, 20, b, c, 23, 31, c.

2) Hans *Bryllupsdragt* af rødt Fløil, meget rigt broderet med Sølv, hører til de smukkeste af de paa Rosenborg opbevarede kongelige Klædningsstykker.

3) a) Tre Portraiter af Dronning Louise, malede af Wahl (*heel Figur*, *Knæstykke*, *Brystbillede*) samt nogle *Miniaturportraiter*.

b) *Marmorbuste*, reddet ved Frederiksborgs Brand; jvfr. Anm. 1, g.

c) Som Gjenstande, der have tilhørt Dronning Louise, fremhæves en meget smukt malet *Elfenbeens-Vifte*, som Frederik den Fjerde har foræret hende, samt et kostbart, af Dronning Anna af England skjænket *Speil* af bøhmisk Glas.

4) a) Portrait af Prindsesse *Charlotte Amalie*; *Knæstykke*, malet af Wahl.

b) *Miniaturportrait* af samme som ældre.

c) Denne Prindsesse skjænkede ved Testamente af 1ste Juli 1773 efter Dronning Sophie Magdalenes Exempel (jvfr. Chr. 6, Anm. 16) sin Samling af Ædelstene til Kronen; de bleve den 14de Mai 1783 afgivne til Rosenborg, i hvis Archiv den originale *Specification* opbevares.

Testamentet, der er optaget i den af Skiftecommissairerne i hendes Bo udstedte *Act*, som ligeledes findes i Slottets Archiv, lyder saaledes:

«Vi *Charlotta Amalia*, af Guds Naade Arve-Prinsesse til Danmark og Norge, de Venders og Gothers, Hertuginde udi Slesvig, Holsten, Stormarn og Dytmersken, Grevinde udi Oldenborg og Delmenhorst, declarere hermed, imedens Vi endnu (Gud være lovet) ere ved god Helbred og Sundhed, at naar det maatte behage den Allerhøyeste at bortkalde Os fra dette timelige, da skal Alt, hvad Vi Os maatte efterlade, Baades Gaard¹⁾ og Gods undtagen, være sig faste Eyendomme, rørendes Gods, Løsøre, Pretiosa, reede Penge eller andre Effecter, med hvad Navn og nævnes kunde, allene tilfalde og tilhøre Vores Høystærede og Høystelskede Hr. Fætter, Hans nu regierende Kongelige Majestet, Kong Christian den Syvende, som Vi hermed indsette til Vores eeneste og universelle Arving, i det faste Haab og Tillid, at Hans Majestet af Kierlighed for Os lader Vores samtlige Hof-Betiente beholde i aarlig Pension, det som de paa Gage-Reglementet aarligen er anført for, indtil de paa anden Maade mod lige eller bedre Vilkaar bliver forseet; Ligesom og at der Forlods ud af Vores Efterladenskab udredes og betales den Summa 100,000 Rdlr, skriver Et Hundrede Tusinde Rigsdaler Dansk Courant, som Vores Høysalige Hr. Fader, Høylovlig Ihukommelse, Kong Friderich den Fierde, Os til Vores egen Disposition naadigst testamenteret og efterladt haver, hvilke skal anvendes til den af Os oprettede Stiftelse²⁾, med hvilken i alle Maader skal forholdes efter den Fundatz, Vi derover have ladet forfatte og efter Vores Død skal findes lagt ved denne Vores Disposition og Testamente. Baaadesgaard og Gods med Bygninger og Besætning, hvad dertil hører og forefindes, testamenterer og skienker Vi til Vores Hofmester Eggert Christopher von Linstow for hans lange og troe Tieneste, og efter hans Død til hans Søn Kammerherre Carl Adolph v. Linstow, imod at den af dem, der arver Godset, udbetaler 50,000 Rdlr, skriver Halvtredsindstye Tusinde Rigsdaler Dansk Courant, som er indbegreben under den Summa 100,000 Rdlr, der forlods udredes til den af Os oprettede Stiftelse, som oven til berørt. Dog skal bemeldte 50,000 Rdlr blive staaende i Baaadesgaard og Gods paa 1ste Prioritet, saa længe Godsets Eyere saadant begiere, imod at svare aarlig Rente

1) Baaadesgaard er beliggende paa Lolland.

2) Prindsesse Charlotte Amalies Stiftelse udreder Opdragelseshjælp til fattige Pigebørn af alle Stænder.

fire pro Cento i tvende Terminer, nemlig 11 Juny og 11 December.

De, som af forbemeldte Vores Stiftelse først skal nyde Frugten, skal a parte blive benævnte; Ligesom Vi hermed udbede Os, at Vores Brillanter og Rosen Steene altid maatte blive ved Kronen, samt at Charlottenlund ligeledes altiit maatte blive ved Kongen eller En af Det Kongelige Huus. — Til Bekræftelse under Vores Haand og Signet.

Friderichsborg den 1 July 1773.

Charlotta Amalia.

Ved sin Faders Død den 25de August 1699 besteg han Thronen og blev tilligemed sin Dronning den 15de April 1700 kronet⁵⁾ i Frederiksborg Slotskirke af Sjællands Biskop Henrik Bornemann.

5) a) En lille *Flaske* med Levningerne af den *Olie*, med hvilken Kongen blev salvet.

b) Mindre Portrait af *Kongen i Kroningsdragt*, Copi efter Wahl.

c) *Frederik den Fjerdes og Dronning Louises Kroning*, Aquarel af Bendix Grotschilling; Kongens store Hund, Sultan, er tilstede i Kirken, holdt af en Negerdreng; under Billedet læses:

Det Store Norden=Rius Kong Frideric den Fjerde,
Som Gud optente os til vor Monarc at være,
Hans Salsvings Glæde=Dag, som var saa Fryderig
For disse Norden=Folk, ja for Doe Kongerig,
Den Dag den var saa Fro for Nordens Monarchi,
At aldrig store Fryd vi levet har udi.
Den Dag er kommen os til stor Løfsalighed,
Saa vi vell billig maae og kan os glæde ved
Saa stor Løfsalige Fylde og glæde=rige Stund,
Som Himmlen unte os saa fuld og mangelund,
Den Dag du Salvet bles med Elscheligst Gemahl,
Vor Kong og Stor Monarc, til Glæde ofverall,
Till en bestandig Flor for disse Norden=Land,
For voris Dansche Folk, hver en og allemand,
Till voris Kong og Herr, til voris Skierm og Skiold,
Gud lad Dem lenge lesve og løfelig Triumphere
Dg, naar De mett af Dage, den Himmel=Krone bære.
ANNO CHR MDCC DIE XV APRILIS.

Med Hertug Frederik den Fjerde af Holsteen-Gottorp, som paa Grund af sit Giftermaal med den svenske Konge Carl den Tolvtes⁶⁾ Søster Hedvig Sophie⁷⁾ indtog en fjendtlig Holdning ligeoverfor Danmark, kom det snart til Krig; denne endtes imidlertid, da Carl den Tolvte truende nærmede sig Kjøbenhavn, og Danmarks Allierede, Rusland og Sachsen, ikke ydede tilstrækkelig Hjælp, efter kort Tids Forløb fordeeltigt for Hertugen ved Freden i Travendal 1700. Den ved denne Fredslutning forøgede fjendtlige Stemning mellem det danske og det gottorpske Hof gav senere Anledning til Begivenheder, der bleve af stor Vigtighed for Danmarks Skjæbne.

6) Portrait af *Carl den Tolvte* (født 1682, succederede 1697, død 1718).

7) a) Portrait af *Hedvig Sophie* (født 1681, formælet med Hertug Frederik den Fjerde 1698, død 1708).

b) Nogle med Hertuginde Hedvig Sophies Navnechiffer forsynede *Sølv-Toiletgjenstande*.

6—7) Portraiter af *Hedvig Sophie og Carl den Tolvte som Børn*, hele Figurer i naturlig Størrelse; malede af Ehrenstrahl.

Paa Tilbageveien fra Italien⁸⁾, hvilket Land Frederik den Fjerde allerede som Kronprinds havde besøgt, og som han, fornemlig tilskyndet af sin Yndling Frederik Walter⁹⁾, paany gjæstede 1708—1709, afsluttede han, i Haab om at gjenvinde de skaanske Provindser, et Forbund mod Sverrig med Kong August den Anden af Polen, der tillige var Churfyrste i Sachsen. Til denne Alliance sluttede sig Peter den Store af Rusland¹⁰⁾, der allerede i længere Tid havde været i Krig med Sverrig. I Begyndelsen var Lykken med Svenskerne, hvis tappre General Magnus Steenbock ved Helsingborg (1710) og Gadebusch (1712) seirede over de Danske; men nogen Tid efter maatte han, tvungen af Overmagten, søge Tilflugt i Fæstningen Tønning¹¹⁾, som den gottorpske Regjering, trods sin Neutralitetserklæring, aabnede for ham. Som Følge

heraf lod Frederik den Fjerde den gottorpske Deel af Slesvig besætte, og ved Fæstningens kort efter paafulgte Capitulation, ved hvilken Steenbock med hele sin Armee blev tagen tilfange¹²), fandtes tilstrækkelige Beviser for den hertugelige Regjerings Forræderi.

8) Blandt de mange paa Rosenborg opbevarede Minder om Frederik den Fjerdes italienske Reise mærkes:

a) Den udmærkede og i sit Slags enestaaende *venetianske Glassamling*, der endnu staaer opstillet i samme Orden, som da den i Aaret 1714 blev arrangeret i det lille Værelse i Slottets nordre Taarn ved Siden af Riddersalen. Samlingen indeholder en Rigdom af de sjældneste og kostbareste Arbeider fra den forud saa berømte Glasfabrik paa Øen Murano ved Venedig, Fade, Tallerkener, Kopper, Kander, Bægre, Pokaler, Skæer, Knive og Gaffer af Traadglas, Filigranglas, Rubin- og Opalglas, Smaragd- og Saphirglas og flere andre Glasarter.

b) En Mangfoldighed af kostbare og prægtige *italienske Meubler* med indlagt Arbeide; af disse indtager et udmærket florentinsk *Mosaikbord* den første Plads baade med Hensyn til smagfuld Udstyrelse og Arbeidets Fortrinlighed; Frederik den Fjerde skal have betalt det med 20,000 Ducater.

c) Endeel prægtige *Solv-Filigranarbeider*, *Elfenbeens-Statuetter*, *Pokaler* og lignende Kostbarheder.

d) Nogle ganske udmærket bevarede italienske *Silketapeter*, dels vævede, dels broderede, som først i den senere Tid ere blevne fundne og anbragte paa Rosenborg. De ere forsynede med mythologiske Fremstillinger i raphaelsk Maneer, omgivne af en rig Decoration af Blomster og Ornamente.

e) Det saakaldte *Speilværelse*, hvis Loft og Vægge heelt ere beklædte med Speilglas, er formodentlig blevet indrettet efter Frederik den Fjerdes Tilbagekomst som en Efterligning af de Speilcabinetter, Kongen havde seet i Udlandet. Gulvet, i hvis Midte der findes en stor Oval af Speilglas, er smukt indlagt med farvet Træ og Been.

9) Portrait af *Frederik Walter* (en af sin Tids berømteste Hofmænd, bekjendt for sin Begavelse og Munterhed; paa Reisen til Italien, paa hvilken han ledsagede Frederik den Fjerde, blev han forelsket i en Nonne, og for at hun uden Samvittighedsnag kunde have hans Portrait i sin Celle, lod han sig male som Johannes den Døber; efter Hjem-

komsten beklædte han flere Stillinger, tilsidst Hofmesterposten hos Kronprinds Christian; død 1718).

10) a) Et sølvforgylt *Bæger*; paa Laaget øverst en Krone, hvorunder de tre Allieredes Navnechiffre og Vaabner; derunder læses: *Constanti maneat animorum foedere juncti, Et memorent tantam Postera Secla fidem! Inito triplici foedere A^o Saltis humnæ MDCCLXIX.*

b) En *Glaspokal* med de tre Allieredes Vaabner.

11) Et *Sølvbæger* med følgende Indskrift:
*Naer Gadebuscher Schlacht, als Steenbock Tönning
 nam,
 De Zaar Mit Sinem Swarm toerst in Holsteen Kam,
 De Mit Der Sachsen Heer dat Gantze Land Dorch
 Streken,
 Word ik To Preetz Gemaakt ut Russischen Copeken
 Tom Denkmahl, Dat de Schutz Des Höchsten Wun-
 derbaar
 De diissen Ort und Stift Bedekt in Der Gefahr,
 Dat in der Groten Angst Hier Kener Dürft Ver
 Sinken,
 O Kinder priset gott, So oft Ii Hirut Drinken.*

Paa Bunden:

Mich Lies Anno 1713 verfertigen Johan Cornelius Kellerman.

Paa Laaget, hvorpaa læses:

*Aus müntzen, die der Russen Flott aufs neü nach
 Holstein bracht,
 Ist die mit gold gezirte deck zum denckmahl itzt
 gemacht,*

er indfattet en dansk, polsk, russisk og svensk Ducat henholdsvis fra Frederik den Fjerde, August den Anden, Peter den Store og Carl den Tolvte, samt en forgyldt Sølvmønt fra den holsteen-gottorpske Hertug Carl Frederik; omkring de nævnte Mønter læses:

*min Volck sehnt sick na vollen freden,
 min volck Het dit Land Hart bestreden,
 min volck het dit Land starck Verbeden,
 min Volck is damahls mit gereden,
 min Volck het damahls veel geleden.*

12) a) I Fængslet har *Magnus Steenbock* malet sit Portrait, som han sendte Frederik den Fjerde i Haab om at faae Friheden; han holder i Haanden et Papir, hvorpaa staaer: *Herr Laß deinen gefangenen Los; i Baggrunden sees*

Tønning. Han opnaaede imidlertid ikke sit Ønske, men døde 1717 som Krigsfange i Castellet.

b) En *Elfenbeens-Daase* og *Pokal*, som Steenbock har forfærdiget under sit Fangenskab.

Carl den Tolvte, der siden Nederlaget ved Pultava¹³⁾ 1709 havde opholdt sig i Tyrkiet, optraadte imidlertid efter fem Aars Forløb alter paa Krigsskuepladsen; hans Ankomst bevirkede, at ogsaa Preussen¹⁴⁾ og Hannover sluttede sig til hans Fjender. Efter at have maattet opgive sin Plan om en Landgang paa Sjælland, da Isen ved indtraadt Tøveir var bleven usikker, gjorde han et Angreb paa Norge¹⁵⁾; men ogsaa her var han uheldig, og da Tordenskjold¹⁶⁾ i Dynekilen havde ødelagt det Krigsmateriel, som var bestemt til at anvendes mod Fæstningen Frederikssteen, bleve Svenskerne nødte til at trække sig tilbage, fordi der nu tillige fra en anden Kant truede en Fare, idet der fra dansk og russisk Side gjordes Forberedelser til en Landgang i Skaane. Denne blev imidlertid ikke iværksat, da Frederik den Fjerde fik Mistanke om, at Peter den Store, som med en anselig Krigsmagt i Aaret 1716 var kommen til Kjøbenhavn, hvor han opholdt sig i længere Tid¹⁷⁾, tænkte paa at erobre Danmark istedetfor at bekriige Sverrig. Ved betimelig trufne Foranstaltninger blev man heldigviis af med denne farlige Forbunds-fælle, som nu begyndte hemmelige Underhandlinger med Sverrig om Danmarks Sønderlemmelse. Disse Forhandlinger, som fra svensk Side førtes af Baron Görtz, der tidligere havde været i den gottorpske Regjerings Tjeneste og følgelig nærede et brændende Had mod Danmark, førte dog ikke til det paatænkte Resultat, da Carl den Tolvtes Fald¹⁸⁾ ved Frederikshald den 11te December 1718 og Sverrigs ved hans uafbrudte Krige foraarsagede slette finansielle Stilling¹⁹⁾ tilraadede en snarlig Afslutning af Fjendtlighederne. Ved Freden i Frederiksborg²⁰⁾ den 3die Juli 1720 mistede Sverrig blandt Andet den Toldfrihed²¹⁾ i Sundet, som var bleven indrømmet i

Fredden i Brømsebro 1645, og forpligtede sig til ikke at understøtte Hertugen af Gottorp; for Danmarks evige Besiddelse af Slesvig garanterede²²) England og Frankrig.

13) Den første Deel af Carl den Tolvtes Krigshistorie læses paa et stort *Glusbæger*, der paa den ene Side er forsynet med hans Navnechiffer, og paa hvis anden Side sees en Hercules omgivet af følgende Indskrifter (med Initialer): Non hæc vltima meta laborum; XII labores Herculei: Desc in Seel 1700, Pax Traventh, Narva 1700, Traidune 1701, Riga 1701, Clissow 1702, Tohrun 1703, Lemberg 1704, Grodno 1705, Fravstad 1706, Pax Altranst 1706, Pultows.

14) En *Glaspokal* med Danmarks, Ruslands, Polens og Preussens Vaabner samt Regenternes Valgsprog: Dominus Mihi Adjutor, Pro Fide et fidelitate, Semper Augustus og suum cuique.

15) Under Carl den Tolvtes Indfald i Norge blev Oberst Kruse den 9de Marts 1716, efter tappert at have kjæmpet mod den svenske Overmagt, tagen tilfange; men som en Anerkjendelse af hans Mod skjænkede Carl den Tolvte ham sin egen *Kaarde*, som senere af hans Arvinger er bleven foræret Frederik den Fjerde.

16) a) Portrait af *Tordenskjold* (med sit borgerlige Navn Peter Vessel, født i Trondhjem 1690, udmærkede sig saaledes ved sine glimrende Bedrifter under Krigen, at han blev adlet og udnævnt til Viceadmiral; da Krigen var tilende, reiste han udenlands, men blev samme Aar 1720 dræbt i en Duel med den svenske Oberst Stahl); Copi efter Denner.

b) Portrait af en anden fra den store nordiske Krig bekendt Helt *Poul Løvenørn* (med sit borgerlige Navn Poul Vendelbo, født 1686, gik, efterat have fuldendt sine Studier 1706 til Rusland, hvor han senere under Krigen mod Sverrig udmærkede sig saaledes, at han blev Oberstlieutenant og Generaladjutant hos Czaren; siden kom han i dansk Tjeneste, blev adlet, udnævnt til Oberst og Generaladjutant og benyttedes ogsaa i forskjellige Gesandtskaber; efter Krigen vedblev han at fortsætte sin glimrende Løbebane og døde 1740 som Stiftamtmand i Aarhus, Geheimeraad, General og Ridder af Elephantordenen).

17) a) Under Peter den Stores Besøg afholdtes en stor Fest paa Rosenborg, i hvis Canaler han og Frederik den

Fjerde i Gondoler under Musik bleve roede omkring Slottet.

b) Et Par Elfenbeensarbeider, en *Daase* og en *Pokal*, ere udførte af Peter den Store under hans Ophold i Kjøbenhavn.

c) Endvidere opbevares et sølvforgylt *Bæger*, som Czaren skal have benyttet.

18) a) En *Glaspokal* med følgende Indskrifter paa Laaget:

Gud Bevar Kongen og Hans Søn.

Du plumpe Fridrichssteen est dog all ære værd,
Gid Kongens fiender maa huer faae een fannens færd.

Paa selve Pokalen findes paa den ene Side en Fremstilling af Egnen ved Frederikssteen i Fugleperspectiv med Angivelse af Navnene: FRIDRICHSTEIN, OBERBERG, STORTORNET, RISUM, RISE MOSEN, SCHVEDISCHE BATTERIEN, GYLDENLÖU. I Frederikssteen staaer: 1718 d 11 Decemb; udenfor Fæstningen en kronet Søile, hvorpaa: meta Caroloa. Over det Hele læses: IN PROPRIA VISCERA SAVIT (sic). — Paa den anden Side sees en skovrig Bjergegn med Soldater; i Forgrunden tre Kriger-skikkelser, ved hvilke læses: VENI VIDI VIXI (sic); tilvenstre angriber en Løve en Bjergfæstning, hvorpaa den norske Løve, ved hvilken læses: cede Majori; paa Klippen: HOMO PROPONIT DEUS DISPONIT; i fire Cirkler endvidere: Flink og Færdig 1718, marchen 1718, attaquera 1719, inte mera 1720. Øverst: CONSILII INOPS FUROR ARMA MINISTRAT. — Mellem disse to Fremstillinger tvende Søiler; paa den ene:

Ø Gud, giør kongen saa fremdelis Iyffelig;
paa den anden:

at alle skiønne maa, hand haver dig med sig.

b) I det saakaldte Hyldingsbæger, der er af Guld, og som endvidere findes omtalt i Anm. 23 og 29, b, er indfattet tvende *Medailler*; paa den ene læses:

*Den Svenske Løve falt
For Norske Løvens Fod;
Der midste hand Sit Lif
Og Sidste helte Blod.*

Paa den anden sees Frederikshald; i Forgrunden to Grantræer, mellem hvilke den svenske og den norske Løve; ovenfor læses:

Saa var hans Skæbne;

i Afsnittet: *Friderichshall d 11 December 1718.*

19) a) En indvendig forgyldt *Sølvpokal*, i hvilken der til Sammenigning mellem Danmarks og Sverrigs Finantser

er indfattet danske Sølvmønter og svenske Kobbermønter, ledsagede af betegnende Indskrifter. Øverst paa Laaget den norske Løve holdende en i Aaret 1704 præget norsk Mønt, hvis Revers har følgende Omskrift:

MOD TROSKAB DAPPERHED (sic) OG HVAD DER GIVER AERE
DEN HEELE VERDEN KAND BLANT NORSKE KLIPPER
LÆRE.

Paa Laaget læses (med Initialer):

*Lycksalig Nordens Lius, som for Kong Fridrich
tindrer,*

*I Dalene som Sølv, paa Biergene som Guld,
Hvor Troskab, Dapperhed med Moed og Blod er-
indrer,*

*Den som bestandig staar i Guds og Himlens Huld;
Det visse Tegn man saae i sidste Kriges Tider,
Da Guld og Sølv blev nok til Undersaaters Brød;
Thi Tvilling Rigets Skjold og Fader heller lider,
End at hand skulle see sit Folkis Trang og Nød.*

*Velsignet være da Kong Friderich den Fjerde,
Lycksalig-gjøre Gud hands Liv i mange Aar,
Hands Stoel og Thronemed bestandig Frydomgierde,
Hvori ald Dannemarks og Norges Lykke staar;
Hands store Fødsels Fest i Glædis Minde blive,
Saalenge der er Guld og Bierge Sølv i Nor,
Alt, hvad hands Hierte vil, ham Himmelen selvgive;
Thi hand ved Herrens Hielp er bleven seier stor.*

Paa Laaget er indfattet de ovenomtalte danske Mønter, syv Kroner fra Christian den Femte; forneden læses:

*Her yder Klipperne ved Guds foeriettelse,
Hvad Norden lovet er med ald Velsignelse.
Det er den deilig Skat, Gud har i Norden giemt
Til dens Monarchens Brug, som aldrig bliver glemt.
Lad da Kong Friderich, Du Nordens Største ære,
Den Gandske Nordens Frugt behagelig Dig være.*

*I Fierde Friderich det heele Dannemarck
Og Norge skuer nu sin nadigste Monarch.
Hvad Lykke Cimbrenne af Gud til vendet er,
Det viser Denne Mynt i Verden her og der.
See Danner Kongers Lyst i disse Nordske Fielde,
Som Saadan Yndig Frugt Steds haver udi Vælde.
Kein silbersucht findt platz, wo Gottes Ehr allein
Mit lust gesucht wird von jedem ins gemein.*

I selve Pokalen, der bæres af en paa Bagbenene staaende Løve, og som øverst er forsynet med følgende Indskrift (med Initialer):

*Saa gick det i den Tid, da Sverrig Tyskland tabte,
Da Guld og Sølv forsvand i Hast af Landet trabte(?),
Og samme Rige ald i Armod nedsenckt laae,
Og mand sliq Sølv Mynt i Kaaber Stemplet saae,*
er indfattet en Sølv mønt fra Stralsund, de ti saakaldte
Görtziske Kobberdalere og en Øre fra Dronning Ulrike
Eleonora fra 1720. Hver af disse Mønter er ledsaget af en
Indskrift. Under den førstnævnte læses:

*Das Silberne Stralsund Von Carol abscheid nam,
Und in Protection Des Grosen Fridrichs Kahm.*

Under den anden, der til Typ har en Krone, hvorunder
Aarstallet 1715:

*Den Svenske Crone Strax til Kaaber tog sin Vey,
Da Guldet borte var, og Sølv et Fantes Ey.*

Under den tredie, hvorpaa en Fremstilling af: PVBLICA
FIDE[S] med Aarstallet 1716 i Afsnittet:

*In Fide Publica bestand den sidste Røst,
Naar alting er i Nød og veed ey anden Trøst.*

Under den fjerde, hvorpaa en Kriger og Omskriften: WETT
OCH WAPEN samt Aarstallet 1717:

*Hvad hielper Største Wett og Wapen tusind fold,
Naar Gud ey tager Dem ud i sin Magt og Vold.*

Under den femte, hvorpaa en Kriger, bag hvilken staaer
en Løve, og med Omskriften: FLINK OCH FÄRDIG samt
Aarstallet 1718:

*Flinch, Færdig Klinger Vel, naar Strid begyndes
Skal,*

Dog maa Rætfærdighed og Være med i Tal.

Under den sjette med MARS og Aarstallet 1718:
*Mars, Mars, du ofte vel tilbedes af al magt,
du tär (sic) dog altid ei Tilbederne iagt.*

Under den syvende med MERCURIUS og Aarstallet 1718:
*Mercurius den er For alle Een Courier,
Omskiønt hand mangel gang kuns bringer slet
Plaisier.*

Under den ottende med IVPITER og Aarstallet 1718:
*Hvad er dog Jupiter? ey meer end Een Planet
Og Eet Oraculum, Som bruger Falsk Signet.*

Under den niende med SATVRNVS og Aarstallet 1718:
*Saturnus maa her Frem, Naar Himmelen ey vil,
At Desperation ud Føre Skal sit Spil.*

Under den tiende med PHOEBVS og Aarstallet 1718:
*Hvad Gielder Phoebus Dog i Denne Nordens Pol,
Hvor Alle trøster Sig Ved Salighedsens Soel.*

Under den ellefte med *hoppet* og Aarstallet 1719:
*Hvad Hoopet retter ud, Den heele Werden Veed,
 Mand maa i Live dog ey deraf blive Keed.*

Under den tolvte, som er den ovennævnte Øre fra 1720:
*De Elfve här (sic) Ophørt, den Tolte er ey Meer,
 Det vidner ia Een Hver, Som dette ret Beseer.*

b) Et *Sølvbæger*, hvorpaa er anbragt forgyldte Exemplarer af de Görtziske Kobberdalere; det bærer følgende Indskrift (med Initialer):

Du Mars, Mercurius, Saturnus og som her vil bilde Eder ind at vare (sic) Jupiter, wær flinck oc færdig nu, skaf Wett og Wapen klar, slaa Phœbus, thi hand med publica fide har Crondalren omsadt til Daler Sølvmynt, og Haapet Ende fik, som havde nys begyndt.

Paa samme Bæger, der er fra Aaret 1745, findes den under Frederik den Tredie, Anm. 27, c, beskrevet Mønt med den ligeledes samme Sted anførte Omskrift.

20) a) *Et Par Kopper af chinesisk Porcellain*, hvorpaa: FREDEN SLUTTET TIL FREDRICHSBORG D III IULY MDCCXX. Omkring en Fremstilling af Danmark og Sverrig, der række hinanden Haanden over et Alter, hvorpaa Fredstractaten ligger, læses:

EEN TRO ET BLOOD ET NAUN
 BLEEV NORDENS FRED OG GAVN.

Paa Underkoppen samme Indskrifter og Fremstilling; jvfr. den i Anledning af Fredsslutningen prægede Medaille.

b) En *Sølvstatuette* af Frederik den Fjerde i Rustning, bekrandset af en Seirsgudinde, der udbasuner:

KONGENS Lykke, Landets Fred,
 Folkets Velstand blive ved!

Under Kongens Fødder ligger Ondskaben, paa hvilken han træder. Paa den med Frederik den Fjerdes dobbelte Navnechiffer i et kronet Skjold prydede Forside af Fodstykket læses:

MONARCHENS *Flijd til Lands og Vands*
 Belønner GUD med Laurber-Krands. 1720.

Nederst sidder en Løve, holdende et draget Sværd og et Skjold med de tre Rigers Vaabner. Ved det ene af Fodstykkets bageste Hjørner sidder Eideren med en Urne, hvorfra der udvælder Vand, og med Blikket fæstet paa et Basrelief, som fremstiller Slesvig, med Hertugkrone paa Hovedet, knælende overrækkende et Skjold med de to slesvigske Løver til Danmark, der bærer Kongekrone og holder

et Skjold med de tre danske Løver; under denne Fremstilling læses:

*Hvad Fiendens List fra Danmark reev,
Kong FRIDERICH tilbage dreev.
1720.*

(Jvfr. Anm. 22.)

Et tilsvarende Basrelief paa den modsatte Side viser os det kronede Danmark modtagende Told af en svensk Skipper; i Baggrunden sees Kronborg Slot og Øresund med Skibe; herunder staaer:

*Nu veigrer Svensken sig ey meer,
Ved huis af heele verden Skeer.*

(Jvfr. Anm. 21.)

Ved dette Hjørne sidder Øresund, holdende med den ene Haand en Trefork, medens den anden peger hen paa det sidstnævnte Basrelief.

Paa Bagsiden af Fodstykket sees Mercur med en Oliegreen og en Rulle, hvorpaa læses FRED, flyvende over et Landskab, i hvilket en pløende Bonde; herunder staaer:

*I FRED og Ro paa Land og Strand
En hver sin Næring Søge Kand.
1720.*

Nederst en Globus, hvorpaa ligger en Løvehud, og hvortil en Kølle er lænet.

Dette prægtige Stykke, der heelt er af Sølv, er ifølge en Indskrift paa Fodstykket udført af Peter Klein.

c) Hautrelief i Elfenbeen, fremstillende *Frederik den Fjerde, omgivet af allegoriske Figurer og Symboler*, bekrandset af en nedsvævende Genius, der holder en Palmegreen i Haanden; i Baggrunden Victoria skrivende paa et Monument (med Initialer): Tot tantisqve nites, rex avgvstissime, gestis, vt cælare eadem marmore non valeam. Udført af den ovenfor (Chr. 5, Anm. 21, a) omtalte norske Kunstner Magnus Berg (født 1666), af hvem Samlingen desuden besidder en Mængde udmærkede *Elfenbeensarbejder* med bibelske, mythologiske og andre Fremstillinger. Hans sidste, ved hans Død (1739) tildeels ufuldendte Arbejde, en prægtig *Vase* med allegoriske Fremstillinger af Vandet som et af de saakaldte fire Elementer, findes blandt Sagerne fra Christian den Sjettes Tid.

d) Paa *Eiderbågerets Laag* sees en over den nordlige Halvdeel af Jordkloden flyvende Genius, der blæser i Trompet; deromkring læses:

*Gud, som gav vor Konge Fred,
Lad dem Begge blive ved.*

(Jvfr. Anm. 21, b, 22, 28, 29, a.)

21) a) Jvfr. Anm. 20, b.

b) I det i foregaaende Anmærkning omtalte, saakaldte Eiderbæger, der ligesom det tilsvarende Hyldingsbæger er af Guld, er indfattet en *Medaille*, hvorpaa Kronborg Slot samt Indskriften: *Dend Told Som Bør Told 1720.*

(Jvfr. Anm. 20, d, 22, 28, 29, a.)

22) Paa den anden af de i *Eiderbægeret* indfattede Medailler, som har givet dette interessante Stykke det ovennævnte Navn, sees Eideren liggende ved Flodbredden med en med EIDER betegnet Urne, hvorfra udvælder Vand; i høire Haand holder Flodguden et Roer og en Fane med Frederik den Fjerdens Navnechiffer. Heromkring læses:

*Fra Kong FRIDRICHS Arve Rige
EYDER-Strømmen ej vil vige;*

i Afsnittet Aarstallet 1720. (Jvfr. Anm. 20, d, 21, b, 28, 29, a.)

Da roligere Forhold vare indtraadte, blev Frederik den Fjerde den 4de September 1721 hyldet²³⁾ i den forrige gottorpske Deel af Slesvig; men den hertugelige Regjerings Fjendskab, der var blevet forøget ved de ovenfor omtalte Begivenheder, voldte Danmark fremdeles meget Besvær og fik en faretruende Character ved de Forbindelser, i hvilke det gottorpske Huus kom til at staae med den russiske Herskerslægt. Først et halvt Aarhundrede senere lykkedes det at bringe denne Strid til Afslutning.

23) Paa Forsiden af *Hyldingsbægeret* sees *Hyldingen paa Gottorp Slot*; derover læses: *Stænderne i Fyrstend: Schlesvig hylde Kong FRIDERICH IV 1721 d 4 Sept;*

fordeden staaer:

*At anden halve part
Af Schlesvig Danmarks bleev,
Den fiende FRIDERICH
Med fliid igiennem dreev.*

Paa Bægerets anden Side, som egentlig ikke vedkommer os her, Frederik den Fjerdes Brystbillede, hvorover læses:

Kongens Fødselsdag d XI Octob MDCCXXI;
nedenfor staaer:

*Det halve er forbi,
Gud fylde hundred, aar!
En bedre Souverain
Vor Norden aldrig faar.*

(Jvfr. Anm. 18, b, 29, b.)

I Begyndelsen af Frederik den Fjerdes Regjering blev en allerede langt tidligere paatænkt Foranstaltning truffen, idet Forordningen af 21de Februar 1702 ophævede Vornedskabet²⁴), som herskede paa Sjælland og de omliggende, mindre Øer. Afskaffelsen af dette for Bondestanden saa trykkende Afhængighedsforhold til Jorddrotterne blev dog ikke af saa stor Betydning, som man kunde have ventet; thi den ved Forordningen af 22de Februar 1701 oprettede Landmilit²⁵) blev, dels paa Grund af, at Udskrivningen til Krigstjeneste paa de adelige Godser overlodes til Herremændene, dels ved flere senere truffne Bestemmelser, Kilden til Stavnsbaandet, som endnu mere end Vornedskabet formindskede Bondens personlige Frihed, og som desuden strakte sig over hele Landet. Stavnsbaandet blev først afskaffet ved Forordningen af 20de Juni 1788.

24) En allegorisk Fremstilling af *Vornedskabets Ophævelse*, udført en relief paa Riddersalens hvælvede Stuk-Loft, har til

25) a) Pendant *Landmilitens Oprettelse*. De nævnte to Relieffer findes i Salens søndre Halvdeel; tilsvarende hertil sees paa Loftets nordre Halvdeel *Dragonernes Oprettelse* og *Matrosernes Indrullering*.

Da Riddersalsloftets nuværende Decoration skriver sig fra Frederik den Fjerdes Tid, ville vi paa dette Sted kortelig omtale dets øvrige Prydelser. I Midten det fuldstændige *Rigsvaaben*, omgivet af Dannebrogsg- og Elephantordenskjederne; ved Siderne heraf i rige Indfatninger af Blomster og Ornamentter *fire fortrinlige Malerier af Heinrich Krock* fremstillende de fire Rigsklenodier baarne af allegoriske

Figurer. Paa Gesimsen, paa den nordre Gavlvæg *America* og *Europa*, paa den søndre *Asien* og *Africa*; bag disse *Norden-, Sønden-, Østen- og Vestenvinden*. (Jvfr. Chr. 4, Anm. 44, Chr. 5, Anm. 1, 1, 19, Fr. 4, Anm. 1, f.)

b) En med Frederik den Fjerdes dobbelte, kronede Navnechiffer og en Krigstrophæ forsynet *Glaspokal* med Aarstallet 1701 og Indskriften: VIVAT R DÆNIÆ (sic) ALLER SOLDATENN erindres her som et Minde om Landmilitisens Oprettelse.

Allerede medens Dronning Louise levede, indgik Frederik den Fjerde et morganatisk Ægteskab med Anna Sophie Reventlau²⁶⁾, Datter af afdøde Storcantler, Grev Conrad Reventlau, født den 16de April 1693. Denne Forening fandt Sted i Skanderborg, kort efter at Kongen den 26de Juni 1712, tildeels ved hendes Svogers, Grev Holsteins²⁷⁾ Hjælp, havde bortført hende fra Clausholm. Den 4de April 1721, to Dage efter Dronning Louises Begravelse, blev **Anna Sophie** viet²⁸⁾ til Kongen til højre Haand, og den 30te Mai samme Aar kronede²⁹⁾ han hende paa Frederiksberg Slot. Christian den Sjette forviste hende imidlertid strax efter sin Thronbestigelse til Clausholm, hvor hun døde den 7de Januar 1743. Hun ligger vel begravet i Roeskilde Domkirke, men ikke blandt de øvrige kongelige Personer. Intel af hendes Børn overlevede Barnealderen.

26) a) Portrait af *Anna Sophie Reventlau*; Brystbillede, malet af Wahl.

b) *Miniaturportrait* af samme.

c) Et *Spil broderede Kort*; har tilhørt Dronning Anna Sophie.

d) En *Sølv-Lænestol* med tilhørende *Bord*; forærede Frederik den Fjerde af Anna Sophie. Bagpaa Stolens Ryg, som er prydet med den norske Løve i Sølvbroderi, læses: *Omnia in bonum Rom 8 Cap V 28 d 11 Octobre 1715*. Paa det røde Fløils Bordtæppe er broderet Kongens Valgsprog samt Retfærdighedens Vægtskaal holdt af en Arm, hvorpaa et Baand med Indskriften: *Suum cuiq; 3 tribuo*.

De sidstnævnte Gjenstande benyttedes senere af Kongerne ved Høiesterets høitidelige Aabning den første Torsdag i

Marts Maaned, hvilken Ceremoni i Slutningen af Christian den Syvendes og endeel af Frederik den Sjettes Regjerings-tid afholdtes i Riddersalen paa Rosenborg.

27) Et meget stort *Guldbæger*, forsynet med Frederik den Fjerdes dobbelte, kronede Navnechiffer i Diamanter og hvilende paa tre opreist staaende, kronede Løver, der med Forbenene hver holder et Skjold; foræret Grev Holstein af Kongen til Tak for hans Virksomhed ved Anna Sophie Reventlaus Bortførelse fra Clausholm. Dette Pragtstykke blev i Aaret 1807, da Mange gave deres Kostbarheder til Staten for at bidrage til at lindre den ved Engländernes Overfald paa Danmark bevirkede Finantsnød, af den Holsteinske Slægt, i hvilken det siden var blevet opbevaret, skjænket i det nævnte Øiemed til Indsmeltning; men det undgik sin Skjæbne ved, at Frederik den Sjette indbetalte dets Værdi i Statskassen, hvorefter han lod det indlemme i den chronologiske Samling.

28) Paa Eiderbægeret sees *Frederik den Fjerde og Anna Sophie*, begge kronede, under en Thronhimmel rækkende hinanden Haanden; foroven læses: *Kong FRIDERICH IV viet til Dronning ANNA SOPHIA d 4 Aprilis 1721*;

forneden:

*Af Guds og Kongens haand
Bleev Knyttet dette baand.*

(Jvfr. Anm. 20, d, 21, b, 22, 29, a.)

29) a) Paa Eiderbægeret findes ligeledes en Fremstilling af *Anna Sophies Kroning*; hun sidder under en Thronhimmel i en Armstol, medens Frederik den Fjerde staaende, med Kongekronen paa Hovedet, selv paasætter hende Dronningekronen; foroven læses: *Kong FRIDERICH IV kronede Sin Dronning ANNA SOPHIA d 30 May 1721*;

forneden:

*Gud Sette evig fast
Kong FRIDRICHS Arve Throne,
Som Skenkte Sin Gemahl
Sit Hjerte, Spir og Crone.*

(Jvfr. Anm. 20, d, 21 b, 22, 28.)

b) I Laaget paa Hyldingsbægeret er indfattet en *Medaille*, paa hvis Advers findes Frederik den Fjerdes og Anna Sophies mod hinanden vendte Brystbilleder; Dronningen har Krone paa Hovedet; Omskriften dannes af Kongeparrets

Titler og Navne; i Afsnittet deres Fødselsdage og Fødselsaar.

Paa Reversen læses indenfor Omskriften:

GUD SETTE EVIG FAST KONG FRIDRICHS ARVE
 THRONE
 SOM SKENKTE SIN GEMAHL SIT HIERTE SPIIR
 OG KRONE

(med Initialer):

Til Dronningen Anne Sophie
 Lood Fridrich den Fierde sig vie
 d 4 Aprilis 1721

Hand satte og paa hendis Hovet
 Guld Kronen af Gud hende lovet
 d 30 May 1721.

(Jvfr. Anm. 18, b og 23.)

De fleste af Frederik den Fjerdens Sødskende døde, som ovenfor under Christian den Femte bemærket, i deres tidlige Ungdom, og kun to opnaaede en modnere Alder, nemlig Prinds Carl³⁰), der døde 1729 i en Alder af 49 Aar, og Prindsesse Sophie Hedvig³¹), Stifterinden af Vemmetofte adelige Jomfrukloster, der døde 1735 i sit 58 Aar; hun skal ifølge et, dog meget usikkert, Sagn hemmelig have været gift med Geheimeraad og Overkammerherre Carl Adolph v. Plessen til Gunderslevholm, som døde 1758.

30) En *Kaarde*, hvis Hefte er besat med ægte Perler; har tilhørt Prinds Carl. Jvfr. endvidere Chr. 5, Anm. 1, f.

31) a) Tvende Brystbilleder af Prindsesse *Sophie Hedvig*.

b) Jvfr. endvidere Chr. 5, Anm. 3, b.

c) *Brystbilleder* af samme malet paa riflet Grund; seet fra den anden Side fremstiller Maleriet *Frederik den Fjerde*; paa Rammen læses: VNVM SVNT SANGVINE CORDE ARTE.

d) En pragtfuld og kostbar *Guitar* af Skildpadde med en rig og smagfuld Indlægning af Elfenbeen og Perlemoder, forsynet paa Bagsiden med Sophie Hedvigs dobbelte, kronede Navnechiffer. Paa Siderne sees, foruden fire Fremstillinger af Amors Magt over Dyrene, Orpheus der tæmmer Dyrene ved sit Spil, og Midas med Æselsøren, for hvem en Satyr blæser Fløite, medens en bagved staaende Figur spiller Guitar og en anden holder en Syrix. Guitaren er forsynet med følgende Indskrifter:

Rien evite l'amour.

La musique addoucit aussi les immanes.

Midas par ses mauvaises oreilles d'homme recoit
(sic) *mauvaises oreilles d'ane.*

Les jougs d'amour charge tous jours.

e) Prindsessens *Guld-Skrivetøi* med hendes Navnetræk er, ligesom et tilsvarende, der bærer Frederik den Fjerdes dobbelte, kronede Navnechiffer, forsynet med pyramideformede Laag til Blæk- og Sandhusene.

f) En Skaal udarbejdet af en stor *Granat*; Laaget er sammensat af en Mængde mindre Granater, i en af hvilke Sophie Hedvigs kronede Navnechiffer er graveret. To grønt emailerede Slinger danne Hankene.

g) Tvende i sølvforgyldte, emailerede, med Diamanter besatte Rammer anbragte *Blomstermalerier* ere ifølge Indskrifterne udførte af Sophie Hedvig paa Vemmetofte Kloster og forærede Kongen i Anledning af hans Fødselsdag 1721. I Midten af det ene har hun anbragt et *lille, ovalt Speil* istedetfor et oprindeligt paatænkt Portrait af Frederik den Fjerde, hvilket hun ikke tiltroede sig Dygtighed nok til at male. Flere andre smaa *Malerier* skyldes ligeledes hendes Pensel, ligesom ogsaa to rigt broderede *Poser* ere hendes egenhændige Arbejder.

h) Jvfr. Chr. 4, Anm. 35, a.

i) Et sølvforgyldt, emaileret *Toiletservice*.

Ogsaa Frederik den Fjerdes Død er, ligesom hans Faders, fremskyndet ved en ulykkelig Hændelse. Han var nemlig en Dag i Aaret 1729 tilstede paa Gjethuset for at overvære Støbningen af nogle Kanoner, da Formen sprang, og idet han skyndsomst vilde fjerne sig, snublede han og forslog sig slemt ved Faldet³²). Han døde paa Odense Slot Natten mellem den 11te og 12te October 1730³³) og blev den 16de December samme Aar bisat i Roeskilde Domkirke.

32) En *Kaarde* med Agathefte, baaren af Kongen ved den nævnte Leilighed; Heftet er endnu bøiet som en Følge af Faldet.

33) Frederik den Fjerdes *castrum doloris* i Odense Slotskirke; Aquarel af Schnitter.

34) Af de talrige Gjenstande fra Frederik den Fjerdes Tid erindres endnu følgende:

a) *Den kongelige Døbefont*, af forgyldt Sølv, med en Fremstilling af Christi Daab i ophøiet Arbeide i Bunden af Fadet; dette Stykke, hvortil hører et Par blandt Regalierne opbevarede *Lysestager*, et *Fad* og en *Kande*, Alt af drevet Guld, blev i Aaret 1720 afgivet til Rosenborg og benyttet endnu. I det omtalte Guldfad graveres den Døbtes Navn og Daabsdatum. — De nævnte Gjenstande ere, ifølge Stilen og Arbeidet, vistnok noget ældre end Frederik den Fjerdes Tid og skrive sig muligviis fra Enevældens første Dage, en Antagelse, der desuden bestyrkes ved den Omstændighed, at de fleste af Regalierne ere udførte i Frederik den Tredies Tid.

b) Et Exemplar af den i Aaret 1709 udkomne første Udgave af *Kongeloven*, i rødt Fløilsbind, rigt udstyret med Guldornamenter og forsynet med Frederik den Fjerdes dobbelte, kronede Navnechiffer.

c) Et *Service af chinesisisk Porcellain*, bestaaende af en Kande og sex Par Kopper, hvilke sidste for større Styrkes Skyld indvendig ere belagte med Sølv.

d) I det til Porcellain særligt indrettede Værelse findes flere med Frederik den Fjerdes Navnechiffer forsynede *Kopper af chinesisisk Porcellain*, ligesom der ogsaa sammesteds opbevares nogle af de *ældste europæiske Porcellainsgjenstande*, udførte af Böttger i Sachsen; disse nu saa overordentlig sjældne Stykker ere af en mørkebrun Farve.

e) En *Vinranke*; Stammen bestaaer af en *Sølvaare* fra Kongsberg Sølvværk, de sex Drueklaser af store, slebne *Smaragder*; ved Siden af Træet staaer en med *Ædelstene* rigt prydet, emailleret *Negerfigur*. Tvende lignende *Negerfigurer* høre sandsynligviis hertil.

f) En af en stor, ægte Perle dannet *Svane*, liggende paa *Æg* i en Guldkurv; Vingerne ere besatte med en Mængde smaa Diamanter.

g) En stor, ægte Perle i Form af et *Lam*.

h) Hornene af et tamt *Raadyr*, som gik omkring i Frederik den Fjerdes Værelser.

i) *Pandeskallen* af en af Frederik den Fjerde i Aaret 1721 nedlagt Hjort med tre Horn.

j) Et *Hjortehalsbaand* af Kobber med Indskriften:
*Danner Konge FRIDERICH den Fierde god
 den ædle Frihed mig nyde lod. Aar 1714.*

k) Et lignende *Halsbaand* med følgende Indskrift (med Initialer):

Mig Fridrich den Fierde har taget:
 Saa bleev jeg til Fredensborg aget:
 Men Dronningen Anne Sophie
 Sin Medynck ei kunde fortie:
 Hun magte det at jeg maa blive
 Fremdeelis i Frihed og Live.
 Gud glæde dem begge tillige
 Som her, saa i Himmelens Rige.
 Anno MDCCXXIV den XVII Octobris.

l) Tvende *Pistoler* med Elfenbeensskæfter; forærede Frederik den Fjerde af Ludvig den Fjortende.

m) Et *Skab* og et *Bord*, belagte med Sølvplader med Figurer og Ornamenten i drevet Arbeide, samt tvende *Speile*, hvis Rammer ere udstyrede paa lignende Maade og forsynede med Frederik den Fjerdes Navnechiffer.

n) Endeel i Riddersalen anbragte *Arm- og Lænestole*; paa Sæderne og Ryggene Broderier, udførte af Enkedronning Charlotte Amalie og hendes Hofdamer.

o) Endeel i Riddersalen anbragte *Sølv - Gueridoner*, som benyttes ved kongelige Begravelser, synes rettest at maatte henføres til Frederik den Fjerdes Tid.

35) Portrait af *Thormod Torfæus* (født paa Island 1636, Student 1654, tog 1657 theologisk Attestats, fik af Kong Frederik den Tredie det Hverv at samle og oversætte islandske Haandskrifter, blev 1664 Stiftamtskriver i Stavanger, 1667 kongelig Antiquarius, hvilken Post han mistede 1673 paa Grund af et af Nødværge udøvet Drab, reiste derpaa tilbage til Island, blev 1682 ansat som norsk Historiograph og forfattede som saadan en Mængde historiske Skrifter; død 1719).

Christian den Sjette¹⁾,

Søn af Kong Frederik den Fjerde og Dronning Louise, er født paa Kjøbenhavns Slot den 30te November 1699. Paa en Udenlandsreise, som Prindsen foretog nogen Tid efter sin Moders Død, tildeels af Misfornøielse over Faderens kort efter paafulgte Formæling med Anna Sophie Reventlau, blev han den 7de August 1721 paa Slottet Pretsch i Sachsen formælet²⁾ med Prindsesse **Sophie Magdalene**³⁾, Datter af Markgrev Christian Henrik af Brandenburg-Culmbach-Baireuth-Wewerlingen⁴⁾, født den 28de November 1700.

1) a) Et *Brystbillede*, et *Knæstykke* (malede af Wahl) og nogle *Miniaturportraiter* (jvfr. Anm. 9, d) af Christian den Sjette.

b) En mindre *Marmorbuste* af Kongen; paa Fodstykket hans Valgsprog: DEO ET POPVLO, og: NAT XXX NOV MDCIC, DENAT VI AGV MDCCIVL.

2) Hans *Bryllupsdragt*, meget kostbart udstyret med Guld- og Sølvbroderier, men iøvrigt temmelig smagløs.

3) a) Tvende *Brystbilleder* (det ene malet af Wahl) og nogle *Miniaturportraiter* af Dronning Sophie Magdalene.

b) *Knæstykke*; ved Siden hendes Krone, jvfr. Anm. 5, b.

c) Jvfr. Anm. 15.

d) Sophie Magdalenes *Bryllupsring*; udvendig med ophøiet Skrift: *Tout avec Dieu*; indvendig er graveret: *S M M Z B 1721* (α: Sophia Magdalena, Markgräfinn zu Brandenburg).

e) En *Gulddaase med Diamanter*; foræret Sophie Magdalene af Christian den Sjette i Anledning af deres Formæling; jvfr. Anm. 16.

f) En *Naal med en stor, rund Saphir*; foræret Sophie Magdalene af Frederik den Fjerde; jvfr. Anm. 16.

4) a) *Det brandenburg-culmbach-baireuth-wewerlingenske Vaaben*.

b) *Samme Vaaben i Forbindelse med det danske*; Broderi.

c) Jvfr. Anm. 12, b.

Ved sin Faders Død den 12te October 1730 besteg han Thronen, og den 6te Juni det følgende Aar

blev han tilligemed Dronningen kronet⁵⁾ og salvet i Frederiksborg Slotskirke af Sjællands Biskop Christen Worm⁶⁾.

5) a) Kongens *Kroningsdragt*, af Guldbrokade, rigt besat med Sølvkniplinger.

b) Da Sophie Magdalene ikke vilde benytte de til Anna Sophie Reventlaus Kroning brugte Insignier, blev en ny *Krone* forfærdiget. Den udmærker sig ved en paafaldende Simpelt og Mangel paa Pragt, jvfr. Anm. 3, b. Dronningens *Kroningsstol*, der er anbragt i Riddersalen, er formentlig ogsaa fra Christian den Sjettes Tid; den er af Sølv og ligeledes temmelig simpelt udstyret; øverst paa Thronhimmelen יהוה i en straalende Sol, ved Siderne af hvilken Fromheden og Velgjørenheden.

6) Portrait af Biskop *Christen Worm* (Søn af Willum Worm, jvfr. Chr. 5, Anm. 38, a, født 1672, Student 1689, Professor i Philosophi 1694, reiste udenlands 1695—1698, blev nogen Tid efter sin Hjemkomst Præst, først ved Nicolai, senere ved Frue Kirke, 1710 Professor i Theologi, 1711 Biskop over Sjællands Stift, i Anledning af Reformationsfesten 1736 ved kongelig Befaling creeret til Doctor i Theologien for at kunne uddele denne dengang næsten uddøde Grad til Andre; død 1737).

I Aaret 1733 foretog Kongen og Dronningen en Reise til Norge⁷⁾; de besøgte flere af Byerne og bleve overalt modtagne med de ved slige Leiligheder sædvanlige Høitideligheder og Æresbeviisninger.

7) a) En Model i Sølv af den i Anledning af Kongefamiliens Besøg i Bergen festligt smykkede *Landingsbro*, Triangelen, samt af den for Enden af samme opreiste *Æreport*. Paa Bundpladen læses: *Accurat Efterlignelse af den Ære-Port, som blev oprettet i Bergen, tillige med Brüggen og Tree-Angelen, Saaledes som den var udziired, da Deris Majesteter Konning CHRISTIAN den SIETTE og Dronning SOPHIA MAGDALENA den 12 August 1733 bewiiste Byen den Naade at passere der igiennem; i sølv forferdiget af Johannes Müller, Borger og Guld Arbeider i Bergen Anno 1734;* ved Siden en Maalestok, ved hvilken læses: *Schala 4 allen.* Paa Forsiden af den med forskjellige Figurer rigt prydede og med talrige Inscriptioner (med Initialer) forsynede Æreport findes Kongens dobbelte, kronede Navnechiffer, omgivet af Krigsemblemer; derover: *Nil propius coelo;* paa den ene Side af Porten Neptun, hvorover:

Est regi imperium pelagi; paa den anden Side en skjægget Figur, udheldende af et stort Overflødhedshorn Vand med Fisk (Bergens vigtigste Handelsartikel); derover: Boreali hæc munera regi. Bagsiden er paa lignende Maade prydet med Kongens Navnechiffer, hvorover: Nil maius in orbe; paa den ene Side af Porten Minerva, hvorover: Sapientia prævalet armis; paa den anden Side en Kriger i Rustning, hvorover: Nec timeo nec provoco bella. Paa hver af Porthyngningens Sider et Vindue, hvorover: Sextus sexcentis melior — Sextus sexcentis malor (sic). Paa Porthvælvingens Loft en kvindelig Skikkelse thronende med Scepter i høire Haand og Sværd i venstre og med Fødderne hvilende paa en Kugle; en fra Skyerne udstrakt Haand sætter en Krone paa hendes Hoved; derom læses: Ornantem me orno coronam; paa Fodstykket: Terræ impero, paveo cœlo; ved Figurens høire Side en Hjelm over nogle Skyer, ved venstre Skyer. Paa de to flade Lofter ved Siderne af Hvælvingen Kongens og Dronningens dobbelte Navnechiffre i kronede Skjolde, samt Indskrifterne: Deus ornat utrumqve, — maiestate pari, — popvlvs colit ambos, — amore fideli. Paa de indvendige Fodstykker af de fire Søiler, som bære Porthvælvingen: Humeris rex sustinet Arcton (sic), — lagibvs (sic) emendat, — moribvs ornat, — armis tutatis. Bygningens Vægge ere indvendig smykkede med otte Trophæer, hvorpaa er ophængt Skjolde med følgende Indskrifter:

Vivat vigeat floreatqve avgvstissimvs Daniæ
Norvegixæqve rex Christianvs sextvs.

Regis Arctoi Christiani sexti præsentia fervent
Bergarvm gaudia.

Avgvsti reis (sic) Cristiani sexti virtvtibvs
coelestibvs pietate cvraqve reipvblicæ indefessa
nil fingi poterit Deo et popvlo lætivs.

Regi Christiano sexto debentvr Bergensivm
et ingentis Argi (sic) obseqvia.

Salveat Deo et popvlo dilectvs rex Cristianv-
sxtvs feliciter favsteqve ineat feliciter fav-
steqve exeat.

Felix vivat rex felix vivat regina felix vivat
princeps felices vivant princeps felix et favsta
vivat vniversa regis familia.

Vivat avgvstvs rex vivat avgvsta regis conjvx
vivat avgvstvs regis filivs hæreditariivs princeps
Fridericvs Arctoi coeliphosphorvs orbi toti nitens.

Vivat Septentrionis rex avgvstvs Christi-
anvsextvs vivat regina avgvsta Sophia Magdalena.

b) En *Sølvplade* med Christian den Sjettes dobbelte, kronede Navnechiffer; derunder: *deo & populo Sku Norske mand guds naadig haand Til Kongen har bevaret Kong Christian det Siete naufn For ham i Jordan Sparet naar døde Steen en troe saa Reen Daner Kongen her maa vise af Klipens Steen nu Sølv et Reen guds salvede skal prise dog meget før undersøatter bør arve Kongen ønske løke vel Komen her arve Konge kier lad Troskab Kongen teke der Ønsker Wel af liv og Siæl gud unde Kongen leve i glæde fryd lang leve tid guds Engle om Konge Sveve*

Hiis d 22 Augt 1733.

*af
Ringe*

Aruetiener

Thomes Thomesen.

Paa den anden Side: *Ertzen er funden paa Hiise-
gaards Eyendel i Uddenes Len ved Arendal og
dette Sølf Ved qvik Sølv udtroken af formelte Ertz.*

Christian den Sjette førte en fredelig Regjering, men var desuagtet altid i Pengeforlegenhed, idet der, forat tilfredsstille Dronningens overdrevne, med den da herskende strænge, pietistiske⁸⁾ Retning iøvrigt kun lidet stemmende Pragtløst⁹⁾ maatte skaffes store Summer tilveie til Kostbarheder og til storartede Byggeforetagender¹⁰⁾, navnlig Christiansborg¹¹⁾ og Hirschholm¹²⁾ Slot, ligesom ogsaa hendes talrige Slægninge¹³⁾ ved hendes Indflydelse fik Understøttelser fra Danmark. Iøvrigt synes Kongeparret at have ført et lykkeligt Samliv, hvorom den af Dronningen paa hendes Bryllupsdag den 7de August 1732 indstiftede Orden «l'union parfaite»¹⁴⁾ er et udvortes Vidnesbyrd, ligesom ogsaa de kjærlige Udtryk, med hvilke hun i sit kort efter Kongens Død¹⁵⁾ (der indtraf paa Hirschholm Slot den 6te August 1746, Dagen før deres Sølvbryllup) opsatte Testamente¹⁶⁾ omtaler Christian den Sjette, kunne tyde derpaa. Sophie Magdalene, der ogsaa overlevede sine Børn (Sønnen, Frederik den Femte, og tvende Døttre, begge med Navnet Louise, af hvilke den ene døde som

Barn, medens den anden¹⁷) (født 1726, død 1756) i Aaret 1749 blev formælet med Hertug Ernst Frederik Carl af Sachsen-Hildburghausen¹⁸), født 1727, død 1780), døde paa Christiansborg den 27de Mai 1770.

8) Kongens sølvforgylde *Alterkar* med hans dobbelte, kronede Navnechiffer, det danske Vaaben og Aarstallet 1742; benyttede ved Altergangen paa Christiansborg.

9) a) Endeel blandt Regalierne opbevarede kostbare *Diamantsmykker*, som have tilhørt Sophie Magdalene, og som endnu i Henhold til hendes Testamente (jvfr. Anm. 16) benyttes af Danmarks Dronning; de have en Værdi af omtrent en Million Rigsdaler.

b) Et *Uhr*, besat med *Rubiner og Brillanter*; foræret Sophie Magdalene af Christian den Sjette, da han engang laa syg i Altona; jvfr. Anm. 16.

c) Et *Uhr med lapis lazuli og Brillanter*; jvfr. Anm. 16.

d) En *Naal med en stor Brillant og med et Portrait af Christian den Sjette*; jvfr. Anm. 16.

e) *Sophie Magdalenes egenhændige Fortegnelse over hendes Juveler*, i Octav med Guldsnit, indbunden i rødt Saffian med Sølvspænder og med hendes dobbelte, kronede Navnechiffer paa begge Sider af Bindet. Paa Titelbladet: *Verzeigniß Meiner Juvelen aufgeschrieben im October 1746*. De nævnte Kostbarheder ere opførte i følgende Orden: *Brillanten, Rosensteine, Schmarachten, Saphiren, Perlen*. Dronningen har senere tilføiet de Forandringer, der ere foregaaede med Juvelerne, ved at enkelte Stykker ere blevne solgte, bortskjænkede eller omfattede. Denne Fortegnelse blev funden i hendes Bibliothek ved Registeringen af hendes Efterladenskaber.

f) Det saakaldte *chinesiske Værelse* paa Rosenborg fik i Christian den Sjettes Tid sin nuværende Decoration; der findes endnu Spor af, at Ædelstene have været indfattede i Væggene.

g) Tidligere opbevaredes paa Rosenborg et Guld-Service, som Christian den Sjette havde anskaffet; det veiede henimod 10,000 Lod. I Aaret 1813 blev dette Service imidlertid afgivet til Rigsbanken.

10) Portrait af *Lauritz Thurah* (født 1706, reiste udenlands for at studere Fortification og Architectur, blev 1733 Hofbygmester, steg efterhaanden fra Ingenieurcapitain til Oberstlieutenant, Oberst og Generalmajor og blev adlet 1739; han opførte Ere-

mitagen, Hirschholm Slot og flere andre Bygninger og er desuden bekendt som Forfatter af «Den danske Vitruvius»; død 1759).

11) a) *Kjøbenhavns Slot i Begyndelsen af Christian den Sjettes Regjering*; Aquarel. Dette Slot var nylig blevet istandsat af Frederik den Fjerde, men blev nedrevet for at give Plads for det pragtfulde Christiansborg.

b) *Christiansborg Slot*; Aquarel.

c) En *Sølv - Muurskee*, med hvilken Christian den Sjette den 21de April 1733 grundlagde Christiansborg Slot; senere benyttet af Frederik den Syvende den 20de Juni 1856 ved Nedlægningen af Grundstenen til St. Johannes Kirken paa Nørrebro.

d) Tvende kostbare, massive *Sølv - Speilrammer* med tilhørende Consoller, reddede ved Christiansborgs Brand 1794.

12) a) Det pragtfulde Hirschholm Slot skyldte, ifølge Fortællingen, Dronning Sophie Magdalenes heldige Jagt sin Oprindelse, og endnu opbevares *Hornene af den Hjort*, som ved at falde for hendes velrettede Skud med den lille, paa Kolben med grønt Fløil overtrukne *Riffel* anviste Stedet, hvor Slottet blev bygget. Hirschholm blev nedrevet i Begyndelsen af Frederik den Sjettes Regjering.

b) En *Bordopsats af japansk Porcellain* med Kongens og Dronningens kronede Vaabner; benyttet paa Hirschholm Slot; hører til et stort i Porcellainsværelset opbevaret *Service*.

c) «*Hirschholms Velkomst*», bestaaende af en sølvforgylt Opsats, der øverst ender i en stor, som Viinbeholder tjenende Ananas, fra hvilken Vinen ledes hen til sex derunder anbragte Bægere. Udført i Augsburg, hvis Mærke, en Grankogle, er anbragt derpaa.

13) a) Portrait af Sophie Magdalenes Søster *Sophie Caroline* (født 1707, formælet 1723 med Fyrst Georg Albert af Østfriesland, Enke 1734, levede siden ved det danske Hof; død 1764).

En Snees Aar efter Christian den Sjettes Død fremstod et Fruentimmer ved Navn Anna Sophie Magdalene Frederike Ulrike og udgav sig for at være en Datter af ham og Enkefyrstinden af Østfriesland; hun blev indsat i Møens Tugthuus, hvor hun døde 1804 i en Alder af 74 Aar.

b) En *Naal med en grøn Ædelsteen*, som Enkefyrstinde Sophie Caroline selv har slebet; jvfr. Anm. 16.

14) *Ordenstegnet*, af hvilket kun kjendes det ene paa Rosenborg opbevarede Exemplar, bestaaer af et hvidt emaille-

ret Kors, mellem hvis Bjælker skifteviis er anbragt den norske Løve og den brandenborgske Ørn; paa hver af Bjælkernes Ender en Guldkrone; paa Forsiden, paa Midten, Kongens og Dronningens kronede Navnechiffre, paa Bagsiden: IN FELICISSIMÆ UNIONIS MEMORIAM. Korset hænger i en blaa Sløife med Sølvkant.

15) Miniaturportrait af *Sophie Magdalene i Sørgedragt*.

16) *Sophie Magdalenes Testamente*, der er optaget i den i Slottets Archiv opbevarede *Acte Over de ved Hødes Maystis Høystfelig Dronning Sophie Magdalenes Disposition af 10 October 1746 til Kongen Kronen og det Kongelige Huus testamenterede Subeuler og Pretiosa*, lyder saaledes:

I. N. J. (∴ im Namen Jesu)

«Dasz der Tod durch die Sünde in die Welt kömen, und wir alle sterben müssen, dieweil wir alle gesündiget haben, solches lehret uns die tägliche Erfahrung; da uns aber die Stunde unseres Todes verborgen, und wir nicht wissen könen, wie bald uns Gott aus dieser Welt abfordern wird; So habe in Betracht dieses, und damit mich in meinem Sterben kein irrdischer Gedanke beunruhigen soll, in Zeiten mein irrdisch Haus bestellen, und wie ich wünsche, dasz es nach meinem Tode mit mir, mit meinen Leuten und mit meiner Verlassenschaft gehalten werden mögte, hiemit schriftlich hinterlassen wollen.

Ich habe das Vertrauen zu meinem herzvielgeliebter Sohn den König Mayst: und Lbd, Sie werden, da Sie mir in meinem Leben so viele Liebe, Treue und Sorgfalt bezeuget, mich auch meine letzte Bitte nicht abschlagen, sondern dahin sehen, dasz diesem Allen vollkömen nachgelebt werden.

Was nun erstl. mich selbst betrifft, so wünsche, dasz nach meinem Tode nicht viel magnificence mit meinem Körper gemacht würde, und dasz ich längstens in 3 Wochen nach Roschild zu meinem allerliebsten König konnte gebracht werden; Wollten Sie mir eine Leichen Predigt halten lassen, so habe den Text und auch die Lieder, die dabey gesungen werden sollen, auf einem Zettel geschrieben, welcher in meiner Bibel zu finden, wobey aber ausbitte, dasz alle überflüssige Lob-Reden, ingleichen alle langweilige Geschlecht Register, welche ohnedem in allen Büchern zu finden, und nur Zeit wegnehmen, mögen vermieden werden, und nur blosz die grosze Barmherzigkeit Gottes, welche er mir unwürdigen an Seele und Leib erwiesen, zu rühmen; wie mich Gott in Christo Jesu zu seinem Kinde ange-

nōmen; mich durch mancherley Creuz im̄er mehr zu sich gezogen, und mir in allen recht väterlich beygestanden etc. wie er mich in Leiblichen grosze Wohlthaten erzeiget; dasz er mich durch seine eigene Fügung, und ohne dasz Menschen etwas dazu beygetragen, einen solchen unvergleichlichen König und Gemahl gegeben, mit dem ich 25 Jahre in unverrückter Liebe und Freude gelebet; ja der mit mir ein Herz und eine Seele gewesen, und mich bis an seinem seel. Tod herzlich geliebet, wie Gott meinen Ehestand geseegnet, und mir einen Sohn gegeben, der nachdem mir Gott meinen herzallerliebsten König und Gemahl durch den Tod entrissen, seines Vaters Thron besteigen könne, mein Trost in meiner Betrübniß gewesen, und vor meine Persohn alle kindliche Liebe bezeuget. Davor soll Gott und dem König meinem herzlich geliebten Sohn in der Leichen Predigt gedankt und in meinem Nahmen und als aus meiner Gruft nochmals der Segen auf Ihm geleget werden, wie auch auf seine Gemahlin, die Königinn, meine Tochter Princesse Lovise, die lieben Königl. Kinder und das sämtliche Königl. Haus.

Was meine Bediente betrifft, so empfehle solche insgesamt Vornehme und Geringe in meines herzgeliebten Sobns des Königs Gnade und Vorsorge, zu dem ich das feste Vertrauen und Zuversicht habe, Sie werden sich diese aus Liebe für mich und da sie mir treu gedienet, in Gnaden annehmen und diese verlassene Schaafe nicht Noth leiden lassen.

Meine wenige Verlassenschaft betreffend, so will bey meinen Juveelen den Anfang machen. Diese kömen dem König alleine zu; denn da in diesem Königl. Haus so wenig und gar keine Kron-Juvelen gewesen, so habe mit meinem herzallerliebsten Gemahl König C 6 die Abrede genōmen, dasz meine Juveelen alleine meinem Sohn dem König heimfallen sollen, und dasz meine Tochter Princesse Lovise nichts daran soll zu Pretendiren haben; es sey denn dasz der König Ihr zu meinem Andenken eine Piece schenken wollte.

Diejenige Stücke, die ich wünschte, dasz sie bey der Krone bleiben mögten und zu ewigen Zeiten auf die Nachkömen behalten werden, sind folgende:

1. Die grosze Pendeloque ein Brillant.
2. Die grosze brillanten Ohringe jeder mit ein Pendeloque.
3. Die Ohringe mit 3 Pendeloques.
4. Der grosze vierkandigte Brillant.
5. Die 9 grosze brillants im Collier.

6. Alles was grose brillants sind, sollen allezeit bey dem hause bleiben; mein lieber Gottseel: König haben diese alle vor baares Geld gekauft.
7. Die grose Perlen sind von der Königin Charlotte Amalie; sind auch zum Haus Geschmuk.
8. Der Rosenstein ein Ring wie auch die Ohrringe, welche meiner allerliebster König mir als Bräutigam geschenket. ×
9. Die Grose Perlen Pendeloqus. ×
10. Die Agrafs mit die grosen Rosensteine, welche ich theils von König F 4 meinem Schwieger hr. Vater, theils von meinem allerliebsten Gottseel. König und Gemahl bekömen. Die brillants, die darum sind, habe selbst dazu gegeben, und sie Selbst fassen lassen.
11. Eine Nadel von König F 4 mit einem runden Saphir.
12. Meines Gottseel. Königs Portrait in einer Nadel mit einem brillant. ×
13. Der kleine vierkandigte Stein von der Königin Lovise, welchen Sie beständig am halse getragen. ×
14. Eine grüne Nadel von Princesse Sophie, welche Sie selbst geschliffen.
15. Zwey brillanten Armbänder mit des Königs Chr. 6 Portrait. ×
16. Die blaue Uhr und Etui mit brillanten. ×
17. Die kleine Uhr von Amethyst. ×
18. Die grüne Uhr mit Rubin und brillants, welche mein allerliebster König mir auf Ihren Kranken Bett zu Altona gegeben. ×
19. Die goldene Dose mit Rosenstein von meinem Gottseel. König als Bräutigam bekömen 1721.

Diese und Obiges, so mit × gezeichnet bitte zu Rosenberg zu meinem Andenken zu bewahren.

Wollen mein herzlieber König und allertheuerster Sohn noch mehr zur Krone destiniren, so stehet es in Ihren Belieben vorbenannte Stücke aber bitte allezeit bey den Nachkömen zu lassen.

Die übrige Pretiosa werden mein herzlieber Sohn der König Mayst. nach hiesigen Landes Gebrauch wohl mit meiner Tochter Pr. Lovise theilen, und was Sie selbst bekömen, nicht in fremde händen lassen.

Mein liebes Hirschholm und Sophienberg empfehle meinem herzens Sohn dem König Mayst. zu Gnaden; Es hat dieser Ort viel Geld gekost, und ist der artigste im Lande, so wäre es Schade, wenn diese charmante häuser nicht solten in Gnaden seyn oder gar einfallen müsten; dann hübsche Gebäude doch einem Lande Ehre machen. Wolten Ew. Mayst: solches der Königin schenken, und Ihr 10,000

oder 20,000 rth. zulegen, so bin versichert, dasz Sie es aus Liebe vor mich gewisz unterhalten würde; der König behalten dennoch mehr als 40,000 rth. von meinem Wittumb in Cassa.

Was meine Damens betrifft, so habe meiner Kāmer Fräulein Carlovitz eine Stelle in Wallöe Stift gegeben, und soll sie gleich zur hebung kōmen. 2000 rth. soll Sie zur Einrichtung aus meiner Chatoul bekōmen. Sollten aber zur Zeit meines Absterbens sich diese 2000 rth. nicht in der Chatoul befinden, so bitte, dasz Ihro Mayst: der König mein herzallerliebster Sohn Ihr solches von dem letzten Qvartal meines Wittums aus Gnade und Generositet wollen reichen lassen.

Der Kayn habe den ersten hof Damens Platz in Wallöe nach Carlovitz versprochen, so bald solcher vacant.

Unter meine sämtliche Damens wird getheilt wie gewöhnlich Mein tägliches silbernes Thee Zeug und die tägliche Toilette. Was aber ordinaire Leuchters, Lavoir und dergleichen ist, wird unter die Kāmerleute getheilt. Die Garderobe wird, wie es allezeit zu geschehen pflegt, unter die Kāmer Leute getheilt, was aber neue Spitzen und sonsten noch neu ist, bekōmen die Damens.

Das Portrait vor die Kāmerfrl: imgleichen die Nahmen vor die übrigen Damens wie auch die Abfindung vor Damens und Kāmerleute, bitte, dasz der König Mayst: die Gnade haben Ihnen zu meinem Andenken zu geben.

Meine zwey grüne Reise Betten sollen die Waltern und Schumann haben nebst Zubehör. Den grauen Vorhang soll die Waltern auch haben. Der Kāmer Laquais könnte mit ein paar hundert rth. aus meinem Chatoul zufrieden seyn. Mein Gemachs Mädgen desgleichen.

Dieses habe bey gesunden Verstand aufgesetzt, und mit meinem vorgedruckten Pittschafft bezeichnet.

hirschholm d. 10 October 1746.

Sophie Magdalene».

- 17) a) Tvende Portraiter af *Prindsesse Louise*.
 b) Et sølvforgylt, med Prindsesse Louises Navnechiffer forsynet *Service*.
 c) Jvfr. endvidere Anm. 19, i.
 18) Portrait af *Hertug Ernst* af Sachsen-Hildburghausen.

19) Af andre Gjenstande fra Christian den Sjettes Tid mærkes:

a) En *Glas-Karaffel* med et dobbelt C i et kronet Skjold og med Indskriften:

Christianus Danorum Princeps.

*Sapius O PRINCEPS redeant natalia festa;
Quæ quoties venerint, Dania læta colet.*

b) En *Karaffel* og et *Glas* med Frederik den Fjerdes dobbelte Navnechiffer i et kronet Skjold paa den ene Side og med et dobbelt C i et kronet Skjold paa den anden Side; i Mellemrummene: *VIVANT VALEANT, — NUNQUAM PEREANT.* Disse Gjenstande ere, som det vil sees, ligesom det under a nævnte Stykke, Minder om Christian den Sjette som Kronprinds.

c) Et *Chatolskab af Rosentræ* med en rig Indlægning af Perlemoder og Elfenbeen og med et lille Klaveer; udført 1735 af Hofsnedker Lehmann.

d) Et *Skab* med Perlemoders- og Metalindlægninger; paa Døren Kongen tilhest, paa Skufferne Provindsvaabnerne.

e) Et meget høit *Skab* rigt forsynet med Speile, Forgyldning og indlagt Arbeide.

f) Nogle særdeles vel vedligeholdte *Gyldenlæders-Tapeter.*

g) Nogle af Kongens udmærkede *Vaaben.*

h) Dronningens *Dreielad.*

i) Et *Miniatur-Chatolskab* af særdeles fint Sølvfligranarbeide, med Christian den Sjettes, Sophie Magdalenes, Kronprinds Frederiks og Prindsesse Louises Navnechiffre; i Overdelen i en Niche Regalierne paa et Fodstykke med Christian den Sjettes dobbelte, kronede Navnechiffer; foran to norske Løver. I Klappen i en af Skufferne et Skrivetøi med Kniv og Pen.

j) Dronningens *Reise-Apothek*, bestaaende af en smukt lakeret Kasse med Perlemoders-Indlægning og indeholdende nogle Medicinflasker.

k) En lille *Lysekrone af Rav* samt endeel andre *Ravarbeider.*

l) En *Bordklokke af Sølv* med Sophie Magdalenes Navn og det danske Vaaben; senere benyttet af Caroline Mathilde og Frederik den Syvende.

m) Endeel japansk og chinesisk *Porcelain*, tildeels forsynet med de kongelige Navnechiffre; jvfr. Anm. 12, b.

20) Portrait af den lærde *Hans Gram* (født 1685, Student 1703, Magister 1708, Conrector ved Kjøbenhavns Skole

1711—1720, 1714 tillige Professor i Græsk, 1730 kongelig Historiograph og Bibliothekar, 1731 Geheimearchivar og Justitsraad, 1745 Etatsraad, død 1748).

Frederik den Femte¹⁾,

Søn af Kong Christian den Sjette og Dronning Sophie Magdalene, er født den 31te Marts²⁾ 1723 paa Kjøbenhavns Slot. Den 11te December 1743 blev han paa Christiansborg formælet³⁾ med Prindsesse **Louise**⁴⁾, Datter af Kong Georg den Anden af Storbritannien, født den 18de December 1724. I dette Ægteskab fødtes to Sønner og tre Døttre; den ældste af Sønnerne, Christian⁵⁾, døde i en Alder af to Aar, den næstældste, Christian⁶⁾, blev Faderens Efterfølger paa Thronen; af Døttrene blev Sophie Magdalene (født 1746, død 1813) i Aaret 1766 formælet med den svenske Kronprinds, senere Kong Gustav den Tredie (født 1746, succederede 1771, død 1792), Vilhelmine Caroline (født 1747, død 1820) i Aaret 1764 formælet med Landgrev Vilhelm den Niende af Hessen-Cassel, der senere under Navnet Vilhelm den Første blev Churfyrste (født 1743 død 1821), og Louise (født 1750, død 1831) i Aaret 1766 formælet med Landgrev Carl af Hessen-Cassel, senere Statholder i Slesvig og Holsteen (født 1744, død 1836).

1) a) *Brystbillede* som yngre, malet af Wahl.

b) *Knæstykke*, malet af Pilo.

c) *Brystbillede*, Pastel.

d) *Brystbillede*, graveret i en meget stor Topas; udført af Natter.

e) *Brystbillede*, malet af Tøpfer paa Porcelain og anbragt paa et Fodstykke, hvorpaa læses: FRIDERICUS V REX DANIAE et NORWEGIAE Augustus Invictus DELICIAE POPULI SUI PATER PATRIAE VIRTUTUM et GIORIAE

(sic) ANTECESSORUM REGNI HAERES DIGNISSIMUS
HISDEM POTIOR IPSE. MDCCLII.

f) Jvfr. Anm. 7 og 17, b.

2) a) En *Glaspokal* med Frederik den Femtes dobbelte, kronede Navnehiffer mellem to Trophæer; paa den ene, ved Foden af hvilken sees Hercules, læses: VIVAT REX DANIAE; paa den anden øverst en kronet Løve holdende et Skjold med Indskriften: *et NORVEGIAE*; ved Foden af Trophæen Minerva, i hvis Skjold: *Anno 1747 d 31 Martij*; under Navnehifferet en paa tvende Pauker slaaende Figur. Paa Bægerets anden Side læses i et af Handels- og Skibsfartssymboler omgivet kronet Skjold, bag hvilket sees et Linieskib:

Stormægtig Friderich den 5te udi Norden,
Der 24 Mar i Dag har fyldt paa Jorden
Gud signe Dig altid, ihvor Du gaar og staar,
At du al Konge=Slægt i Lykke overgaar.

b) Forskjellige af Prindserne Vilhelm og Carl af Hessen udførte *Elfenbeensarbejder*, forærede Frederik den Femte i Anledning af hans Fødselsdag 1759, 1760 og 1765.

c) Endeel udmærkede *Elfenbeensarbejder*, forærede Kongen til forskjellig Tid i Anledning af hans Fødselsdag; de ere udførte af Lorentz Spengler (født 1720 i Schaffhausen, kom 1743 til Danmark som Kunstdreier og gav Christian den Sjette, Frederik den Femte og Juliane Marie Underviisning i Dreierkunsten, blev senere Kunstammerforvalter i Kjøbenhavn og stod i stor Anseelse; han efterlod sig ved sin Død 1808 en udmærket Samling af Malerier, Haandtegninger og Kobberstik).

d) Jvfr. Anm. 6 og 12, a.

3) a) Hans *Bryllupsdragt*, rigt broderet med Guld og særdeles vel bevaret.

b) En *Daase af Rav*, prydet med Brudeparrets Navnehiffer og Vaabner.

4) a) Portrait af *Dronning Louise*, heel Figur, naturlig Størrelse, malet af Pilo.

b) *Brystbillede* af samme, Copi efter Pilo.

c) En udmærket smukt sleben *Glaspokal* med Dronning Louises dobbelte, kronede Navnehiffer og det fuldstændige danske Vaaben med Vildmændene samt Indskriften: GUD WELSIGNE DRONNINGEN.

d) En *Glaspokal*, paa hvis Laag Genier med Blomster og Guirlander mellem tvende Skjolde, i hvilke læses: Tandem

lætabitur orbis og Favet sors fortibus aulis. Paa selve Pokalen Dronning Louises dobbelte, kronede Navnechiffer i en skjolddannet Indfatning, ved hvis Sider en Vildmand og den fra det engelske Vaaben bekjendte hornede Hest; bag Vildmanden sees en Have med de dengang brugelige, stive Hække og med Springvand og Figurer; paa Bægerets anden Side Dronningen thronende i en prægtig Hal; over hendes Hoved: VIVAT LOVISA Regina DANIAE et Norvegiæ; i Hallen otte Statuer fremstillende ifølge Indskrifterne *Scientia, Virtus, Constantia, Devotio, Bonitas, Amor, Sapientia* og *Ars*; ved Dronningens Fødder knæle Danmark og Norge og overrække hver sin Krone.

e) Jvfr. Anm. 17, d.

5) Jvfr. Anm. 18, c.

6) En hvid, emaillet *Daase* i Form af et Brev med Udskriften: *Au Roi*; indvendig den lille Prinds Christians Portrait, hans Navn og Fødselsdag. Jvfr. Anm. 12, a.

Ved sin Faders Død den 6te August 1746 besteg Prindsen Thronen⁷⁾, og den strænge, pietistiske Retning, som havde været herskende i Hofkredsene under Christian den Sjettes Regjering, veg strax Pladsen for en modsat Livsanskuelse. — Den 4de September 1747 blev det unge Kongepar kronet⁸⁾ og salvet i Frederiksborg Slotskirke af Sjællands Biskop Peter Hersleb.

7) *Frederik den Femtes Regjeringstiltrædelse*, allegorisk Maleri. Kongen, der er tilhest, kommer gennem en Triumfbue og modtages af Danmark, Norge og Neptun, som overrække ham hver en Krone; foran sees en Løve og en kvindelig Skikkelse, der holder et Overflødighedshorn samt Elephant- og Dannebrogordenen.

8) a) En *Glaspokal* med Frederik den Femtes dobbelte, kronede Navnechiffer, omgivet af Faner og Vaaben; tilvenstre flyver en bekrandset, kvindelig Skikkelse blæsende i Basun, paa hvis Draperi læses: VIVAT Rex DANIAE et NORVEGIÆ; tilhøire sees Saturn med Leen ifærd med at skrive paa en Tavle: *Anno 1747 den 4ten Sept*; ved hans Fod to Bøger, den ene med Indskriften: *cronica*. Paa Bægerets anden Side Vildmændene med det kronede, fuldstændige Rigsvaaben; ovenfor Kongens Brystbillede, hvorover en stor Krone, i en Indfatning af Palmegrene, under hvilken læses hans Valgsprog: *Prudentia et Con-*

stantia; tilhøire svæve tvende kronede, kvindelige Skikkelser paa Skyer og række Kongen Krone, Scepter og Sværd, medens tilvenstre en ligeledes paa Skyer svævende, kvindelig Skikkelse med en Palme- og Laurbærgreen i venstre Haand fra et Overflødighedshorn lader udstrømme en Rigdom af Frugter; bagved tvende hinanden omfavnende Genier, af hvilke den ene bærer et Sværd og en Vægtskaal, den anden en Laurbærkrands og en Palmegreen. I Baggrunden Kroningsoptøget fra Frederiksborg til Kjøbenhavn, over hvilken Stad en stor Sol straalere.

b) Et Par rigt udstyrede *Pistoler*, udførte af den berømte Bøssemager Valentin Mar og forærede Kongen som Kroningsgave af Kjøbenhavns Borgere. Løbene ere af Guld og, ligesom de gyldne Beslag, prydede med Figurer og Ornamenter i drevet og ciseleret Arbeide.

Dronning Louise døde paa Christiansborg den 19de December 1751, Morgenen efter at have fyldt sit 27de Aar, og Sorgen over hendes tidlige Bortgang var almindelig over hele Landet. Det følgende Aar, den 8de Juli, formæledes Kongen paa Frederiksborg med Prindsesse **Juliane Marie**⁹⁾, Datter af Hertug Ferdinand Albrecht¹⁰⁾ af Brunsvig-Wolfenbüttel, født den 4de September 1729; den endnu dengang brugelige, middelalderlige Vielse ved Procuration¹¹⁾ havde fundet Sted kort iforveien (den 26de Juni) i Salzdahl. Med Dronning Juliane Marie havde Frederik den Femte en Søn, Arveprinds Frederik¹²⁾ (født den 11te October 1753, død den 7de December 1805), der den 21de October 1774 blev formælet med Prindsesse Sophie Frederike¹³⁾, Datter af Prinds Ludvig af Meklenborg - Schwerin, født den 24de August 1758, død den 29de November 1794.

9) a) Portrait af Juliane Marie, *Brystbillede*, malet af Pilo.

b) *Brystbillede* af samme, Pastel.

c) *Brystbillede*, Pastel af Eriksen.

d) *Porcellainsbuste*, af Luplau, udført i den kongelige Fabrik i Kjøbenhavn.

e) *Gibsbuste*, naturlig Størrelse.

f) Jvfr. Anm. 17, d og Chr. 7, Anm. 17, a.

10) a) En blaåt emaillet *Sølvskaal*, hvori er indfattet 25 Relief-Portraiter af den hertugelige brunsvigske Familie; de ere udførte af Medailleur Bauert i brændt Fedtsteen i Aaret 1759 og fremstille ifølge Indskrifterne (med Initialer), paa Laaget: Juliana Maria, Carl, Philipina Charlota, Anton Vlrich, Elisab. Jvliana, Avgvst Wilhelm, Elis. Sophia Maria, Lvdewig Rvdolph, Christina Louisa, Ferdinand Albrecht, Antoineta Amalia, paa selve Skaalen: Anna, Fridericvs, Elisab. Christina, Avgvst Wilhelm, Lowisa Amalia, Ernst Friderich, Sophia Antoineta, Anton Ulrich, Christ. Charl. Lovise, Ferdinand, Albrecht, Teresia Natalia, Frideric Frans, Ludwig Ernst.

b) Forskjellige *Miniaturportraiter* af Medlemmer af den nævnte Familie.

11) I de glatte *Bryllupsringe* læses: *F d V R D N I N D H D d 26ten Juni i 1752* (o: rex Daniæ Norvegæ, im Namen der heiligen Dreieinigkei) og *I M P D B L I N D H D d 26ten Juni i 1752* (o: Prinzessinn Dänemarks, Braunschweigs, Lüneburgs [?] osv.).

12) a) En lignende *Daase* som den i Anm. 6 omtalte, men med Arveprinds Frederiks Portrait, Navn og Fødselsdag.

b) Portrait af *Arveprinds Frederik* som Barn.

c) *Brystbillede* af samme som ældre, Copi efter Juel.

d) *Miniaturportrait* af samme.

e) *Porcellainsbuste* af samme, udført i den kongelige Fabrik i Kjøbenhavn.

f) Jvfr. Chr. 7, Anm. 17, a.

13) a) Portrait af Arveprindsesse *Sophie Frederike*, Brystbillede.

b) Jvfr. Chr. 7, Anm. 17, a.

I Frederik den Femtes Regjeringstid havde Danmark Fred, skjøndt det en Tid lang saae ud, som om Landet skulde komme i Krig med Rusland; den holsteen-gottorpske Hertug Carl Peter Ulrik, der var Danmarks bittreste Fjende paa Grund af Begivenhederne i 1713, havde nemlig i Aaret 1762 under Navn af Peter den Tredie besteg den russiske Keiserthrone, og var just i Begreb med at lade sit Had gaae over til Fjendtligheder, fordi Danmark nægtede at udlevere Slesvig,

da han samme Aar blev afsat og myrdet. Hans Gemalinde, som besteg Thronen efter ham som regjerende Keiserinde under Navn af Catharina den Anden¹⁴⁾, gjenoprettede strax den gode Forstaaelse¹⁵⁾ med Danmark, og forat forhindre lignende Tvistigheder arbeidedes der fra dansk Side under Grev Johan Hartvig Ernst Bernstorffs¹⁶⁾ Ledelse paa en Løsning af Stridsspørgsmaalet med denne mægtige Green af det gottorpske Huus. Disse Underhandlinger førte til en Tractat, som imidlertid først blev afsluttet og fuldbyrdet i Christian den Syvendes Regjeringstid (henholdsvis 1767 og 1773). Ved denne opgav Peter den Tredies Søn Paul sin Slægts Fordringer paa Slesvig og overlod Danmark den her-tugelige Deel af Holsteen mod Oldenborg og Delmenhorst. — Ogsaa i andre Henseender gjorde Bernstorff sig fortjent af Staten, navnlig ved sin Virksomhed for at befordre Handel, Skibsfart og Industri, Videnskab og Kunst¹⁷⁾, ligesom ogsaa ved Foranstaltninger til den undertrykte Bondestands Bedste.

14) En emailleret *Snuustobaksdaase* med et smukt Mosaikarbejde paa Laaget; indvendig er graveret: *E* (∴ Ecatharina) *II Se servait tout les jours de cette Boite*; har tilhørt Keiserinde Catharina den Anden; jvfr. Navnechiffret paa hendes Mønter.

15) Den af Frederik den Femte baarne russiske *Andreassordenen*, rigt prydet med Diamanter.

16) Portrait af *Johan Hartvig Ernst Bernstorff* med Elephantordenen og l'union parfaite; malet af Peter Als. (Bernstorff, der er født i Hannover 1712, kom i Begyndelsen af Christian den Sjettes Regjering til Danmark; her betraadte han den diplomatiske Løbebane, og efterat have været benyttet ved forskjellige Gesandtskaber, steg han efterhaanden til Statens høieste Værdigheder, blev 1749 Geheimeraad, 1751 Udenrigsminister og Præsident for det tyske Cancelli, 1752 Ridder af l'union parfaite og af Elephantordenen, 1767 Lehns greve, 1768 Doctor juris ved Universitetet i Cambridge; men i Aaret 1770 blev han fjernet ved Struensees Indflydelse; han drog derpaa til Tydskland, hvor han døde 1772).

17) a) Kunsten hævede sig i Frederik den Femtes Regjeringstid, navnlig ved den Opmuntring, der blev den tildeel fra Hoffets Side, til et betydeligt høiere Trin end un-

der den forrige Konge; den begyndte ogsaa at udøve en forædlende Indflydelse paa Haandværkernes Frembringelser, hvorpaa et i Aarene 1761 og 1762 udført *Guld-Caffeservice*, der veier omtrent 300 Lod, frembyder et iøjnefaldende Exempel.

b) Et *Maleri af Peter Als* (som senere blev Professor ved det af Frederik den Femte oprettede Academi for de skønne Kunster), fremstillende Kongen, ved hvis Side staaer Minerva, og hvem Malerkunstens Gudinde knælende overrækker en Ansøgning.

c) Nogle, med Frederik den Femtes Navnechiffer prydede *Porcellainsarbejder*, udførte af Franskmanden Fournier, som en kort Tid opholdt sig i Danmark. De staae dog betydelig tilbage for det samtidige, *sachsiske Porcellain*, hvoraf et større Service er opbevaret.

d) Som ovenfor under Anm. 2, b berørt beskjæftigede fyrstelige Personer sig dengang meget med Dreierarbeide (jvfr. ogsaa Christian den Sjette, Anm. 19, h). Paa Rosenborg opbevares saaledes en *Elfenbeensdaase*, som Frederik den Femte selv har dreiet; i Laaget et gjennemsigtigt Rav-Aftryk af en Ducat i en Skildpaddes-Indfatning; endvidere en meget fin lille *Spinderok*, der er et Arbeide af Dronning Louise, samt et af Dronning Juliane Marie i Aaret 1754 udført *Elfenbeenstempel*.

Under Frederik den Femtes Regjering indtraf tvende Hundredeaarsfester, idet det 1749 var trehundrede Aar, siden Christian den Første var bleven kronet¹⁸⁾, og 1760 hundrede Aar siden Arveregjeringens og Enevældens Indførelse¹⁹⁾.

18) a) Et *Guld - Repeteeruhr*; begge Kasserne ere af smukt, gjennembrudt Arbeide; omkring Skivens Midtpunkt i en Krands: HORA DIES ET VITA FVGIT MANET VNICA VIRTVS; deromkring Portraiter i ophøiet Arbeide af de tolv første Konger af den oldenborgske Stamme; bagpaa den yderste Kasse det fuldstændige Rigsvaaben, omgivet af forskjellige Symboler for Handel, Industri og Skibsfart.

b) En *Gulddaase* med Perlemoders-Laag, hvorpaa de tolv første oldenborgske Kongers Portraiter med Omskriften: HIS EGO NEC METAS RERVM NEC TEMPORA PONO ETC. Indeni Laaget (med Initialer): Regnante gloriosissimo momarcha (sic) Friderico quinto deliciis popvli svi tertivm absolvtvm secvlvm ex qvo avgvstissima domvs Oldenbvrgica divini favoris venerando exemplo Daniae Norvegiaeqve sceptra

ea tenet pietatis iustitiae clementiae prudentiae
et constantiae gloria ut votis superstit nihil nisi
ut longa post intervalla illa ex stirpe succedat
donec volvuntur seculia (sic) patri regi rex filius.
MDCCXLIX.

c) En sølvforgylt *Solskive med Vaterpas og vedvarende Calender*, forfærdiget af Guldsmed Holm i Kjøbenhavn og overrakt Frederik den Femte. Paa selve Solskiven en Sol, der bestråler de tolv første oldenborgske Kongers kronede Navnechiffre samt et dobbelt, kronet C, der er anbragt paa et Fodstykke og beskinnes af en over et Tempel straalende, mindre Sol (rimeligviis Frederik den Femtes i Aaret 1747 afdøde ældste Søn Christians, neppe den nyfødte Kronprinds Christians Navnechiffer); nedenfor den nævnte Sol det kronede, oldenborgske Vaabenskjold, hvorunder en Rulle med Indskriften:

1 Reg. 3 Cap.

*Gud, som stadfæstede K. Davids Trone,
Ja salamon gav meer end Viisdoms Crone,
Giv og den 6te Christians søn
Vor 5te Friderich sliq naade løn.*

Viseren dannes af en Obelisk, hvilende paa fire Kugler paa et Fodstykke, hvorpaa læses: *Firmat Spem*; omkring Obelirken snoer sig et Baand, hvorpaa: REGIS SYMBOLUM PRUDENTIA ET CONSTANTIA; øverst Frederik den Femtes dobbelte, kronede Navnechiffer, omgivet af Laurbærgrene; ved Siden af Obelirken staae to kvindelige Figurer; nedenfor ligge de tre Løver. — Paa Skivens Bagside findes en CALENDARIUM PERPETUUM, som blandt Andet angiver Solens Op- og Nedgang, Dagens og Nattens Længde, hver Maanedes Dageantal, Himmeltegnene osv.; paa en af de bevægelige Skiver læses: *Sic ibimus, Sic ibitis, Sic ibunt*; nedenfor den nævnte Calender to kronede, sammenslyngede Navnechiffre, *CPC* og *PF*, hvis Betydning ikke vides med Sikkerhed. — Paa det i Forbindelse med Solskiven staaende Vaterpas Vildmændene med et Skjold, hvori de elleve første oldenborgske Kongers Fødsels- og Dødsaar samt Frederik den Femtes Fødselsdag og Fødselsaar; derunder læses: *ELEVATI POLI Amsterdam 52 grad Augsborg 48 Berlin 52 gr Bergen 60 Christianie 59 Constantinobel 42 Dresden 51 Franchfurt an Mein 50 Hag 52 Hamborg 53 London 51 Laurvig 58 Moscov 59 Magdeborg 52 Nürenberg 49 Paris 49 Prag 50 Roma 41 Regensborg 49 Strasborg 48 Trundhiem 64 Ulon 48 Vormbs Wien 48 Kiøbenhavn 55 g. 41 m. A. Holm.*

19) En alterformet *Opsats* af Rav og Elfenbeen; øverst et kronet Skjold med de tre Rigers Vaaben; nedenfor to kronede Elfenbeens-Medailloner; paa den ene Frederik den Tredies Brystbillede med Omskriften: FRIDERICVS III D G REX DAN NOR V G L. SPENGL; paa den anden en kvindelig Figur staaende ved et Alter, hvorpaa Regalierne; ved Foden af Alteret en kronet Løve holdende et Roer; Omskrift: INITIVM FELICITATIS SEPTENTRIONIS MDCLX SPENGL; derunder, mellem Medaillonerne, Frederik den Femtes kronede Navnechiffer. Nederst Frederik den Femtes Buste i en Niche; ved Siderne tvende kvindelige Figurer; under den ene: *L. Spengler*, under den anden: *d 16 October 1760* (∴ Hundredeaarsdagen for Haandfæstningens Cassation).

Frederik den Femte døde paa Christiansborg den 14de Januar 1766; hans Bortgang er sandsynligviis fremskyndet ved et ulykkeligt Fald²⁰⁾ paa Jægersborg, ved hvilket han havde brækket Benet; den 19de Marts blev han bisat i Roeskilde Domkirke. — Dronning Juliane Marie døde paa Fredensborg den 10de October 1796.

20) En *Stok*, som Frederik den Femte har brugt som Reconvalescent paa Jægersborg.

21) Af Gjenstande fra Frederik den Femtes Tid mærkes endvidere:

a) En *Dragt*, som Frederik den Femte har baaret ved en Prøveskydning paa Amager i Aaret 1750; ved denne Leilighed havde Kongen nær mistet Livet ved en Explosion.

b) En *Glaspokal*; paa Laaget:

*Læt Laaget af, skienk i det stoere Danske Maal,
Vi selver drikke vil, Vor Jægerspriises skaal.*

Paa Siderne af Pokalen, der er prydet med *F* og *L* paa kronede, laurbærkrandsede Trophæer, Slottet Jægerspriis og Skibet af samme Navn. Paa Foden:

*Skienk og for alle dem, der dette Ønske gør:
At Gud det Lykkelig igiennem søen før.*

c) Et *Glasbæger* med Kongens Navnechiffer i en kronet Blomsterindfatning og med de danske Vaabner i Skjolde med oplysende Indskrifter (med Initialer), Alt i Guld: Danmark, Norge, Gotisk, Høsten, Bornholm, Langeland, Island, Falster, Delmenh., Stormarn, N. R.

Vnion, Wendisk, Sleswig, Ditmarsk., Møen, Færøerne, Grønland, Laaland, Femern, Oldenb., Gulland, Øsel, Blekingen, Ærøe, Halland.

d) Et *Taffeluhr* i en tempelformet Elfenbeens-Kasse med Kongens Navnechiffer; øverst en kvindelig Figur af Metal paa et Fodstykke med Indskriften: *Eine von die Parcen mit nahm Clotho*.

e) En *Calender* for Aaret 1756, trykt i Kjøbenhavn og affattet paa Fransk. Foruden en Almanak indeholder den Fortegnelser over Europas Fyrster, samt Ridderne af Elephanten, Dannebrogen og Ordenen l'union parfaite. Paa Bindet Kongens Navnechiffer og de tre Rigers Vaaben broderet med Guld.

22) a) Portrait af *Vilhelm August Osten* (født 1698, var først Kammerpage hos Frederik den Fjerde, derefter Kammerjunker hos Dronning Anna Sophie, beklædte senere forskellige høie Embeder, blev 1740 Ridder af Dannebrogen, 1752 Ridder af l'union parfaite, 1755 Geheimeconferentsraad, 1763 Ridder af Elephantordenen; død 1764).

b) Portrait af *Severin Løvenskjold* (født 1719, Conferentsraad, Ridder af Dannebrogen 1759, siden Geheimeraad og 1773 Friherre til Løvenborg; død 1776).

c) Portrait af *Andreas Hauch* (født 1708, som Oberst adlet 1750, senere Ridder af Dannebrogen og General; død 1782).

Christian den Syvende¹⁾,

Søn af Kong Frederik den Femte og Dronning Louise, er født paa Christiansborg den 29de Januar 1749. Efterat have bestegit Thronen ved sin Faders Død den 14de Januar 1766 blev han den 8de November samme Aar paa Christiansborg formælet²⁾ med Prindsesse **Caroline Mathilde**³⁾, Datter af hans Morbroder Prinds

Frederik Ludvig af Wales og Søster til Kong Georg den Tredie af Storbritannien, født den 22de Juli 1751, og den 1ste Mai 1767 blev det unge Kongepar kronet⁴⁾ og salvet i Christiansborg Slotskirke af Sjællands Biskop Ludvig Harbo. I dette Ægteskab fødtes to Børn, Frederik, der blev Faderens Efterfølger, og Louise Augusta⁵⁾ (født den 7de Juli 1771, død den 13de Januar 1843), formælet den 27de Mai 1786 med Hertug Frederik Christian af Slesvig-Holsteen-Sønderborg-Augustenburg (født den 28de September 1765, død den 14de Juni 1814).

1) a) Jvfr. Frederik den Femte, Anm. 6.

b) Portrait af Christian den Syvende; *Knæstykke*, malet af Juel.

c) *Portrait af samme i Kroningsdragt med Regalierne*, heel Figur, naturlig Størrelse, malet af Juel; var oprindelig bestemt som Foræring til Keiseren af Marocco, som imidlertid blev myrdet, inden Billedet blev afsendt.

d) *Brystbillede* af samme, Copi efter Juel.

e) Jvfr. Anm. 6, a og 17, a.

2) a) Kongens pragtfulde og godt bevarede *Bryllupsdragt* af Sølvmor, rigt udstyret med Guld.

b) En *Kaarde*, hvis Hefte er besat med en Mængde Diamanter, har muligviis henhørt til Bryllupsdragten; den benyttedes senere af Frederik den Sjette og Christian den Ottende ved Høiesterets Aabning den første Torsdag i Marts Maaned.

c) En *Glaspokal* med Christian den Syvendes og Caroline Mathildes kronede Navnehiffre, hvorunder: *Felici sidere juncti* MDCCLXVI d 8. Paa den anden Side det danske og det engelske Vaaben.

3) a) *Brystbillede* af *Caroline Mathilde*, Pastel.

b) Flere oliemalede *Brystbilleder* af samme.

c) *Portrait af Caroline Mathilde med sin Søn Frederik paa Skjødet*; udført af Eriksen.

d) *Miniaturportrait* af *Caroline Mathilde*, indfattet i en Ring.

e) Et *Skrivebord*, af Træ, med Marmorplade; det er udsmykket med talrige Ornamentter og rigt forgyldt; benyttet af Caroline Mathilde; reddet ved Frederiksborgs Brand.

f) Et *Gulduhr* med tilhørende *Uhrkrog*, begge Dele rigt besatte med en Mængde store Brillanter; antages at have tilhørt Caroline Mathilde.

4) a) Kongens *Kroningsdragt*.

b) Jvfr. Anm. 1, c.

5) a) *Louise Augusta* som Barn, Pastel af Juel.

b) Portrait af *Louise Augusta*, Brystbillede; Juels egen Copi.

c) *Portrait af samme*, heel Figur, malet af Gröger.

I Aaret 1768 foretog Christian den Syvende en Udenlandsreise over Tydskland og Holland til England og Frankrig⁶⁾; overalt blev han modtagen med de største Æresbeviisninger, navnlig i England, hvor han fik den juridiske Doctorgrad ved Universiteterne i Cambridge⁷⁾ og Oxford⁸⁾, ligesom han ogsaa udnævntes til Æresborger⁹⁾ i London og til Medlem af Guldsmedlauget¹⁰⁾ sammesteds.

6) a) *Relief-Portrait af Christian den Syvende*, bedækket med en Mængde smaa, meget kunstfærdigt indfattede Diamanter; overrakt Kongen af Guldsmedene i Paris.

b) En *Jagtdragt* af blaat Klæde, rigt udstyret med Guld- og Sølvgalloner; foræret Christian den Syvende af Ludvig den Femtende. De dertil hørende store, bredkravede Støvler ere i Hælene forsynede med Ventiler til Afledning af Regnvand.

c) Et *Service af Sèvres-Porcelain*, foræret Kongen af Ludvig den Femtende tilligemed tre paa Sèvres-Porcelain udførte mindre *Malerier*; det ene af disse fremstiller en sigtende *Cupido*, hvis Piil synes rettet mod Beskueren, hvor denne end stiller sig.

7) *Doctordiplomet fra Universitetet i Cambridge* er skrevet paa Pergament og indfattet i en udskaaen, forgyldt Ramme med Krone over. Øverst paa Documentet sees Britannia, og ved Siderne sex allegoriske Skikkelser; nederst er afbildet Universitetets Segl, i hvilket sees en kronet, kvindelig Skikkelse med en Sol i høire Haand og en Kalk i venstre; foran et Alter med Indskriften: ALMA MATER CANTABRIGIA; Omskrift: HINC LVCEM ET POCVLA SACRA; herunder: *Carolus Richaby pinx Londini*.

Diplomet lyder saaledes:

Serenissimo Principi,
CHRISTIANO , VII.

Daniæ et Norvegiæ

Regi; &c: &c:

Academia Cantabrigiensis.

S. P. D.

Adeone igitur virtutis et literarum amore flagras, ut earum etiam insignibus ornari te posse existumes? Adeone tandem Academiam nostram benevolentiam prosequeris, ut cum tot amplissimis honorum titulis caput tuum undique munientibus, Musarum quoque lauream componi velis? Honores itaque illos, quos, presentis Tui splendore offusi, Tibi non ausi sumus obtrudere voluntatis tue significationi lubentissimè obtemperantes, sic decernimus; «Cum Serenissimus Princeps, Christianus Septimus, Daniæ et Norvegiæ Rex, ad honores nostros dignitatem suam demittere se velle significaverit; Placeat Nobis, ut Serenissimus Rex Prædictus, habitâ Majestatis ratione, cooptetur in «Ordinem Doctorum in Jure Civili».

Preces simul et vota pro felici tuo, heu! citius destinato, in patriam reditu suscipimus Universi: Ex eo facilè conjecturam facientes, quantâ tuorum omnium excipiendus sis lætitiâ, quod ita inter exterâs veriseris gentes ut iis ubique maximè placeas, apud quos diutissimè commoraris.

*Data
è frequenti Senatu
V. Nonas Octobres
MDCCLXVIII
Jacobus Marriott LLD
Procancellarius et Advocatus
Regius Generalis.*

*Sumus.
Rex Serenissime,
omni
Observantiæ et Pietatis
Studio, Majestati tue
devinctissimi,
PROCANCELLARIUS,
Reliquisque Senatus
Academiæ Cantabrigiensis.*

8) *Doctordiplomet fra Universitetet i Oxford er skrevet paa Pergament og lyder saaledes:*

CANCELLARIUS, Magistri et Scholares Universitatis OXONIENSIS, omnibus ad quos presentes Literæ pervenerint, Salutem in Domino sempiternam. CUM PRINCEPS augustissimus CHRISTIANUS VII DANIÆ et NORVEGIÆ GOTHORUM et VANDALORUM REX potentis-

simus &c, qui Angliacas oras, famâ suâ jam diu pervagatas, attigit, regiam domum consanguinitate sibi et affinitate conjunctam, virtute caram, visendi studio ductus; inter alia celeberrima hujusce gentis loca his quoque sedibus interesse dignatus sit, Musarumque se choro inseri voluerit, Academici et nomen et togam assumens, lætus vocari Apollinis antistes: Placuit Academiæ, omnium suffragiis ludentissimè conspirantibus, quò tantæ rei memoria perpetuis temporibus conservetur, regiumque erga nos studium, ac voluntas propensissima omni officio colatur, et laudibus celebretur, eundem REGEM augustissimum DOCTOREM IN JURE CIVILI renunciare, omnibusque DOCTORATÛS juribus et privilegiis, in perpetuum Academiæ honorem, insignire. In cujus Rei testimonium commune Universitatis sigillum his literis apponi fecimus in domo nostra convocationis, die sexto octobris Anno Domini MDCCLXVIII.

I det dertil hørende, i rødt Vox aftrykte *Segl* sees en Universitetslærer holdende Foredrag for nogle Studerende; Omskrift (med Munkebogstaver): SIGILL CANCELLARII ET UNIVERSITATIS OXONIENS. Det er indfattet i en sølvforyldt *Kapsel*, hvorpaa: DOMINUS ILLUMINATIO MEA.

9) *Æresborgerbrevet fra Staden London* blev overrakt Kongen i en prægtig *Guldkasse*; paa Laaget i ophøiet Arbeide Christian den Syvende i antik Dragt ledsaget af Hymen og Minerva; for Kongen fremtræder Staden London i Kvindeskikkelse, ledsaget af Mercur og forskjellige Genier; i Baggrunden London med St. Paulskirken, Themsens Flodgud og Orlogsskibet. Paa Bunden af Kassen er grave-ret Londons Vaaben og Indskriften: DOMINE DIRIGE NOS.

Diplomet, der er skrevet paa Pergament, lyder saaledes:

By *VIRTUE of an Order of the Right Honble the Lord Mayor, Aldermen and Commons of the City of London in Common Council assembled, dated the 10th day of October 1768.*

The Most Illustrious Prince CHRISTIAN the Seventh by the Grace of God King of Denmark, Norway, the Vandals and Goths, Duke of Sleswick holstein Stormarn and the Dithmarches, Count of Oldenburg and Delmenhorst &c, &c. was admitted into the Freedom of the said City in the Company of GOLDSMITHS in the time

of the Right Honble Thomas Harley Lord Mayor, and SIR Ste-Theodore Janssen BART; Chamberlain. As a Mark of the dutiful Attachment of this Court to their most GRACIOUS SOVEREIGN (to whom His Majesty is so nearly related and so happily allied) and as a Proof of their high esteem and veneration for a Young Monarch who by visiting this Island, and by the whole of his amiable Deportment there, has manifested his Affection for the KING and NATION, and a Noble Ambition to improve himself in the various Arts which humanize Mankind, and which being applied to promote the HONOUR of his Crown and the Prosperity of his PEOPLE will add dignity to the PRINCE, and Lustre to the Diadems he Wears. The Record of which, and also of his Admission into the Freedom of the said City of London, is enter'd in the Book, Signed with the Letter P. relating to the purchasing of Freedoms and the Admission of Freemen.

In Witness whereof the Seal of the Office of Chamberlain is hereunto affixed, Dated in the Guildhall of the same City the 20th day of December; in the Ninth Year of the Reign of Our Sovereign Lord George the Third of Great Britain France and Ireland King, Defender of the Faith, And in the Year of Our Lord One Thousand Seven hundred and Sixty Eight

10) *Diplomet fra Guldsmedlauget i London* blev ogsaa overrakt Kongen i en *Guldkasse*; paa Laaget i ophøiet Arbeide Christian den Syvende siddende paa Thronen, modtagende Diplomet af Laugets Genius, der ledsages af tvende allegoriske Figurer. Paa Kassens Bund er graveret Laugets Vaaben og Indskriften: IUSTITIA VIRTUTUM REGINA.

Diplomet lyder saaledes:

October the 12th 1768.

Thomas Hallifax Esqr.
Alderman and Sheriff
Peter Floyer Esqr.

} WARDENS { John Pope Esqr.
John Wickenden Esqr.

The Most Illustrious Prince CHRISTIAN the Seventh by the Grace of God King of Denmark Norway the Vandals and Goths Duke of Sleswick Holstein, Stormarn and the Ditchmarches, Count of Oldenburgh and Delmenhorst &c. &c. having Most Graciously Condescended to accept the Freedom of the WAR-

DENS and Commonalty of the Mystery of GOLD-SMITHS of the City of London, was accordingly Admitted the Twelfth Day of October, One thousand seven hundred and sixty eight, Pursuant to the Unanimous Resolution of a Court of Assistants, held the same Day.

Geo: Fair, Clerk.

W. Chinnery SCRIPSIT.

Paa sin Reise havde Christian den Syvende gjort Bekjendtskab med Johan Frederik Struensee¹¹⁾, der blev udnævnt til kongelig Livlæge og som saadan fulgte med til England og Frankrig. Denne Mand fik efter Hjemkomsten efterhaanden en mægtig Indflydelse paa Regjeringens Førelse paa Grund af den Yndest, i hvilken han forstod at sætte sig hos Kongeparret, og efterat den ældre Bernstorff var bleven fjernet, varede det ikke længe, før han factisk var Landets Regent, da Kongen paa Grund af en tidlig indtraadt Aandssløvhed¹²⁾ var ude af Stand til at regjere. Struensee og hans Ven Enevold Brandt¹³⁾ bleve ophøiede i Grevestanden og hædredes ogsaa med den af Dronningen den 29de Januar 1771 indstiftede Mathildeorden¹⁴⁾; men ved sin hurtige Ophøielse skaffede han sig mægtige Fjender, som forenede sig for at styrte ham; de vigtigste af disse vare Enkedronning Juliane Marie og hendes Søn, Arveprinds Frederik, der følte sig tilsidesatte for Parvenuen, Arveprindsens Cabinetssecretair Guldberg¹⁵⁾, Greverne Rantzau - Ascheberg og Osten, Oberst Køller, General Eichstädt¹⁶⁾ og General - Krigscommissair Berringskjold. De Sammensvornes Plan blev udført Natten mellem den 16de og 17de Januar 1772; Struensee, Brandt og endeel af deres Tilhængere bleve fængslede, og Dronning Caroline Mathilde sendtes, anklaget for Utroskab, til Kronborg, for senere, efter at være bleven skilt fra Christian den Syvende, at overføres til Celle, hvor hun døde den 10de Mai 1775. Struensee og Brandt bleve dømt til at miste Ære, Liv og Gods; Haanden skulde først levende afhugges, derefter Hovedet,

og Legemet parteres og lægges paa Steile og Hjul. Dommen udførtes paa Østerfælled den 28de April 1772.

11) a) Portrait af *Struensee*, med Mathildeordenen; Brystbillede, malet af Lorentzen. (*Struensee* er født i Halle 1737; i en Alder af 14 Aar kom han til Universitetet sammesteds, fik Doctorgraden før sit tyvende Aar og drog senere til Altona, hvor han blev Stadsphysicus; paa Christian den Syvendes Reise fik han Doctorgraden i Oxford; see iøvrigt ovenfor.)

b) *Brystbillede af samme*, Copi efter Paulsen.

c) *Miniaturportrait af samme*.

12) See navnlig Portraitet Anm. 1, d.

13) Miniaturportrait af *Brandt* som grand maître de la garderobe. (*Brandt* er født i Kjøbenhavn 1738, studerede ved Universitetet sammesteds, blev 1764 Assessor i Høiesteret, 1769 Kammerherre, 1771 grand maître de la garderobe, henrettet 1772.)

14) Af Mathildeordenen findes ikke opbevaret noget Exemplar; derimod er den afbildet paa det under Anm. 11, a omtalte Billede, hvoraf sees, at Ordenstegnet bestod af et med Brillanter besat CM i en Oval af Ædelstene, hvorover en Krone; paa hver Side en emaillet Blomstergreen; Baandet var rosenfarvet med Sølvstriber.

15) Jvfr. Anm. 17, a.

16) a) Portrait af General *Hans Henrik Eichstädt* (født 1713, Commandant i Kjøbenhavn og Ridder af Dannebrogen den 17de Januar 1772, Statsminister i Februar samme Aar, Overhofmester hos Kronprinds Frederik i October samme Aar, Ridder af Elephantordenen i November 1773, død 1801); malet af Juel.

b) Jvfr. Anm. 17, a.

Efter *Struensees* Fald fulgte det saakaldte Guldbergske Ministerium¹⁷⁾, i hvilket Grev Andreas Peter Bernstorff¹⁸⁾ fra 1773 til 1780 styrede de udenrigske Anliggender; denne Statsmand fuldbyrdede i Aaret 1773 den ovenfor omtalte, af den ældre Bernstorff i Aaret 1767 afsluttede Tractat med Rusland.

17) a) «*Hans Kongelige Majestæts Apartement Sal*», Tusktegning af Wilhelm Haffner, Capitain af Infanteriet. Dette interessante Stykke, der fremstiller Soiréen paa Christiansborg den 4de September 1781 i Anledning af Enkedronning Juliane Maries Fødselsdag, indeholder lutter Portrait-

figurer. I Baggrunden sees Christian den Syvende, Juliane Marie, Arveprinds Frederik, Arveprindsesse Sophie Frederike, Prindsesse Louise Sophie Frederike af Holsteen-Glücksborg, Abbedisse i Vallø, Hertug Ferdinand af Brunsvig og Hertugen af Brunsvig-Bevern siddende omkring et Bord. I Forgrunden staaer Kronprinds Frederik i Samtale med Geheimeraad, Kammerherre F. C. Rosenkrands; tilvenstre herfor Andreas Peter Bernstorff, den keiserlige Gesandt v. Kageneck, den preussiske Gesandt v. Bismarck og Statsminister Schack-Rathlau. Af de øvrige Personer mærkes, foruden Kunstneren selv, Guldberg, Viceadmiral Simon Hooglant, Geheimeconferentsraad, Grev Haxthausen, russisk Gesandt v. Sacken, fransk Gesandt Baron de la Houze, svensk Gesandt Baron Sprengtporten, General Eichstädt, General Huth, Viceadmiral Schindel, Admiral F. C. Kaas, Justitiarius i Høiesteret, Geheimeconferentsraad P. Rosenørn, Statsminister, Grev Joachim Gotsche Moltke, Geheimeraad Stampe, Generalmajor Classen, den vagthavende Lieutenant af Garden tilhest, Grev Blücher, Generaladjutant, Kammerherre v. der Lühe, Generalmajor Pentz, Overceremonimester, Geheimeraad Raben, Admiral Ulrik Kaas, engelsk Gesandt Mr. Eden, Statsminister, Grev Otto Thott, Geheimeconferentsraad, Grev Adam Gottlob Moltke, Statsminister, Baron Rosenkrone, Deputeret i Rentekammeret C. L. Stemann, Overjægermester, Grev Holstein til Ledreborg, Skatmester, Grev Henrik Carl Schimmelmänn, Geheimeraad, Kammerherre Numsen, Overhofmarskal, Geheimeraad Schack, Overstaldmester, Grev Scheel, Hofchef, Kammerherre Lowzow, Kammerfrøken v. Schmettau, Overhofmesterinde v. der Lühe, senere Geheimeraadinde Numsen, Grevinde Scheel, Geheimeraadinde Stampe, Geheimeconferentsraadinde Desmercières og Grevinde Louise Stolberg. Oplysningerne om disse Portraitfigurer skyldes tildeels afdøde Statsminister Stemann; desværre ere de fleste af Dameportraiterne ubekjendte.

b) «*Hans Kongelige Høyhed Kron Prinds Friderichs Cour Gemack den 28de January 1781*», Tusktegning med Portraitfigurer; udført af Capitain Haffner.

18) Portrait af *Andreas Peter Bernstorff* (Broderson af Johan Hartvig Ernst Bernstorff, født i Tydskland 1735, reiste 1752 til Universitetet i Leipzig, kom 1755 som Kammerjunker i dansk Tjeneste, blev 1760 Kammerherre og Deputeret i Toldkammeret, 1766 Ridder af Dannebrogen, 1767 Greve, 1769 Geheimeraad, afskediget 1770, fra 1773 til 1780 Medlem af det Guldbergske Ministerium, 1776 Ridder af Elephantordenen, Medlem af Kronprinds Frederiks Regjering fra 1784 til sin Død 1797); malet af Juel.

Det Guldbergske Ministerium afløstes den 14de April 1784 af en ny Regjering, i Spidsen for hvilken stod Kronprinds Frederik, og hvori ogsaa Andreas Peter Bernstorff indtraadte. Denne udmærkede Diplomat forstod at bevare Danmarks Neutralitet under de dengang saa truende europæiske Forviklinger, og herved blomstrede navnlig Handelen i et hidtil ukjendt Omfang; men efter hans Død (den 21de Juni 1797) forværredes Stillingen, og den langvarige Fred truede med at op-høre. Englænderne, der vare misfornøiede med den af Danmark, Rusland, Preussen og Sverrig til Handelens Beskyttelse indgaaede bevæbnede Neutralitet, sendte Admiral Nelson med en Flaade til Kjøbenhavn for at tvinge Danmark til at fratræde det nævnte Forbund, og den 2den April 1801 kom det til et blodigt Slag paa Kjøbenhavns Rhed¹⁹⁾, hvor Englænderne, uagtet deres Overlegenhed, mødte en kraftig Modstand fra de Danskes Side. Imidlertid var den russiske Keiser Paul bleven myrdet, og Danmark opgav derfor den bevæbnede Neutralitet, hvorfor Freden snart blev gjenoprettet. Men sex Aar efter overfaldt Englænderne paany pludselig Danmark og forlangte Flaaden udleveret, forat Frankrig ikke skulde bemægtige sig den, og da dette blev afslaaet, fremtvang de, efter at have ødelagt en stor Deel af Kjøbenhavn ved et forfærdeligt Bombardement fra den 2den til den 5te September 1807, Opfyldelsen af deres Forlangende. Den saaledes udbrudte Krigs Slutning oplevede Christian den Syvende ikke; han døde den 13de Marts 1808 i Rendsborg, men blev først bisat den 16de Juli 1814 i Roeskilde Domkirke.

19) a) En *Sabel*, forfærdiget paa Frederiksværk; paa Klingen Christian den Syvendes Navnechiffer, et Gravmonument samt Indskrifterne: DEN 2 APRIL 1801 og KONGEN LØNNER FOLKET SKIØNNER.

b) En *Sabel*, forfærdiget paa Frederiksværk; paa Klingen et Gravmonument samt Indskrifterne: GUD OG DEN RET-FÆRDIGE SAG og:

*Jeg blottes kun af Chrestian (sic)
til Værn om elskte Fødeland.*

c) En *Sabel* med følgende Indskrifter paa Klingen:
For Kongen og Fædrene Landet.
Som Hammer paa Ambolt saa falde mit Sværd
paa hver den der kommer som Fiende mig nær.

20) Af Gjenstande fra Christian den Syvendes Tid mærkes endvidere:

a) *Flora Danica Servicet*, udført i den kongelige Porcellainsfabrik i Slutningen af forrige Aarhundrede; det skal oprindelig have været bestilt af Keiserinde Catharina den Anden af Rusland, men blev ikke afsendt paa Grund af hendes inden dets Fuldførelse indtrufne Død. Paa hvert Stykke er malet en dansk Plante efter Værket *Flora Danica*, som er citeret paa den nedadvendte Side, ligesom ogsaa Plantens latinske Navn er anført sammesteds.

b) En *Tobakskasse*, forfærdiget af Træet af de svømmende Batterier, med hvilke Spanierne angreb Gibraltar; paa Laaget en Plade, af Metallet af Batteriernes Kanoner, med Indskriften: *The SPANIARDS Remember The 13th of September 1782.* Foræret Christian den Syvende af den danske Consul i Marokko, Conferentsraad Blicher Olsen.

21) Portrait af Grev *Frederik Otto v. der Nath* (født 1734, Kammerherre, 1776 Ridder af Dannebrogen, senere Geheimeraad, død 1805).

Frederik den Sjette¹⁾,

Søn af Kong Christian den Syvende og Dronning Caroline Mathilde, er født den 28de Januar 1768 paa Christiansborg. Som ovenfor omtalt førte Prindsen Regjeringen paa sin sindssyge Faders Vegne²⁾ fra den 14de April 1784, indtil han ved dennes Død selv besteg Thronen.

1) a) Jvfr. Chr. 7, Anm. 3, c.

b) Portrait af *Frederik den Sjette som Barn*; Knæstykke, Pastel af Juel.

- c) Samme, *heel Figur*, malet af Seydewitz.
- d) Jvfr. Chr. 7, Anm. 17, a og b.
- e) Et Par smaa *Sølvstole* siges at have været hans Legetøi; ogsaa med de ovenfor under Chr. 5, Anm. 1, b omtalte Kanoner har Prindsen leget.
- f) Portrait af Frederik den Sjette som ung; *Brystbillede*, Copi efter Juel.
- g) *Brystbillede*, malet af Gröger.
- h) *Portrait*, udført af Gröger med Sølvstift paa Pergament; har tilhørt Conferentsraad Thomsen.
- i) *Miniaturportrait*, *heel Figur*, malet af Eckersberg.
- j) *Kongen i Kroningsdragt*, Copi efter Eckersberg, malet af Kückler.
- k) *Frederik den Sjette, Dronning Marie Sophie Frederike og Prindsesserne Caroline og Vilhelmine*; malede af Eckersberg.
- l) *Gibsbuste* af Frederik den Sjette.
- 2) *Den franske Helligaandsordens Insignier*, tilstillede Kronprinds Frederik af Ludvig den Sextende. Jvfr. Anm. 7.

Den 31te Juli 1790 blev Prindsen paa Gottorp formælet med sin Cousine **Marie Sophie Frederike**³⁾, Datter af Landgrev Carl af Hessen - Cassel og Frederik den Femtes Datter Louise, født den 28de October 1767. I dette Ægteskab fødtes to Sønner og sex Døttre. Af Døttrene leve endnu Arveprindsesse Caroline⁴⁾, født den 28de October 1793, formælet den 1ste August 1829 paa Frederiksberg med Prinds Frederik Ferdinand⁵⁾, senere Arveprinds til Danmark, Søn af Arveprinds Frederik og Arveprindsesse Sophie Frederike, og Broder til Kong Christian den Ottende, født den 22de November 1792, død den 29de Juni 1863, og Hertuginde Vilhelmine Marie⁶⁾, født den 18de Januar 1808, formælet den 1ste November 1828 med Prinds Frederik Carl Christian, senere Kong Frederik den Syvende, separeret i September 1837, derefter formælet den 19de Mai 1838 med sin Fætter, Kong Christian den Niendes Broder, Hertug Carl, født den 30te September 1813. De øvrige Døttre og Sønnerne døde som Børn.

- 3) a) Portrait af *Marie Sophie Frederike*; *Brystbillede*, malet af Gröger.
- b) *Brystbillede af samme*, Copi efter Juel.

c) Jvfr. Anm. 1, k.

d) *Gibsbuste* af samme.

4) a) Portrait af *Arveprindsesse Caroline*; Brystbillede, malet af Gröger i Aaret 1809.

b) Jvfr. Anm. 1, k.

5) Portrait af *Arveprinds Ferdinand*; Brystbillede, malet af Gröger.

6) a) Jvfr. Anm. 1, k.

b) Portrait af *Hertuginde Vilhelmine*, heel Figur, naturlig Størrelse; malet af Aumont.

Ved hans Thronbestigelse den 13de Marts 1808 var Danmark, som Frankrigs Allierede⁷⁾, indviklet i den ved Kjøbenhavns Bombardement 1807 indledede Krig⁸⁾ med England, og først den 14de Januar 1814 endtes denne ved Freden i Kiel, ved hvilken Norge afstodes til Sverrig; til Erstatning fik Danmark Svensk Pommern, som senere blev bortbyttet til Preussen mod Lauenborg⁹⁾. Nordmændene vilde imidlertid ikke godkjende Foreningen med Sverrig, men begyndte en Kamp for deres Uafhængighed; Statholderen, Prinds Christian Frederik, blev den 17de Mai samme Aar valgt til Konge og underskrev Norges frie Forfatning, men maatte allerede den 10de October nedlægge Regjeringen.

7) a) *Storkorset af Æreslegionen fra Napoleon den Første* (1804—1814); paa den ene Side Keiserens Portrait med Omskriften: NAPOLÉON EMP DES FRANCAIS, paa den anden den franske Ørn med Omskriften: HONNEUR ET PATRIE.

b) *Den westphalske Orden fra Kong Jérôme Napoleon* (1807—1813); over en med Kongens Navnechiffer forsynet Krone, hvorpaa: CHARAKTER UND AUFRICHTIGKEIT ERRICHTET DEN XXV DEC MDCCCIX, og hvis Bøiler dannes af Vaabnerne for de Landsdele (navnlig hannoverske, brunsvigske, hessen-casselske og preussiske), af hvilke Kongeriget Westphalen var sammensat (en Hest, en kronet Løve, en halv, flakt Ørn og en Løve), sees den franske Ørn paa en Tordenkile, hvorpaa: JE LES UNIS. Paa Bryststjernen den franske Ørn over de fire ovenfor omtalte Vaabner; derom en Slange, der bider sig i Halen, og Indskriften: CHARAKTER UND AUFRICHTIGKEIT.

c) *Den hollandske Løveorden fra Kong Ludvig Napoleon* (1806—1810); paa den ene Side en svømmende, kronet Løve med Omskriften: DOE WEL EN ZIE NIET OM, paa den anden elleve Pile sammenbundne med et Scepter; derom: EENDRAGT MAAKT MAGT.

Disse Ordensdecorationer bleve ikke tilbagesendte efter Frederik den Sjettes Død, da vedkommende Dynastier vare styrtede; jvfr. Anm. 2.

8) *Model af et dansk Linieskib*, udført af de danske Krigsfanger i England af Kjødbenene i deres Mad.

9) Jvfr. Christian den Femte, Anm. 10, f.

Da roligere Tider syntes at oprinde over Europa efter Napoleons Fald, afholdtes der i 1814 og 1815 en Fyrstecongres i Wien¹⁰⁾ forat ordne den ved de langvarige Krige og store Omvæltninger forstyrrede Tingenes Tilstand; ogsaa Frederik den Sjette deeltog i denne Forsamling. Efter sin Hjemkomst blev han og Dronningen paa deres Sølvbryllupsdag den 31te Juli 1815 kronede¹¹⁾ i Frederiksborg Slotskirke af Sjællands Biskop Frederik Münter.

10) I Wien blev Frederik den Sjette optagen som *Medlem af Kunstacademiet*. Diplomet, der er skrevet paa Pergament, lyder saaledes:

DIE OESTERREICHISCH KAISERLICHE

AKADEMIE DER KUNSTE

DER VEREINIGTEN BILDENDEN KÜNSTE

glaubt die gegenwärtige für ganz Europa eben so wichtige, als erfreuliche Epoche der Allerhöchsten Anwesenheit Seiner Majestät des Königs Friederich VI von Dänemark auf keine für ihre Annalen denkwürdigere Weise feyern zu können, als, indem sie sich die Freyheit nimmt, Sr: Majestät erlauchten Nahmen dem Verzeichnisse ihrer Mitglieder einzuschalten. Die vorzügliche Aneiferung, und Unterstützung, welcher sich die Künste überhaupt, vorzüglich aber die bildenden in SR: MAIESTAET Staaten erfreuen, ist der Akademie der sicherste Bürge, dass Allerhöchst Dieselben ihren ehrfurchtvollen Wunsch, hierdurch einen öffentlichen Beweis der diesem erhabenen Verdienste gebührenden Huldigung abzulegen, gnädig aufnehmen, und ihr

gestatten werden, sich durch ein für sie so ehrenvolles Verhältniss mit den ausgezeichneten Künstlern des Königreichs Daenemark in Verbindung zu setzen.

Gefertiget unter dem grossen akademischen Siegel; Wien den 9ten Februar, im Jahre Tausend, Achthundert, und fünfzehn.

Der Praeses der Akademie

Sonnenfels.

Der beständige Secretair der Akademie

Eltmaurer.

Ved Diplomet hænger *Academiets Segl* i rødt Vox, anbragt i en sølvforgylt *Kapsel*, paa hvis Laag den flakte Ørn; denne findes ogsaa i Seglet, der er forsynet med Omskriften: ACADEMIA CAES REG AUSTRIACA ARTIUM UNITARUM.

Den ved den franske Revolution aldeles fortrængte, overdaadige Rococo- og Parykstil var bleven afløst af en simpel og tarvelig Periode, som ved at søge sine Forbilleder for Statens Styrelse i den romerske Republiks Former tilige havde medført en Tilbagevenden til Oldtidens Kunst og Leveviis. Overgangen fra Christian den Syvendes til Frederik den Sjettes Tid bliver endnu mere paafaldende ved den sidstnævnte Konges bekjendte Tarvelighed, som tildeels var en Følge af hans Opdragelse. Saaledes staae hans perlemaalede *Pult*, hans *Chiffonniere*, hans overordentlig simple *Statsraadsbord*, for ikke at tale om hans blaae *Bomuldsparaply* og hans *Uniformer* i en iøjnefaldende Modsætning til den Pragt, som var bleven udfoldet under den forrige Regjering.

11) a) Dronning Marie Sophie Frederikes *Kroningskaabe*.

b) Jvfr. Anm. 1, j.

Resten af Frederik den Sjettes Regjering, under hvilken der skete et forberedende Skridt til Indførelsen af en fri Forfatning ved Oprettelsen af de raadgivende Provindsialforsamlinger, hengik i Fred¹²⁾. Han døde¹³⁾ paa Amalienborg den 3die December 1839 og blev den 16de Januar 1840 bisat¹⁴⁾ i Roeskilde Domkirke. Dronning Marie Sophie Frederike døde paa Amalienborg den 21de Marts 1852.

12) a) Frederik den Sjettes *Hosebæandsordens-Ridderdragt* samt *Ordenens Diplom og Statuter*. Diplomet, der er skrevet paa Pergament, lyder saaledes:

George R.

Whereas We, the SOVEREIGN of the Most Noble Order of the GARTER have full power to dispense with all the Statutes and Regulations usually observed within the same: And Whereas Our Good Brother

FREDERICK THE SIXTH KING OF DENMARK hath been in virtue of Our Commission in that behalf, invested with the Ensigns and whole habit of Our said Order at Copenhagen on Monday the tenth day of June last; We therefore, upon divers considerations Us thereunto especially moving, do hereby dispense with all the Statutes and Regulations in regard to *INSTALLATION*; and do give and grant unto Our said Good Brother full power and Authority to sit in the Stall that shall be assigned to him in Our Royal Chapel of St George at Windsor; and to exercise all Rights and Privileges belonging to a Knight Companion of Our said Most Noble Order as if he had been formally Installed any Decree, Rule or Usage to the contrary notwithstanding.

Given under the Great Seal of Our said Order at our Court at Carlton House on the twenty second day of July in the Year of Our Lord One Thousand Eight Hundred and twenty two and in the third Year of Our Reign.

By the Sovereign's Command
J. Sarum C. G.

Ved Diplomet hænger i en sølvforyldt Kapsel det store Ordenssegl i rødt Vox; paa den ene Side St. Georgs Kamp med Dragen, med Omskriften: SIGILLUM MAGNUM NOBILISSIMI ORDINIS GARTERII, paa den anden det kronede, engelske Vaaben med Omskriften: HONI SOIT QVI MAL Y PENSE. Et lignende Segl i en sølvforyldt Kapsel er vedhæftet Statutterne; foran i disse det engelske og det danske Vaaben og paa et af de første Blade med Guldbogstaver: Du très-haut, très-puissant et très-excellent *MONARQUE FREDERIC SIXIÈME*, par la Grace de Dieu, *ROI* de Dannemarc, des Vandales et des Gothes; Duc de Sleswic, de Holstein, de Stormarsen (sic), de Ditmarsen, de Lauenbourg et d'Oldenbourg &c. &c. &c. Chevalier du très-noble Ordre de la *JARRETIÈRE*.

En *Afbildning af en Hosebaandsridder* blev oversendt til Veiledning ved Investituren.

b) *Kongens Diplom som Ridder af den gyldne Vlies*, skrevet paa Pergament og lydende saaledes:

Ferdinand par la grace de Dieu Roy de Castille, de Leon, d'Arragón, des deux Sicilles, de Jerusalem, de Navarre, de Grenade, de Toledé, de Valence, de Galice, des Maillorques, de Seville, de Sardaigne, de Cordove, de Corse, de Murcie, de Jaen, des Algarves, d'Alguire, de Gibraltár, des Isles de Canaries, et des Indes tant Orientales, qu' Occidentales, Isles et Terre ferme de la Mer Occéane; Archiduc d'Autriche, Duc de Bourgogne, de Lothier, de Brabánt, de Limbourg, de Luxembourg, de Gueldres, et de Milán; Comte d'Absbourg, de Flandres, d'Artois, et de Tiról; Palatin d'Hainaul, et de Namúr; Prince de Zuawe; Marquis du Saint Empire de Rome; Seigneur de Salins, et de Malines; et Dominnateur en Asie, et en Afrique; Chef, et Souverain de l'Ordre de la Toison d'Or; A tous ceux qui ces presentes verrónt, Salut: Comme à raison de la Souverainete de notre dit Ordre, et à l'imitatióñ des Chefs, et Souverains d'icelluy nos predecesseurs (de tres haute memoire) notre desir est non seulement de la maintenir en sa splendeur ancienne, mais aussi de l'augmentér de plus en plus en estime, et honneur, et de pourvoir les places des Chevalliers du dit Ordre en personnes dignes d'etre pourveues d'icelle; etdnt particulièrement informé des rares qualités, et vertús de mon bon Frere, et Cousin le Roy de Danemarck, et pour luy donnér une marque de mon amitié, nous l'avóñs eslú, et denommé pour Chevallier du dit Ordre de la Toison d'Or, après nous avoir fait entendre qu'il á pour agreable notre electiόñ, et nomination, comme aussi en faire une tres particuliere estimatiόñ. Et par ce qu'etdnt en suite necessaire de commetre quelque Personnage distingué avec notre pouvoir, et autorisé en notre nom le recevoir en le dit Ordre de la Toison, et luy donnér le Colliér: Sçavoir faisons, que nous confidnt entierement en la bonne volónté de mon bon Cousin le Prince Chretien Frederic, nous l'avóñs diputé, et autorisé, comme nous le diputóñs, et autorisóñs par ces presentes pour notre Commissaire en cete actiόñ; Nous luy donnóñs plain pouvoir, autorité, et mandement special pour en notre nom recevoir notre dit mon bon Frere, et

Cousin le Roy de Danemarc en l'amiable Compagnie de notre dit Ordre, et de luy donner le Colliér, après l'avoir armé Chevallier par l'épee d'honneur (en cas qu'il ne l'ait été auparavant) et reçu de luy le Serment ordinaire, et tout avec les ceremonies en tel cas accoutumées, avec l'assistance des Chevalliers du dit Ordre, sy pouvant trouver, et d'un des Secretaires du dit mon bon Cousin le Prince Chretien Frederic, que luy nomerd au lieu des Ministres de notre dit Ordre, que nous cometons pour cet effet; prometant d'avoir, et tenir pour ferme, stable, et agreable, tout ce que par le dit mon bon Cousin le Prince Chretien Frederic serd fait, et efectué en ce regard comme si nous meme l'eussions fait, et executé en propre personne. En temoignage de ce Nous avons signé ces presentes de notre propre Main, et fait metre le Sceau de notre dit Ordre. Donnè à Madrid Royaume de Castille le quatre Aout l'an de grace mille huit cens dix huit, et de notre regne le onzieme=vidit=
Ferdinand.

Ved Diplomet hænger Ordensseglet i rødt Vox, indfattet i en simpel *Blikkapsel*; paa den ene Side det spanske Vaaben med Omskriften: FERDINANDUS VII D G HISPANIARUM UTRIUSQ SICILIÆ HIERUSALEM & REX ARCHID AUSTR DUX BURG & CAP ET SUPR ORD VELL AUR &; paa den anden Side Ordenens Vaaben med Omskriften: S ORD VELL AVR PER PH Z PRIM FVNDAT ET VNIC DEI G DVC BVRG LOTH BRAB LYM LVXEMB CO FLAND Z.

c) *Æreslegionens Storkors*, tilstillet Frederik den Sjette af det bourbonske Kongehuus; paa den ene Side Henrik den Fjerdes Portrait med Omskriften: HENRI IV ROI DE FRANCE ET DE NAVARRE, paa den anden de franske Lilier med Omskriften: HONNEUR ET PATRIE.

13) *Frederik den Sjette paa lit de parade*, malet af Schack.

14) a) *Kongens Ligfærd* til Roeskilde, malet af Hammer.

b) *Bisættelsen* i Roeskilde Domkirke, malet af Zeuthen.

15) Af Gjenstande fra Frederik den Sjettes Tid mærkes endvidere:

a) Kongens *Dannebrogsordensdragt*; jvfr. Side 64.

b) Hans store *Sølv-Reiseuhr*.

c) Hans *Skridtmaaler*, benyttet ved militaire Parader og Revuer.

d) Nogle af hans *Vaaben*, blandt hvilke det første *Percussionsgevær*, som blev brugt her i Landet.

e) En *Stok*, som Dronning Marie Sophie Frederike har foræret Frederik den Sjette; paa Knappen: *Erindring af Maria*.

f) *Kongen og Dronningen kjørende under Fakkellibelysning til Theatret*; malet af Lorentzen.

g) En *Sølvmuurskee*, med Elfenbeenshaandtag, og et indvendig forgyldt *Sølv-Kalktrug*, benyttede af Frederik den Sjette den 5te Juni 1824 ved Nedlægningen af Grundstenen til Kirken i Vonsild, Haderslev Provsti; paa Skeen: *Wonsyld den 5de Juni 1824*; paa Truget: *Deres Majestæt Kong Frederik den Siette allerunderdanigst af Kirkebygmesterne A. Bertelsen og O. Henningsen*; jvfr. Pastor S. C. Sallings Mindeskraft: Frederiks-Kirken i Wonsyld, Haderslev 1827. Vonsild Sogn hører til de Districter af Slesvig, som ifølge Fredsslutningen i Wien 1864 ere forblevne ved Danmark.

Christian den Ottende¹⁾,

(som Prinds Christian Frederik²⁾), Søn af Arveprinds Frederik og Arveprindsesse Sophie Frederike, er født den 18de September 1786 paa Christiansborg. Den 21de Juni 1806 blev han formælet med sin Cousine Charlotte Frederike³⁾, Datter af Frederik Frants⁴⁾, senere Storhertug af Meklenborg-Schwerin, og Louise⁵⁾, Hertuginde af Sachsen-Gotha-Roda, født den 4de December 1784. I dette Ægteskab, som blev ophævet 1809, fødtes to Sønner, af hvilke den ældste døde strax efter Fødselen; den yngste var Frederik Carl Christian, senere

Kong Frederik den Syvende; efter Skilsmissen opholdt Prindsesse Charlotte Frederike sig i lang Tid i Horsens, men reiste senere til Rom, hvor hun døde som Catholik den 13de Juli 1840.

1) a) *Brystbillede* af Christian den Ottende som ung, Pastel af Hornemann.

b) Portrait, *heel Figur*, naturlig Størrelse, malet 1831 af Aumont. Jvfr. Anm. 7, a.

c) *Brystbillede*, malet af den franske Kunstner Court. Jvfr. Anm. 7, c.

d) *Brystbillede*, malet af Marstrand.

e) *Gibsbuste*, efter Thorvaldsen.

f) *Rytterstatuette i Sølv*, udført af Etatsraadinde Vogt, født Herbst.

g) Et *Gulduhr*; paa Bagsiden Christian den Ottendes emaillerede *Portrait*.

2) Et *Gulduhr med Kjede*, i hvilken et Signet med hans Navnechiffer *CF*.

3) a) Portrait af *Charlotte Frederike*; Brystbillede.

b) Et *Agatsignet*, hvori er graveret det danske og det meklenborgske Vaaben i to Skjolde, hvorover en Krone.

4) Portrait af Storhertug *Frederik Frants* af Meklenborg-Schwerin (født 1756, formælet 1775, jvfr. Anm. 5, Storhertug 1815, død 1837).

5) Portrait af *Louise*, Hertuginde af Sachsen-Gotha-Roda (født 1756, formælet 1775, jvfr. Anm. 4, død 1808).

I Aaret 1813 blev Prindsen Statholder i Norge⁶), hvor han efter Freden i Kiel valgtes til Konge den 17de Mai 1814; men allerede den 10de October samme Aar nedlagde han Regjeringen.

6) Et *Trækruus* med udskaaret Arbeide, foræret Christian den Ottende i Norge 1814.

Den 22de Mai 1815 formæledes han paa Augustenborg med Prindsesse **Caroline Amalie**⁷), Datter af Hertug Frederik Christian af Slesvig-Holsteen-Sønderborg-Augustenburg og Frederik den Sjettes Søster Louise Augusta, født den 28de Juni 1796.

7) a) Portrait af Dronning *Caroline Amalie*, heel Figur, naturlig Størrelse, malet af Aumont. Jvfr. Anm. 1, b.

b) *Knæstykke*, malet af Holbech.

c) *Brystbillede*, malet af Court. Jvfr. Anm. 1, c.

En større Udenlandsreise foretog Prindsen med Gemalinde i Aarene 1819 til 1822; navnlig var Opholdet i Italien af stor Betydning, idet hans Samling af græske og romerske Oldsager og antike Mønter her berigedes med mange kostbare og sjældne Stykker, der nu findes i Antik- og Møntsamlingen i Kjøbenhavn; i England hædredes han paa Grund af sin Lærdom og Begavelse af Universitetet i Oxford med den juridiske Doctorgrad⁸).

8) *Doctordiplomet*, der er skrevet paa Pergament og forsynet med et ti Punds Stempelmærke, lyder saaledes:

Cancellarius, Magistri et Scholares Universitatis Oxoniensis, Omnibus ad quos præsentis Literæ pervenerint, Salutem in Domino sempiternam.

Cum Celsissimus Princeps Christianus Fridericus Princeps Daniæ, hanc nostram Academiam invisere nuperrime dignatus sit, et literis bonarumque artium studiis deditus, in Academicorum numerum nomen suum augustissimum referri voluerit: Placuit Academiæ, omnium Suffragiis lubentissime conspirantibus, eundem Principem celsissimum Doctorem in Jure Civili renunciare, omnibusque Doctoratûs juribus et privilegiis, in honorem Academiæ perpetuum, insignire.

In cujus rei testimonium, commune Universitatis Sigillum, quo hâc in parte utimur, his literis apponi fecimus.

Datum in Domo nostrâ Convocationis decimo quinto Mensis Julii anno millesimo octingentesimo vicesimo secundo.

Ved Diplomet hænger et lignende *Segl* som det ovenfor under Christian den Syvende, Anm. 8 beskrevne.

Ved Kong Frederik den Sjettes Død den 3die December 1839 besteg han Thronen, og paa Dronningens Fødselsdag den 28de Juni det følgende Aar blev Konge-

parret kronet og salvet⁹⁾ i Frederiksborg Slotskirke af Sjællands Biskop Jacob Peter Mynster.

9) a) Kongens *Kroningsdragt* af hvidt Atlask, rigt broderet med Guld.

b) *Kongens og Dronningens Salving*, tegnede af Gertner, med Portraitfigurer, nemlig, paa det førstnævnte Stykke, foruden Kongen, Geheimstatsministrene Møsting, Grev O. Moltke og Grev A. V. Moltke, Biskopperne over Sjællands og Viborg Stifter, Mynster og Øllgaard, Generalsuperintendenten for Slesvig Callisen, Hofprædikant Münter, Hof- og Slotspræst Paulli, Stiftsprovst Tryde, Conferentsraad Werlauff, Etatsraad, Bankdirecteur L. N. Hvidt, Cabinetssecretair, Geheime-Etatsraad Adler, Admiralitetscommissair (senere Generalkrigscommissair) Wiborg, Geheimearchivar, Etatsraad Finn Magnusen, Etatsraad, Prof. Oehlenschläger, Kammerjunker T. Hoppe (nu Amtmand over Sorø Amt), Inspecteuren ved Kobberstiksamlingen, Justitsraad Thiele, Professorerne Clausen og Martensen, Commandeur Schifter, Ritmester, Adjutant, Kammerjunker F. Blücher, Etatsraad, Professor, Dr. juris Kolderup-Rosenvinge, Digteren Hans Christian Andersen, Directeuren for det kgl. Møntcabinet, Geheime-Legationsraad Brøndsted, Etatsraad, Prof. O. Bang, Professor i Berlin Henrik Steffens, Adjutant, Major i Generalstaben Bruhn, Pastor Grundtvig, Conferentsraad H. C. Ørsted, Professor ved det Carolinske Institut i Stokholm, Friherre Berzelius, Professor ved Kunstacademiet Eckersberg, Kammerherre, Deputeret i det tyske Cancelli, Grev H. Reventlau-Criminil, Kunstneren selv og Premierlieutenant i Søetaten M. Suenson; — paa det andet, foruden Dronningen, Prindsesse Caroline, Prinds Frederik Ferdinand, Prindsesse Juliane Sophie (Kongens Søster, født 1788, død 1850, formælet 1812 med Prinds Vilhelm af Hessen-Philipsthal-Barchfeld, født 1786, død 1834), Prindsesse Louise Charlotte (Kongens Søster, født 1789, død 1864, formælet 1810 med Landgrev Vilhelm af Hessen-Cassel, født 1787, død 1867, jvfr. c), vor nuværende Dronning og hendes Søster Augusta, Hertuginde Louise Sophie, født Comtesse Danneberg-Samsø (født 1796, død 1867, formælet 1820 med Hertug Christian af Augustenborg), Prindsesserne Frederike Marie Louise Augusta Caroline Henriette (født 1824) og Caroline Amalie (født 1826), Hertugen af Augustenborgs Døttre, Kammerfrøken hos Dronningen M. E. v. Walterstorff, Grevinde O. Moltke, Biskop Mynster, Generalsuperintendent Callisen, Biskop Øllgaard, Chirurg ved den militaire Høiskole og ved

2det Livregiment J. P. Jacobsen, Maleren Blunck, Second-lieutenant P. H. C. Smidth.

c) *Kroningen og Salvingen og Kroningsprocessionen*, malede af Gertner, med Portraitfigurer, nemlig, paa det førstnævnte Stykke, foruden Kongeparret, Kronprinds Frederik Carl Christian, Lady Wynn, Fru Pauli, født Brun, den portugisiske Chargé d'affaires' Hustru, Fru Corrêa, Baronesse Nicolay, Miss H. Wynn, engelsk Minister, Sir William Wynn, russisk Minister, Baron Nicolay, preussisk Minister, Baron Schoultz v. Ascheraden, svensk Minister, Baron Lagerheim, Baronesse Bille Brahe, født Bülow, Stiftsdame, Frøken Bjelke, Grevinde Blücher Altona, født Ferral, Grevinde Knuth, født Løvenørn, Grevinde Knuth, født Rothe, Grevinde Schulin, født Zeuthen, Generaladjutant, Commandeur P. F. Wulff, Ceremonimester, Kammerherre Levetzau, Overhofmarskal, Grev Haxthausen, Prinds Vilhelm, Landgreve til Hessen (af hvem der desuden findes et af Professor Jensen malet Brystbillede), Hertug Christian til Augustenborg (født 1798, død 1869), og Prinds Frederik til Augustenborg (født 1800, død 1865), Sønner af Louise Augusta, Prinds Ernst af Hessen-Philippsthal-Barchfeld, hannoveransk General, født 1789, død 1850 (Broder til Kongens afdøde Svoger, Prinds Vilhelm, jvfr. b), Prinds Bentheim-Steinfurth (født 1787), Overkammerjunkere, Grev Yoldi, Viceadmiral Johansen, Chefen for Husarregimentet, Generallieutenant Frieboe, Overstaldmester, Grev Christian Danneskjold, Greverne Frederik og Sophus Danneskjold, Justitiarius i Høiesteret, Geheimeconferentsraad Bornemann, Directeuren for Generaltoldkammer- og Commercecollegiet, Kammerherre Lowzow, Overpræsident i Kjøbenhavn Kjerulff, Cancellideputeret, Conferentsraad Anders Sandø Ørsted, Directeuren for Kunst-academiet, Conferentsraad Thorvaldsen, Directeuren for Øresunds Toldkammer, Conferentsraad Holten, Stiftamtmanden over Sjællands Stift og Amtmand over Kjøbenhavns Amt, Grev Knuth, Deputeret i Rentekammeret og for Finantserne, Conferentsraad Collin, Amtmanden over Frederiksborg Amt, Grev Knuth, Contreadmiral Stephansen, Grev Ahlefeldt til Langeland, Grev Knuth til Knuthenborg, Geheime-Etatsraad Adler, Oehlenschläger, Hans Christian Ørsted, Commandeur Schifter, Depecheseclair i det udenlandske Departement, Conferentsraad Dankwart, Hofbygmester, Prof. ved Kunst-academiet, Etatsraad Koch, Høiesteretsadvocat, Etatsraad Treschow, Stiftamtmanden over Aalborg Stift Bluhme, Deputerede i Rentekammeret, Etatsraaderne Lund og Unsgaard, Etatsraad Hvidt, Conferentsraad, Professor Engelstoft, Borgermester i Kjøbenhavn, Etatsraad Bentley, Historiemaler

Eckersberg, Blomstermaler, Professor Jensen, Orlogscapitain, Adjutant Zahrtmann, Artillericapitain, Adjutant Fensmark, Oberst Hansen, Lieutenant Bjelke, Kammerjunker du Plat; — paa det andet Stykke, foruden Kongen, Geheimestatsministrene Møsting, Grev O. Moltke, Grev A. V. Moltke, Grev Rantzau til Breitenburg og Krabbe-Carisius, Geheimeconferentsraad, Overpræsident i Altona, Grev Blücher-Altona, Admiral, Baron Holsten, Rentekammerdirecteur Schönheyder, A. S. Ørsted, Overpræsident Kjerulff, Overhofmarskal, Grev Haxthausen, Marskal, Grev A. G. Moltke, Ceremonimester Levetzau, Kammerherre, Oberst G. C. Krogh, Lieutenanterne C. V. Dreyer, H. C. Dau, J. V. Dodt og J. C. Hohlenberg.

Christian den Ottende døde¹⁰⁾ paa Amalienborg den 20de Januar 1848 og blev den 26de Februar samme Aar bisat i Roeskilde Domkirke.

10) a) En *Sølvskæ*, benyttet under Kongens sidste Sygdom som Medicinskæ.

b) Christian den Ottendes *lit de parade* og *castrum doloris*, malede af Simonsen.

11) Foruden de nævnte Gjenstande opbevares endvidere nogle af Christian den Ottendes *Meubler*, hans *Elephantordensdragt*, en *rød Fløils Kjole*, som han bar ved Høiestrets Aabningshøitidelighed, nogle af hans *Uniformer* samt to af hans Ordensdecorationer, nemlig *Æreslegionens Storkors*, med Henrik den Fjerdes Brystbillede i Midten og Tricolorer mellem Korsets Bjælker, tilstillet ham af Ludvig Philip (1830-1848), og Storkorset af den *græske Frelserens Orden*; paa Forsiden af denne et Portrait af Kong Otto (1832—1862) med Omskriften: ΟΘΩΝ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ; paa Bagsiden: Η ΔΕΞΙΑ ΣΟΥ ΧΕΙΡ ΚΥΠΙΕ ΔΕΛΟΕΑΣΤΑΙ ΕΝ ΙΣΧΥΙ.

Endnu i Christian den Ottendes Tid foregik Faneindvielser efter den gamle Skik, ved at Kongen i Forening med Officererne, Underofficererne og de Menige indslog Nagerne. Paa en ved en slig Høitidelighed den 2den October 1842 af Christian den Ottende benyttet forgyldt *Hammer* er foruden det nævnte Datum graveret hans kronede Navnechiffer og tvende korslagte Fæner.

Frederik den Syvende¹⁾,

(som Prinds Frederik Carl Christian)²⁾, Søn af Kong Christian den Ottende og dennes første Ægtefælle Charlotte Frederike, er født paa Amalienborg den 6te October 1808. Kort efter sin Confirmation blev Prindsen i Slutningen af Mai 1826 forlovet med Kong Frederik den Sjettes yngste Datter **Vilhelmine Marie**³⁾, hvorefter han tiltraadte en Udenlandsreise til Tydskland, Schweiz og Italien. I Neapel modtog han af Kongen af begge Sicilierne St. Januariusordenens Insignier⁴⁾, og senere fik han af den franske Regjering Æreslegionens Officeerskors⁵⁾, som det siges for en militair-videnskabelig Afhandling; sidstnævnte Ordensdecoration satte han stor Priis paa, og han bar hellere den end Storkorset, som senere tildeelt ham af Ludvig Philip⁶⁾ og Keiser Napoleon den Tredie⁷⁾. Efter et toaarigt Ophold i Udlandet kom Prindsen tilbage til Danmark, og hans Formæling med Prindsesse Vilhelmine fandt kort efter Sted paa Christiansborg den 1ste November 1828. Ægteskabet ophævedes imidlertid i September 1837.

1) a) Endeel *Portraiter af Frederik den Syvende som Barn og Yngling*, blandt sidstnævnte et *Brystbillede*, malet af Professor Jensen.

b) *Portraitmedaillon i Elfenbeen*, udført af Winther; jvfr. Anm. 8, a.

c) *Portraitmedaillon i Terracotta*, af Medailleur Conradsen.

d) *Biscuitbuste*, udført 1863 i Bing & Grøndahls Fabrik efter Bissens Model.

e) Jvfr. Anm. 9, b.

2) Et smukt udskåret *Elfenbeens-Krudthorn* med hans kronede Navnechiffer *F C C* og Aarstallet 1847.

3) Jvfr. Fr. 6, Anm. 6.

4) *St. Januariusordenens Bryststjerne* i tre Exemplarer.

5) *Æreslegionens Officeerskors*. Denne Decoration, som tilligemed endeel andre af hans Ordener blev skjænket den chronologiske Samling kort Tid efter hans Død, er imidler-

tid ikke det originale Exemplar, men skriver sig fra Keiser Napoleon den Tredies Tid; hvorledes det egentlig forholder sig hermed, er det ikke lykkedes mig at faae nøiagtig Oplysning om; muligviis har Frederik den Syvende ved Keiser Napoleons Thronbestigelse anskaffet sig dette Exemplar for ikke at bære en Decoration med bourbonske Mærker, og Originalen er maaskee blevet ødelagt ved Frederiksborgs Brand (jvfr. Anm. 6). Det maa dog herved bemærkes, at der allerede før Frederik den Syvendes Død mellem Frederik den Sjettes paa Rosenborg opbevarede Ordensdecorationer fandtes et *bourbonsk Officeerskors af Æreslegionen*, som kunde antages at være det originale Exemplar, hvis man turde fæste Lid til den Fortælling, at Frederik den Sjettes af en eller anden Grund skal have ønsket, at Svigersønnen ikke bar den nævnte Orden.

6) *Storkorset af Æreslegionen fra Ludvig Philip*, fundet i Frederiksborgs Ruiner i en meget ødelagt Tilstand.

7) *Storkorset af Æreslegionen fra Keiser Napoleon den Tredie*.

Da Prindsens Fader ved Kong Frederik den Sjettes Død havde bestegit Thronen, blev han som Kronprinds Gouverneur over Fyen og commanderende General i Jylland og Fyen. Den 10de Juni 1841 formæledes han i Neustrelitz med Prindsesse *Caroline Charlotte Mariane*⁸⁾, Datter af Storhertug Georg af Meklenborg-Strelitz, født den 10de Januar 1821, og den 22de Juni holdt han med sin Gemalinde sit Indtog⁹⁾ i Kjøbenhavn. Dette Ægteskab hævedes den 30te September 1846.

8) a) Portraitmedaillon i Elfenbeen af Prindsesse *Caroline Charlotte Mariane*, udført af Winther; jvfr. Anm. 1, b.

b) Et *Guldlommeuhr*; paa Bagsiden Prindsessens emailerede *Portrait*.

c) Jvfr. Anm. 9, b.

9) a) *Saluten fra Linieskibet «Christian den Ottende», Corvetten «Flora» og Briggen «Allart» under Dampskibet «Kiels» Indseiling til Hovedstaden*, malet af Melbye. Det nævnte Linieskib havde overført Brudeparret fra Rostock, og paa Kjøbenhavns Rhed gik de ombord i Dampskibet, som førte dem til den ved Holmens Kirke indrettede Landingsbro; jvfr. b.

b) Tvende Malerier af Balsgaard, fremstillende *Indtoget paa Slotspladsen*. I Spidsen for Processionen gaaer Ceremonimester, Kammerherre Levetzau, derefter følger Brudeparret, Prinds Ferdinand og Landgrev Vilhelm af Hessen; dennes Søn, nuværende Landgrev Frederik af Hessen (med Elephantordenens blaae Baand) og vor nuregjerende Konge (med Dannebrogordenens hvide Baand); paa begge Sider af den med rødt Klæde betrukne Estrade, hvorover er anbragt et Soltag, paraderer Garden tilfods, Studentercorpset, Livjægrene og Borgervæbningen.

Som Prinds foretog Frederik den Syvende ofte længere Reiser og besøgte saaledes i Aaret 1834 med Linieskibet «Dronning Marie» Island, 1844 med Fregatten «Gefion» Skotland og Færøerne og 1846 med samme Skib Madeira¹⁰⁾ og Spanien. I Aaret 1839 var han bleven optagen i Frimurerordenen¹¹⁾, for hvilken han nærede stor Interesse.

10) En *Meerskumspibe* med Sølvbeslag, hvorpaa er graveret: *M a d e r a T o u r e n 1 8 4 6*.

11) a) Frederik den Syvendes *Frimurersignet* med Omskriften: VLTORVM VLCISCITVR VLTOR.

b) Carl den Trettendes svenske *Frimurerorden*.

Ved sin Faders Død den 20de Januar 1848 besteg han Thronen, og kort efter udbrød under Ledelse af Hertug Christian og Prinds Frederik af Augustenborg (jvfr. Chr. 8, Anm. 9, c) et længe forberedt Oprør i Slesvig og Holsten. Insurgenterne fik Understøttelse fra Tydskland, og som forhen oftere var skeet, oversvømmede Fjenden gjentagne Gange Jylland; i tre Somre fortsattes Krigen deels med Oprørerne, deels med de forskjellige tydske Stater, som ydede dem Hjælp, og først da Danmark havde sluttet Fred med disse, fik det frie Hænder til at undertrykke Opstanden¹²⁾.

Den almindelige Frihedsbevægelse, som i Aaret 1848 rørte sig over hele Europa, sporedes ogsaa her i Landet; den enevældige Konge imødekom sit Folks Ønsker ved at give det en fri Forfatning og underskrev den 5te Juni 1849 Danmarks Riges Grundlov¹³⁾.

Den 7de August 1850 indgik Frederik den Syvende et morganatisk Ægteskab med Louise Christine Lehnsgravinde Danner, født den 21de April 1815.

12) Den nederlandske, militaire *Vilhelmsorden*, tilstillet Frederik den Syvende i Anledning af Seiren ved Fredericia den 6te Juli 1849; den er forsynet med Indskriften: VOOR MOED BELEID (ø: Conduite) TROUW.

13) En *Pen*, med hvilken Frederik den Syvende har underskrevet Grundloven.

De sidste tretten Aar af Frederik den Syvendes Regjering hengik vel i Fred, men foruroligedes dog ved stadige Forfatningskampe og diplomatiske Forhandlinger med Tydskland angaaende Hertugdømmerne. Som en naturlig Følge af disse Stridigheder og af den derved til klarere Bevidsthed vaagnede Nationalfølelse maatte der foregaae en Tilnærmelse til de to beslægtede, skandinaviske Nabofolk, hvis Konge, Carl den Femtende, nærede et varmt Venskab for Frederik den Syvende; de hyppige og gjensidige Besøg¹⁴⁾ af de to kongelige Venner ere endnu i frisk Minde.

14) a) Ved Kong Carl den Femtendes Besøg i Kjøbenhavn den 19de Juli 1862 bar Frederik den Syvende som *Oberst for de skaanske Husarer* dette Regiments Uniform; de svenske *Seraphimer-, Vasa-, Sværd- og Carl den Trettendes Ordener* samt den norske *St. Olafsorden* ere anbragte paa denne.

b) En *Sabel*, som Kong Carl den Femtende har foræret Frederik den Syvende.

Kong Frederik den Syvende døde paa Glücksborg Slot den 15de November 1863; hans Lig, som Dampskibet «Slesvig» bragte til Kjøbenhavn den 2den December, blev den 18de samme Maaned ført til Roeskilde, i hvis Domkirke Bisættelsen fandt Sted den følgende Dag.

15) Af Frederik den Syvendes Efterladenskaber mærkes endvidere:

a) *Elephantordensdragten*, som han har baaret ved sin Faders Kroning.

b) Hans *Generalsuniform* med hans *Aluminiumshjelm*.

c) *Admiralsuniformen*. — *Model af hans Lystdampskib «Falken»*, ombord paa hvilken han har brugt 1) en *Sølvraaber*, 2) en *Klokkestræng*, bestaaende af en Sølvlænke, som i sin Tid har tilhørt Tordenskjold, og 3), et Par skotske *Huer*, af hvilke den ene er prydet med en Sølvfalk.

d) *Den danske Husaruniform*, som han foruden ved andre Leiligheder ogsaa bar ved St. Johannes Kirkens Indvielse den 25de August 1861. Som ovenfor under Chr. 6, Anm. 11, c bemærket brugte han ved Nedlægningen af Grundstenen til denne Kirke den 20de Juni 1856 den af Christian den Sjette til Christiansborgs Grundlæggelse benyttede Sølvmuurskee. Det *Kar*, af hvilket Frederik den Syvende ved denne Leilighed med Muurskeen øste Trækulstøv omkring Sølvpladen og Mønterne, forat bevare dem i det Marmorskriin, hvori de nedlagdes, er ogsaa opbevaret i Samlingen.

e) En simplere *Husaruniform*, hvorpaa er anbragt *et af en Mængde Miniaturordener bestaaende Kors*. Over Frederik den Syvendes tildeels i Samlingen opbevarede talrige *Ordener* findes en ikke fuldført *Fortegnelse med Afbildninger*.

f) Kongens daglige *Huusdragt* og nogle af hans *Meubler*, deriblandt et *Skrivebord med Tilbehør*.

g) Nogle *Kaarder og Geværer*, som have hørt til hans nu til Statens Samlinger skjænkede Vaabensamling; deriblandt fremhæves en af Rudolphi i Paris forfærdiget *Kaarde* med et prægtigt Sølvhefte med ciselerede Figurer i Relief og besat med talrige Rubiner.

h) En *Dolk*, som endnu er krumbøiet af hans Fald med Hesten paa Veien fra Skodsborg til Christiansborg den 18de Juni 1855.

i) *Tvende store Vaser af Sèvres-Porcelain*, som Keiser Napoleon den Tredie forærede Frederik den Syvende i Aaret 1862 som en Anerkjendelse af den Opmærksomhed, der Aaret iforveien var bleven udviist fra Kongens Side ved Oversendelsen af en Samling af nordiske Oldsager.

j) Hans *Reisekopper*, udførte i den kongelige Porcellainsfabrik i Kjøbenhavn.

k) *Nogle af hans Emblemer som Medlem af forskjellige Skydeselskaber*.

Tilføielser og Rettelser.

- Side 5. Angaaende Peter Skrams Fødselsaar hersker der megen Usikkerhed; medens han saaledes ifølge den af hans Datter efterladte Biographi (Danske Magazin, 3die Række, 3die Bind, Side 96) skal være født 1491, angiver det paa Rosenborg opbevarede Billede ved Tilføielsen af hans Alder (68 Aar) 1503 som hans Fødselsaar; jvfr. a. St., Side 99—100.
- Side 9. Af nyere Forfattere (see Rørdam, Kjøbenhavns Universitets Historie 1537—1621, I, p. 415) angives Erik Krabbes Fødselsaar, som tidligere i Almindelighed blev ansat til 1512, til 1510. — Naar det endvidere siges, at han ved Frederik den Andens Kroning blev Ridder af Elephantordenen, skal hertil bemærkes, at der hersker nogen Usikkerhed med Hensyn til Elephantordenens Historie i den Periode; det er muligviis kun Ridderlaget, han har modtaget ved den nævnte Leilighed; paa Billedet bærer han alene en Guldkjede, hvori hænger en Medaillon. Herluf Trolle, der ogsaa modtog Ridderslaget ved Frederik den Andens Kroning, afbildes imidlertid paa det paa Herlufsholm opbevarede Billede med en Elephant; jvfr. T. A. Becker, Herluf Trolle og Birgitte Gøie.
- Side 19. Hertug Johan Frederik af Würtemberg angives af Slange, Chr. IVs Historie, p. 384 (jvfr. Chr. IVs Skrivkalender for 1616, Suhms Nye Samlinger, andet Bind, tredie Hefte, Side 106) at have været i Danmark i Somren 1616; at han har været her forinden sin Regjeringstiltrædelse, omtales i Hübners politiske Historie, V, p. 346; men som det vil sees, oplyse disse Tidsbestemmelser Intet med Hensyn til den Side 19 beskrevne Pokal.
- Side 26. Molbech, (Chr. IVs Breve, I, p. 148) sætter Sigvard Grubbes Dødsaar til 1636.
- Aiptz, Forvanskning af Graveuren, istedetfor Apitz.
- Side 123, Anm. 9, Linie 7, Orlogsskibet, læs: et Orlogsskib.

